

# BBB LEVERT



**Verkiezingsprogramma**

**2025 - 2029**



# Dankwoord

Lieve mensen,

Graag richt ik vanuit mijn hart een bijzonder woord van dank aan al die mensen die in een zeer korte tijd, vaak ten koste van hun vakantie, ons verkiezingsprogramma hebben samengesteld. Jullie hebben gewerkt alsof de hooiberg in brand stond — snel, gedreven en zonder te klagen. Midden in je vakantie, vrije avond of weekend hebben jullie meegeploegd aan ons nieuwe programma.

Veel dank daarom aan de programmacommissie, werkgroepen, schrijfteam, bestuur, beleidsmedewerkers, kenniscentrum, communicatieafdeling, betrokken leden en burgers, vakmensen uit de praktijk en medewerkers van het Partijbureau. Ook dank aan alle mensen die ons vanuit alle hoeken en gaten van de samenleving ideeën, visies en bijdragen hebben gestuurd. We zijn jullie zonder uitzondering zeer veel dank verschuldigd!

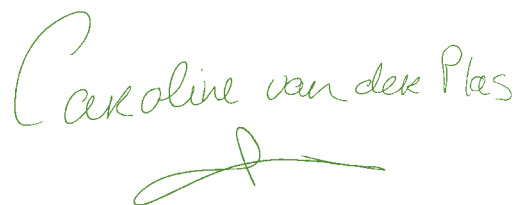
Helaas hebben we niet álles wat is ingebracht één-op-één in de eindversie kunnen zetten. Maar geloof me: elke bijdrage heeft geholpen om een compleet en eerlijk beeld te vormen, en stevige, goede discussies te voeren.

Daardoor hebben we nu een duidelijke visie en weloverwogen standpunten voor een Nederland dat beter, eerlijker en nuchterder is. Voor een Nederland waar we weer trots op mogen zijn, voor een Nederland waar we met de ‘poten in de klei’ opnieuw hard voor zullen werken en resultaten zullen leveren. In makkelijke én in moeilijke tijden. Want met tegenwind stap je niet af, dan trap je juist nóg harder door.

Kunnen we alle 18 miljoen Nederlanders elke dag allemaal even tevreden houden? Nee, dat kunnen we niet beloven. Wat we wel kunnen beloven is dat we altijd blijven strijden voor een BBBeter Nederland. Dat we altijd open staan voor discussie, voor verbeteringen, voor advies en dat we, zoals we altijd hebben gedaan, aan mensen een luisterend oor zullen bieden.

Het is een eer om opnieuw lijsttrekker te mogen zijn van deze geweldige partij en we gaan vol vertrouwen naar de toekomst. Dankzij jullie hulp. En dankzij jullie stem op 29 oktober kan BBB blijven leveren!

Hartelijke groeten  
Caroline van der Plas



**BBB VERKIEZINGSPROGRAMMA 2025 - 2029**



# Inhoudsopgave

|                     |                                                                                                    |            |
|---------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
|                     | <b>Dankwoord</b>                                                                                   | <b>2</b>   |
|                     | <b>Inhoudsopgave</b>                                                                               | <b>3</b>   |
| <b>Hoofdstuk 1</b>  | <b>Identiteit, Visie en Missie</b><br>Op weg naar een Nederland waarin alle regio's ertoe doen     | <b>5</b>   |
| <b>Hoofdstuk 2</b>  | <b>Leefbaarheid en Bestuur</b><br>Naar elkaar omkijken in een leefbare regio                       | <b>20</b>  |
| <b>Hoofdstuk 3</b>  | <b>Voedsel, Tuinbouw en Natuur</b><br>Boeren, tuinders en vissers verzekeren Nederland van voedsel | <b>33</b>  |
| <b>Hoofdstuk 4</b>  | <b>Wonen, Ruimte en Water</b><br>Iedereen verdient een thuis                                       | <b>42</b>  |
| <b>Hoofdstuk 5</b>  | <b>Migratie, Asiel en Integratie</b><br>We hechten waarde aan onze grenzen                         | <b>49</b>  |
| <b>Hoofdstuk 6</b>  | <b>Inkomen en Werk</b><br>Niemand blijft achter                                                    | <b>56</b>  |
| <b>Hoofdstuk 7</b>  | <b>Economie en Ondernemen</b><br>Bedrijvigheid geworteld in Nederland                              | <b>62</b>  |
| <b>Hoofdstuk 8</b>  | <b>Energie en Klimaat</b><br>Wie rood staat, kan niet groen doen                                   | <b>68</b>  |
| <b>Hoofdstuk 9</b>  | <b>Gezondheid en Sport</b><br>Van zorg naar gezondheid                                             | <b>73</b>  |
| <b>Hoofdstuk 10</b> | <b>Bereikbaarheid en Infrastructuur</b><br>Een bereikbaar Nederland met ruimte voor iedereen       | <b>81</b>  |
| <b>Hoofdstuk 11</b> | <b>Defensie en Veiligheid</b><br>Vrede door kracht                                                 | <b>87</b>  |
| <b>Hoofdstuk 12</b> | <b>Justitie en Veiligheid</b><br>Veilig vertrouwen op een overheid met gezag                       | <b>93</b>  |
| <b>Hoofdstuk 13</b> | <b>Innovatie en Digitalisering</b><br>De mens, maatschappij en autonomie centraal                  | <b>98</b>  |
| <b>Hoofdstuk 14</b> | <b>Onderwijs en Wetenschap</b><br>Goed onderwijs, dichtbij en voor iedereen                        | <b>103</b> |
| <b>Hoofdstuk 15</b> | <b>Kunst, Cultuur en Media</b><br>Cultuur en media: geworteld in gemeenschappen, dichtbij mensen   | <b>110</b> |
| <b>Hoofdstuk 16</b> | <b>EU en Buitenland</b><br>Nuchter beleid in het belang van Nederland                              | <b>114</b> |
| <b>Hoofdstuk 17</b> | <b>Financiën en Belastingen</b><br>Van begrotingsboekhouding naar maatschappelijke meerwaarde      | <b>121</b> |





# BBB LEVERT.

**Hoofdstuk 1**

**Identiteit, Visie  
en Missie**





# Hoofdstuk 1

## Identiteit, Visie en Missie

### Op weg naar een Nederland waarin alle regio's ertoe doen

#### 1.1 Identiteit en kernwaarden

Bij BBB geloven we dat politiek niet moet draaien om macht of ego, maar om dienstbaarheid aan de samenleving. Onze vertegenwoordigers opereren vanuit onze kernwaarden; **authentiek** en **professioneel**. We zijn mensen van het woord én van de daad: we doen wat we zeggen en we zeggen wat we doen. We erkennen de waardigheid van ieder mens en laten anderen in hun waarde. We staan pal voor het gedachtegoed waarin het gezond verstand leidend is: verandering waar nodig, behoud waar mogelijk. Waarden zijn geen loze begrippen, maar richtingwijzers in ons dagelijks handelen.

BBB is een brede volkspartij die mensen verbindt vanuit een gedeelde overtuiging. Onze leden en vertegenwoordigers lopen uiteen van ervaren bestuurders tot mensen die met beide poten in de klei staan, ondernemers, zorgverleners, boeren, ouders, vakmensen. Wat ons bindt is geen afkomst of status, maar een gedeeld sociaal-rechts kompas. We koesteren onze sociaal-conservatieve tradities en handelen vanuit verantwoordelijkheid en **verbondenheid**.

Nederland is een klein land met een grote geschiedenis. Een land dat door de eeuwen heen zijn kracht vond in slim gebruik van grond, water en handel. We legden dijken tegen de zee, groeven sloten voor vruchtbaar land en bouwden een economie op kaas, kennis en koeien. Van oudsher zijn we sterk in landbouw, visserij, internationale handel, innovatie en vakmanschap. Van de Friese paarden tot de Westlandse kassen, van de Rotterdamse haven tot de Groningse akkers: overal laten mensen zien wat er mogelijk is als je samenwerkt, doorzet en denkt in oplossingen. Die geschiedenis is iets om trots op te zijn. Maar trots betekent ook: durven staan voor waar we goed in zijn. Onze kracht ligt niet in modellen of papieren realiteiten, maar in mensen - in hun arbeid, hun ondernemerschap, hun tradities en hun omgeving. Daarom verdient elke regio een volwaardige plek in het beleid. Niet vanuit hoogmoed, maar vanuit realisme. **Je komt alleen vooruit als je weet waar je vandaan komt.**

Bij BBB geloven we in **noaberschap**: het idee dat we naar elkaar omkijken, niet omdat het moet, maar omdat het hoort. Niet de overheid, maar de mensen en gemeenschappen om ons heen zijn vaak het eerste vangnet. Familie, burens, verenigingen en vrijwilligers vormen het fundament van een zorgzame samenleving. De overheid moet dat niet overnemen, maar versterken en ruimte geven.

Onze kernwaarden zijn meer dan mooie woorden; ze vormen het fundament onder ons handelen. Ze bepalen hoe wij politiek bedrijven, hoe wij met mensen omgaan en wat wij nastreven voor Nederland.

Deze kernwaarden zijn niet alleen richtinggevend, maar vormen ook het kompas waarop wij daadwerkelijk varen. Tijdens onze deelname aan het kabinet heeft BBB laten zien dat het mogelijk is om **koersvast en principieel** te blijven, ook onder druk. We tekenden alleen als het inhoudelijk klopte en bleven aan tafel toen anderen opstapten. Niet uit gemakzucht, maar omdat wij geloven dat het **algemeen belang altijd zwaarder weegt dan het eigen of partijbelang**.

Wij kiezen niet voor de makkelijkste weg, maar voor de juiste. Wij nemen verantwoordelijkheid, juist als het lastig wordt. Dat is waar politiek om zou moeten draaien: **dienstbaarheid, standvastigheid en betrouwbaarheid**. Dit doen wij met een nuchtere kijk op zaken en vanuit het **gezonde verstand**.

Ook in de toekomst blijft BBB die partij: **een stabiele en betrokken partner**, geworteld in waarden, met oog voor mensen. Nederland verdient politici die **blijven** staan waar ze voor staan. Dat is wat u van ons mag blijven verwachten. Een partij die levert. Want **BBB levert**.

## Onze kernwaarden:

-  **Noaberschap.** We zorgen voor elkaar en laten niemand vallen. We bouwen aan gemeenschappen waarin mensen elkaar kennen, steunen en opvangen. Dit betekent dat de overheid terughoudend optreedt. De recente politieke geschiedenis heeft laten zien dat de overheid zeer feilbaar is. Wij geloven in de kracht van gemeenschappen van mensen.
-  **De gulden regel.** Wat jij niet wilt dat u geschiedt, doe dat ook een ander niet. Respect, wederkerigheid en fatsoen zijn het vertrekpunt van ons handelen.
-  **Authentiek.** Blijf jezelf, doe gewoon, wees positief (het glas is halfvol). Humorvol. Geen arrogantie, geen spatjes.
-  **Professioneel.** Kijk vooruit, naar de lange(re) termijn. Goede stijl & houding. Stel het algemeen belang boven het persoonlijk belang.

## 1.2 Onze visie: Wat werkt voor Nederland

### 1.2.1 Nederland als verbonden geheel - stad en platteland

Nederland is één land, maar kent vele gezichten. De bruisende binnensteden en de uitgestrekte weilanden, de vissershavens en bedrijventerreinen, nieuwbouwwijken en oude dorpskernen - samen vormen zij het weefsel van onze samenleving. Elk gebied draagt iets unieks bij aan het geheel. Toch wordt beleid vaak geschreven voor een klein deel van het land en voelen veel mensen zich vergeten of niet vertegenwoordigd.

#### Stad en platteland vullen elkaar aan

BBB staat voor een verbonden Nederland, waarin stad en platteland elkaar aanvullen in plaats van tegenover elkaar staan. Dat betekent: geen beleid voor enkelen, maar eerlijk beleid voor iedereen. Of je nu in Groningen woont of in Gouda, op het platteland of drie hoog achter - iedereen verdient dezelfde kansen. Gelijke toegang tot onderwijs, gezondheidszorg, vervoer en veiligheid mag geen kwestie van postcode zijn.



### **Leefbare regio's met sterke voorzieningen**

Leefbaarheid begint bij basisvoorzieningen: buurtscholen, streekbussen, zorg en politieposten moeten toegankelijk en bereikbaar blijven voor iedereen.

We moeten de krimp in dorpen en buitengebieden actief tegengaan. Dat vraagt om woningbouw buiten de stad, goede bereikbaarheid en het op peil houden van voorzieningen. Zo zorgen we dat mensen niet worden gedwongen om hun vertrouwde omgeving te verlaten.

Iedere regio telt. Of je nu in een dorp of een stad woont, iedereen verdient toegang tot onderwijs, zorg, openbaar vervoer en veiligheid. BBB kiest voor maatwerk - waarbij elke streek telt en elke stem gehoord wordt.

### **1.2.2 Thuis in Nederland**

De basis voor iedereen begint bij een eigen plek onder de zon. Een huis om in te wonen, een buurt om in te leven. Maar voor steeds meer mensen is dat onbereikbaar geworden. Er zijn te weinig woningen en de huizen die er zijn, zijn vaak onbetaalbaar. Jongeren wonen tot ver in de dertig noodgedwongen bij hun ouders op zolder. Starters kunnen nauwelijks de woningmarkt betreden. Hun leven staat stil. Zij stellen het starten van een gezin dan ook steeds vaker uit.

### **Woningnood raakt steeds meer mensen**

Ook het aantal daklozen in ons land neemt steeds verder toe. Gezinnen die met kinderen in een garagebox wonen, lijkt ondertussen de normaalste zaak van de wereld. Terwijl zij jarenlang op een wachtlijst staan, neemt de druk op de woningmarkt steeds verder toe. Ook migratie speelt een rol in de woningopgave: opvanglocaties nemen woonruimte in beslag en de toestroom vergroot de druk op gemeenten, voorzieningen en de leefomgeving.

### **Een leefbare buurt met ruimte en herkenning**

BBB wil dat Nederland weer een plek wordt waar iedereen zich thuis kan voelen - met een eigen woning, in een leefbare buurt. Een buurt met ruimte voor groen, schone straten, een goede bereikbaarheid van de stad én het platteland. Scholen en voorzieningen op loopafstand. Koeien in de wei en een herkenbaar straatbeeld waarin Nederland nog te herkennen is. Een plek waar kinderen fijn kunnen opgroeien en waar ouderen veilig over straat kunnen.

### **Vervreemding en onveiligheid in de wijk**

Maar in sommige wijken is dat helaas niet meer de realiteit. Door massa-immigratie is de samenstelling van buurten ingrijpend veranderd. Mensen herkennen hun eigen omgeving soms niet meer. Kinderen groeien op in een straat waar nauwelijks nog Nederlands wordt gesproken. Ouderen durven niet meer alleen over straat. Dat doet iets met het gevoel van thuis.

### **Thuisgevoel is meer dan een dak boven je hoofd**

Het hebben van een woning is een primaire behoefte, maar woongeluk is meer dan alleen een dak boven je hoofd. Ook de omgeving waarin mensen leven, telt mee. Wanneer je je voordeur openslaat en je eigen buurt niet meer herkent in het straatbeeld, in de taal of in de omgangsvormen is het hoog tijd voor verandering. Mensen moeten zich veilig, vertrouwd en verbonden kunnen voelen in hun eigen wijk of dorp.



**Waarden als fundament van onze samenleving**

Daarom staat BBB pal voor onze Nederlandse cultuur en westerse waarden. Waarden zoals vrijheid, gelijkwaardigheid, verantwoordelijkheid en respect voor elkaar. Van Koningsdag tot Dodenherdenking, van dialect tot volkslied: onze tradities zijn geen achterhaalde folklore, maar bouwstenen van een gedeelde cultuur. Een cultuur die verbindt en richting geeft.

**Wie hier woont, draagt bij**

Bij een gedeelde cultuur hoort ook gedeelde verantwoordelijkheid. Wie in Nederland wil wonen, hoort mee te doen. Inburgeren, de taal leren, werk zoeken en bijdragen aan de samenleving. Dat is geen keus, maar een voorwaarde. Wie hier wil blijven, moet hier willen zijn - en zich ook zo gedragen. Onze normen en waarden zijn niet onderhandelbaar. Wij zijn gastvrij, maar niet grenzeloos. Wie zich thuis voelt in Nederland, hoort daar ook verantwoordelijkheid bij te nemen.

**Botsende waarden en maatschappelijke spanningen**

Tegelijkertijd zien we dat in sommige delen van Nederland spanningen oplopen. De druk op buurten neemt niet alleen toe door fysieke overbevolking, maar ook door botsende normen en waarden. Een kleine, maar radicale minderheid keert zich actief tegen de vrijheden waarop onze samenleving is gebouwd. Moslimextremisme, dat niets te maken heeft met de meerderheid van moslims die in vrede leeft, leidt op sommige plekken tot angst, intolerantie en zelfcensuur. Leerkrachten, journalisten en burgers voelen zich niet meer vrij om hun mening te uiten. BBB vindt dat onacceptabel. Vrijheden die in Nederland vanzelfsprekend zouden moeten zijn, komen onder druk te staan. BBB staat pal voor een samenleving waarin iedereen zich vrij voelt, ongeacht afkomst of geloof, zolang men elkaars vrijheid respecteert.

**Vrijheid en veiligheid voor vrouwen**

Maar het gaat niet alleen om spanningen tussen groepen of om publieke veiligheid. Het gaat ook om de positie van vrouwen in onze samenleving. In Nederland horen vrouwen zich vrij te kunnen bewegen, ongeacht wat ze dragen of waar ze wonen. Toch neemt het aantal meldingen van intimidatie en geweld tegen vrouwen toe. Femicide (het doden van vrouwen omdat ze vrouw zijn) is een groeiend probleem. Dat kunnen, willen en mogen we niet negeren.

**Import van conflicten uit het Midden-Oosten**

Ook internationale conflicten vinden steeds vaker hun weg naar onze straten. Het conflict tussen Israël en de Palestijnen leidt in Nederland tot spanningen, demonstraties en intimidatie. De aanhang van terreurbewegingen zoals Hamas is zichtbaar op onze scholen, in wijken en zelfs op universiteiten. Via de asielinstream en via een gebrek aan duidelijke grenzen importeren we conflicten uit het Midden-Oosten naar onze eigen samenleving. BBB vindt dat Nederland stevig moet staan voor democratie, rechtsstaat en het beschermen van onze waarden.

**Bescherming van onze Joodse gemeenschap**

In dat licht is het beschermen van Joodse Nederlanders urgenter dan ooit. Antisemitisme neemt in alarmerend tempo toe. Intimidatie, bedreiging en zelfs geweld tegen Joden zijn helaas weer realiteit geworden. BBB staat voor onze Joodse gemeenschap en vindt dat deze onvoorwaardelijk beschermd moet worden. Wij zijn er trots op dat erkenning van de Holocaust, mede dankzij onze inzet, is opgenomen in het inburgeringstraject. Omdat vrijheid en veiligheid nooit vanzelfsprekend zijn.



### 1.2.3 Onderdeel van Europa

We maken deel uit van het Europese continent en werken samen met landen waarmee we ons verbonden voelen binnen de Europese Unie. Die samenwerking moet dienstbaar zijn aan burgers, boeren en bedrijven – niet andersom. De kernopgave van de Europese Unie ligt bij het versterken van de interne markt, het waarborgen van voedselzekerheid en het beschermen van de buitengrenzen. In de praktijk vormen Europese regels steeds vaker een belemmering: voor ondernemerschap, voor innovatie en voor een effectief asiel- en migratiebeleid. De BBB-delegatie in het Europees Parlement zet zich daarom in voor een koerswijziging die de Europese Unie weer dienstbaar maakt.

Dat de Europese Unie is doorgeslagen met de Green Deal wordt inmiddels breder erkend. De afgelopen maanden zijn daarom al meerdere Brusselse voorstellen ingetrokken, gepauzeerd of afgezwakt. BBB steunt deze bijsturing, maar alleen snoeien in het woud aan duurzaamheidsregels en rapportageverplichtingen is onvoldoende. Er moet ook werk worden gemaakt van versnelde toelating van innovatieve producten. In de praktijk worden vernieuwende technologieën en producten nu zo lang opgehouden door stroperige procedures, dat bedrijven uitwijken naar landen buiten Europa. Dat kost banen, innovatie en economische slagkracht.

De afgelopen decennia heeft Nederland steeds meer macht overgedragen aan Brussel. In de praktijk wordt Europese wetgeving soms zo geïnterpreteerd dat deze botst met democratisch gewenst beleid of geen ruimte laat voor noodzakelijke flexibiliteit. Zo wordt Nederland gehouden aan – vaak zeer hoge – milieunormen uit het verleden en is er nauwelijks ruimte om natuurgebieden anders in te delen terwijl dat in het belang van de natuur zou zijn. BBB vindt dat Nederland daarover het gesprek in Brussel moet durven aangaan.

In veel gevallen laten de Europese regels meer ruimte toe dan Nederland gebruikt. Bovendien doet Nederland er dan graag ook nog een schepje bovenop waardoor Nederland veel vaker vastloopt in Europese regelgeving dan landen om ons heen. Net als in de afgelopen periode, zal BBB zich daarom blijven inzetten om nieuwe koppens te voorkomen en bestaande koppens terug te brengen.

### 1.2.4 Trots op onze boeren

Nederland is groot geworden dankzij mensen die met hun handen werken. Boeren, tuinders, vissers en telers vormen al generaties lang de ruggengraat van onze voedselvoorziening en het landschap waarin we leven. Zij zorgen niet alleen voor eten op ons bord, maar ook voor een sterk buitengebied, werkgelegenheid, innovatie en exportkracht. De Nederlandse landbouw is toonaangevend in de wereld: efficiënt, hoogwaardig en duurzaam. Daar mogen we trots op zijn.

#### **Landbouw verdient bescherming - in woord én daad**

BBB is een brede volkspartij voor burgers en bedrijven en daarnaast de enige échte landbouwpartij in Nederland. Niet alleen in woorden, maar ook in daden. We zetten ons in voor realistisch natuurbeleid dat uitgaat van samenwerking met boeren, niet van het weggagen ervan. We erkennen de waarde van voedselzekerheid en het belang van productie op eigen bodem, juist in een wereld waar geopolitieke spanningen en afhankelijkheid van andere landen toenemen.

**Laat mensen doen waar ze goed in zijn**

Iedereen moet kunnen doen waar hij of zij goed in is. Een kip legt een ei, een bij maakt honing, maar een kip dwingen om honing te maken, is onhaalbaar en bovendien een slecht idee. Toch is dat precies wat nu dreigt te gebeuren in Nederland. Veel politieke partijen willen de veestapel halveren en boeren gedwongen uitkopen. Hun boodschap aan boeren is: stop ermee, zoek ander werk. Maar je vraagt een boer niet om geen boer meer te zijn, net zomin als je een kip vraagt om geen ei meer te leggen. Boeren moeten kunnen doen waar ze goed in zijn: zorgen voor voedsel, landschap en samenleving. Geef hen de ruimte om te doen waar zij al generaties lang goed in zijn.

**Beleid los van de praktijk**

Toch worden juist deze mensen het hardst geraakt door beleid dat steeds verder losraakt van de praktijk. De stikstofregels, de afbouw van de derogatie, overhaaste klimaatmaatregelen en opeenvolgende “nationale koppen” op Europees beleid zorgen voor onzekerheid en wanhoop bij boerengezinnen. Boeren die al generaties lang op hun land werken, weten niet meer of ze hun bedrijf kunnen voortzetten. De realiteit is dat veel agrariërs vrezen voor hun toekomst. Jongeren zien af van overname, bedrijven staan stil en familiebedrijven vallen uiteen. Dit dreigt te leiden tot een kaalslag op ons platteland.

**Voedselzekerheid is nationale veiligheid**

Want als we niet staan voor onze eigen boeren, verliezen we meer dan alleen voedselproductie. We verliezen grip op onze bestaanszekerheid. Een land dat zichzelf niet kan voeden, is kwetsbaar voor de grillen van internationale markten, conflicten en handelsbelangen van anderen. Dat ondermijnt onze weerbaarheid, onze economische stabiliteit én onze democratische autonomie. Daarom is het beschermen van de Nederlandse landbouw geen symboolpolitiek, maar een strategische keuze voor de toekomst van ons land.

**Voorop in duurzaamheid en dierenwelzijn**

Bovendien lopen Nederlandse boeren wereldwijd voorop als het gaat om **dierenwelzijn**, innovatie en **duurzame productie**. Onze standaarden zijn streng, onze systemen efficiënt en onze boeren werken voortdurend aan verbetering. Als we die productie verplaatsen naar landen met lagere eisen en minder aandacht voor dierenwelzijn of milieubelasting, verplaatsen we het probleem in plaats van het op te lossen. De uitstoot verdwijnt dan niet. Die vindt gewoon elders plaats, vaak onder slechte omstandigheden.

**Van modellen denken naar maatwerk**

BBB heeft in het kabinet-Schoof een duidelijke koers ingezet: niet het blind volgen van rekenmodellen, maar het stellen van een rekenkundige ondergrens die Nederland van het slot haalt en toekomstbestendig is. Geen abstracte doelen, maar concrete oplossingen. Een pas op de plaats in beleid dat boeren van het land drijft. BBB wil de nationale koppen op Europees beleid schrappen en meer ruimte bieden aan boeren om via innovatie, vakmanschap en grondgebonden werken bij te dragen aan natuurherstel én voedselzekerheid. Tegelijkertijd erkennen we dat natuur belangrijk is. Maar natuurbeleid moet in balans zijn met economie, voedselvoorziening en leefbaarheid. We kiezen niet voor klimaatgekte, maar voor klimaatrealisme: beleid dat werkt, uitvoerbaar is en draagvlak heeft. Onze boeren verdienen waardering - geen wantrouwen. Zij zijn geen vervuilers, maar verzorgers van het land. Wie natuurherstel wil, kan niet zonder de kennis en ervaring van de mensen die met de natuur werken.



### **Toekomststrategie tot 2050**

BBB pleit voor een lange termijn landbouw- en voedselstrategie, gericht op 2050. In die strategie staan bodemgezondheid, voedselzekerheid en duurzame productie centraal, met behoud van het boerenbedrijf als onmisbare schakel. Boeren verdienen toekomstperspectief, geen afbraakbeleid. Daarom moet de derogatie behouden blijven om verantwoord mestgebruik mogelijk te houden en moeten Europese en nationale regels de praktijk ondersteunen in plaats van belemmeren. Hier blijven wij ons sterk voor maken.

### **Bouwen op boeren, vissers, tuinders en telers**

Nederland moet weer kunnen bouwen op zijn boeren, vissers, tuinders en telers. Vandaag, morgen en in 2050. Wij geloven in een toekomst waarin landbouw, natuur en samenleving samen optrekken. Met beleid dat boeren perspectief biedt, vissers ruimte geeft, telers ondersteunt en waarin voedselzekerheid weer een kerntaak van de overheid wordt. Nederland is sterk, juist omdat wij mensen hebben die zorgen, zaaien, oogsten en bouwen. Die trots op onze boeren is geen nostalgie. Het is noodzakelijk voor de toekomst van ons land.

### **1.2.5 Gezond verstand als leidraad**

Voor veel huishoudens zijn de boodschappen fors duurder geworden. Niet alleen door inflatie, maar ook door beleidsmaatregelen die via belastingen en verboden proberen te sturen op wat mensen kopen en eten. BBB is geen voorstander van betuttelend beleid. Geen suikertaks, geen vleesbelasting, geen overheidsinmenging op ons bord of in ons keukenkastje. Mensen kunnen zelf verstandige keuzes maken. Vrijheid gaat hand in hand met verantwoordelijkheid.

### **Voedselzekerheid als kerntaak**

De overheid moet zorgen dat voedsel beschikbaar én betaalbaar blijft. Voedsel is - net als wonen en energie - een primaire levensbehoefte. BBB zet zich daarom in voor voedselzekerheid in Nederland en Europa. Dat doen we door goed te zorgen voor onze boeren, vissers en telers. Als zij hun werk kunnen doen voor een eerlijke prijs, blijft het eten op het bord van consumenten betaalbaar.

### **Van doorgeschoten klimaatbeleid naar klimaatrealisme**

Ook de energierekening is voor veel mensen een zware last geworden. Het klimaatbeleid in Nederland is doorgeslagen, met torenhoge kosten voor burgers en bedrijven, terwijl het wereldwijde klimaateffect minimaal is. De balans is zoek: regelgeving stapelt zich op, is vaak onduidelijk, onuitvoerbaar of werkt zelfs averechts. BBB wil schrappen in regels die niet werken. Klimaatbeleid moet haalbaar, uitvoerbaar en betaalbaar zijn. We herzien afspraken als ze leiden tot onrealistische ambities of onbetaalbare oplossingen. Geen nationale koppen op Europees beleid.

We maken ons zorgen over de economische schade van ideologisch klimaatbeleid. Grote bedrijven vertrekken uit Nederland door hoge lasten en ondoordachte maatregelen, met banenverlies als gevolg. BBB wil bedrijven behouden voor Nederland en kiest voor verstandige, evenwichtige doelen. **Want wie rood staat, kan niet groen doen.**



**Beschermen van MKB en ambulante handel**

Ook kleine ondernemers worden hard geraakt. Zero-emissiezones weren voertuigen die niet aan dure eisen voldoen, waardoor mkb'ers, marktkooplieden, ambulante handelaren en kermisexploitanten worden buitengesloten. Ontheffingen zijn kostbaar en tijdrovend. BBB wil paal en perk stellen aan deze vormen van klimaatgekte. Levendige steden horen vol te zijn met markten, kermissen en ondernemers. Gezond verstand in klimaatbeleid betekent ook ruimte voor het MKB.

**Behoud het recht op contant geld**

Op financieel gebied waarschuwt BBB voor het verdwijnen van contant geld. Vooral ouderen, ondernemers en kwetsbare groepen zijn afhankelijk van cash. Toch is contant geld bij minder dan 20 procent van de transacties nog gangbaar. BBB wil het recht op contant betalen behouden - voor keuzevrijheid, zelfstandigheid en privacy.

**Onderwijs dat werkt: focus op basisvaardigheden en waardering voor vakmanschap**

Ook in het onderwijs zijn de prioriteiten scheefgegroeid. Leraren kampen met een hoge werkdruk, terwijl de taal- en rekenniveaus dalen. Kostbare onderwijstijd gaat verloren aan verplichte programma's zoals de Week van de Lentekriebels, overmatig burgerschapsonderwijs of ideologische thema's die weinig bijdragen aan de ontwikkeling van basisvaardigheden. BBB wil dat scholen zich weer richten op wat écht telt: lezen, schrijven, rekenen en andere essentiële kennis. Onderwijs moet gericht zijn op kwaliteit, duidelijkheid en maatwerk, zodat ieder kind passend onderwijs krijgt.

Daarnaast verdient het praktijkonderwijs meer waardering. Niet iedereen hoeft een theoretisch diploma te behalen. Timmerlieden, elektriciens, koks, zorgverleners en andere vakmensen zijn onmisbaar voor onze samenleving. Jarenlang is het praktijkonderwijs ondergewaardeerd, terwijl juist daar de vakmensen van de toekomst worden opgeleid. BBB pleit voor een fundamentele herwaardering van ambacht en vakmanschap, van het vmbo tot het mbo. Jongeren die goed zijn in doen, bouwen, zorgen, repareren en creëren, verdienen net zoveel respect als denkers en schrijvers. Een samenleving draait niet op papier alleen, maar op mensen die het werk doen. Onderwijs moet daarop aansluiten - met ruimte voor talent, waardering voor vakmanschap en aandacht voor de basis.

**Voor vrijheid, zonder symboolpolitiek**

BBB staat pal voor de vrijheid van ieder mens, maar kiest voor gerichte actie in plaats van symbolen. **Doe maar gewoon, dan doe je al gek genoeg.** BBB maakt zich zorgen over de doorgeschoten symboolpolitiek rond LHBTIQ+-beleid. Terwijl op veel plekken de regenboogvlag wappert en basisscholen al spreken over genderdysforie, daalt op sommige plekken juist de acceptatie van homoseksualiteit.

**Soevereiniteit voorop: niet alles uit Brussel**

Veel regels die het dagelijks leven beïnvloeden komen uit Brussel. BBB is niet tegen Europese samenwerking, maar Nederland moet weer soeverein kunnen kiezen wat werkt. Nationale belangen moeten voorop staan, niet Brusselse dogma's.

**Internationale verdragen kritisch herzien**

Nederland moet ook kritisch kijken naar internationale verdragen die onze beleidsruimte beperken. Vooral op het gebied van migratie, asiel, klimaat, stikstof, energie en landbouw. Internationale samenwerking mag nooit ten koste gaan van onze democratische zeggenschap.



### **Een sterke maakindustrie als strategisch belang**

Tot slot wil BBB dat Nederland minder afhankelijk wordt van landen als China en Rusland. Daarom moet de maakindustrie - zoals de productie van landbouwmachines, medische apparatuur, medicijnen en defensieonderdelen - behouden en versterkt worden. Strategische autonomie begint met een sterke eigen industrie.

### **Beleid op basis van realiteit**

BBB kiest voor beleid dat begrijpelijk, uitvoerbaar en eerlijk is. Beleid dat uitgaat van de werkelijkheid van mensen, niet van ideologische ideaalbeelden. Gezond verstand als leidraad, dat is waar Nederland behoefte aan heeft.

## **1.2.6 Nederland een veilig land**

Nederland moet een veilig, stabiel en weerbaar land zijn. Dat vraagt om een sterke krijgsmacht, maar ook om een veerkrachtige samenleving, betrouwbare infrastructuur en strategisch beleid op wonen, voedsel en economie. Veiligheid is geen losstaand thema, maar de optelsom van hoe wij als land zijn georganiseerd. BBB staat voor realisme, verantwoordelijkheid en investeringen met gezond verstand.

### **Defensie als fundament van veiligheid**

De krijgsmacht vormt een onmisbare pijler van onze nationale veiligheid. Daarom moet Nederland stevig investeren in Defensie, maar wel gericht, verstandig en met oog voor de samenhang met andere domeinen. BBB steunt het versterken van de NAVO en het verhogen van de Nederlandse defensie-uitgaven. We nemen het groeipad naar 3,5% van het Bruto Binnenlands Product (BBP) in 2035 als uitgangspunt. Tegelijk willen we dat dit niet ten koste gaat van belangrijke zaken zoals de AOW, betaalbare zorg, het mkb en een leefbaar platteland. Na 2030 gelden voor ons duidelijke voorwaarden voor verdere verhoging van onze defensie-uitgaven, zoals een eerlijke verdeling van kosten binnen de NAVO en geen financiering via Europese schulden of giften.

### **Infrastructuur als strategische voorwaarde**

Onze infrastructuur is verouderd. Bruggen zijn toe aan groot onderhoud, spoorlijnen ontbreken en knooppunten slibben dicht. Juist vanuit veiligheidsoogpunt pleit BBB daarom voor hernieuwde investeringen in regionale én landelijke infrastructuur. De Nedersaksenlijn versterkt niet alleen de bereikbaarheid van de regio en de woningbouwcapaciteit, maar vergroot ook de militaire inzetbaarheid van Nederland. Door dit project te koppelen aan Defensie-uitgaven, maken we dubbel rendement: voor onze veiligheid én onze economie. Investeringen in infrastructuur en mobiliteit leveren bovendien werkgelegenheid op in bouw, onderhoud en logistiek, met name in regio's die nu worden achtergesteld. Ze creëren ruimte voor woningbouw, versterken de regionale economie en dragen bij aan betaalbaarheid en bestaanszekerheid. Veiligheid en bereikbaarheid gaan hand in hand.

### **De stikstofwetcrisis raakt ook onze veiligheid**

Een opvallend, maar urgent probleem: de stikstofwetcrisis belemmert niet alleen boeren en woningbouwers, maar ook onze krijgsmacht. Defensie loopt vast op dezelfde stikstofregels als andere sectoren. Oefenterreinen, kazernes en materieelinvesteringen worden vertraagd of geblokkeerd door een vergunningensysteem dat geen ruimte laat voor urgentie of realiteitszin. Dat ondermijnt onze nationale veiligheid. BBB wil daarom dat Defensie net als landbouw en woningbouw bij wet wordt erkend als vitale sector, met bijbehorende prioriteit in regelgeving en vergunningverlening.

### **Een weerbare samenleving**

Veiligheid gaat verder dan tanks en drones. Het gaat om een samenleving die schokken kan opvangen; economisch, sociaal en ecologisch. Een echt veilige samenleving is er één waarin burgers, bedrijven en instellingen zijn voorbereid op verstoringen. BBB wil dat Nederland weerbaar wordt tegen cyberdreigingen, desinformatie, sabotage, tekorten en ontwrichting, of die nu van binnenuit of van buitenaf komen. Dat vraagt om versterking van de nationale veiligheid, betere coördinatie tussen overheid en bedrijfsleven en actieve betrokkenheid van burgers. We moeten af van de gedachte dat veiligheid uitsluitend een taak is van het leger of de politie. Het is een gedeelde verantwoordelijkheid.

### **Voedsel, wonen en economie als strategische zekerheid**

BBB verbindt veiligheid nadrukkelijk aan bestaanszekerheid. In tijden van geopolitieke instabiliteit en leveringsafhankelijkheid is voedselzekerheid geen luxe, maar noodzaak. Nederland moet weer kunnen vertrouwen op eigen productie - regionaal, duurzaam en strategisch. Onze voedselstrategie moet gericht zijn op zelfvoorziening waar dat kan en op robuuste ketens waar dat nodig is. Dat versterkt niet alleen onze economie, maar ook onze onderhandelingspositie in een veranderende wereld. Ook woningbouw is cruciaal voor binnenlandse stabiliteit. Een structureel tekort aan betaalbare woningen leidt tot sociale onrust, frustratie en wantrouwen richting de overheid. BBB wil daarom voortvarend bouwen, met minder regels en meer ruimte, juist ook buiten de grote steden. Projecten als de Lelylijn en Nedersaksenlijn zijn hierin van strategisch belang. Een veilige samenleving begint bij een plek om te wonen - en bij een overheid die zorgt dat die plek er ook daadwerkelijk is.

### **Buitenlandse koers: nuchter, solidair, soeverein**

BBB staat pal achter Oekraïne in de strijd tegen Russische agressie. Wij steunen militaire hulp, zoals levering van F-16's en werken aan bredere Europese weerbaarheid. Tegelijk blijven we realistisch: geen permanente NAVO-troepen in Oekraïne, toetreding tot de NAVO is onder de huidige omstandigheden niet aan de orde en geen automatische uitbreiding van de EU zonder grondwettelijke instemming. Internationale samenwerking is belangrijk, maar Nederland moet altijd zelf kunnen beslissen over zijn betrokkenheid. Wij kiezen voor bondgenootschap mét behoud van soevereiniteit.

### **1.2.7 BBB levert: Van keukentafel tot kabinet**

BBB is opgericht aan de keukentafel en begon met één zetel in de Tweede Kamer. Vandaag leveren we ministers en staatssecretarissen in het kabinet-Schoof. We zijn uitgegroeid van volksbeweging tot bestuurlijke kracht. Dat is niet zonder resultaat gebleven.

In mei 2024 sloten we het hoofdlijnenakkoord 'Hoop, lef en trots'. Samen met PVV, VVD en NSC spraken we af waar Nederland behoefte aan heeft: minder lasten, meer woningen, meer veiligheid en gezond verstand in het landbouw- en klimaatbeleid. BBB zat aan de onderhandelingstafel en stond pal voor onze achterban.

Toen het politieke klimaat veranderde en het kabinet onder druk kwam te staan, bleven wij koers houden. BBB heeft zich getoond als een betrouwbare partner die doet wat ze zegt en zegt wat ze doet. Wij tekenen geen compromissen waar we niet achter staan, maar staan wél voor onze handtekening als we die zetten.



### **We zijn nog lang niet klaar**

Onze missie is niet klaar. Er is nog veel te doen – voor onze boeren, onze gezinnen, onze ouderen, ondernemers en jongeren. Als het aan ons ligt, nemen we opnieuw verantwoordelijkheid. Niet om macht, maar om Nederland sterker, eerlijker en leefbaarder te maken. Want wie levert, verdient vertrouwen.

**En BBB levert!**

## **1.3 Onze missie**

### **1.3.1 De regio als hart van Nederland**

#### **Iedere regio doet ertoe**

BBB wil een Nederland waarin alle regio's ertoe doen. Waar voorzieningen niet verdwijnen, maar terugkeren. Waar jong en oud kunnen blijven wonen, werken en leven in hun eigen streek. Want als de regio bloeit, bloeit het hele land. Lokale kracht is van nationale waarde. Iedere stad, elk dorp en elke streek heeft zijn eigen karakter en betekenis. Dat geldt ook voor de provincies: geen provincie is hetzelfde. Wat in de ene provincie werkt, kan in een andere provincie juist contraproductief zijn - en andersom. Door uit te gaan van de kracht van een stad, dorp, streek of provincie, erken je ook de kracht van de mensen die er wonen en werken. Een algemeen beleid, bedacht vanuit Haagse torens, doet daar geen recht aan. Zorg dat de grensoverstijgende kansen goed benut kunnen worden door bijvoorbeeld in te zetten op versterking van het nationaal programma vitale regio's.

#### **Van centrale sturing naar bestuurlijke samenhang**

Niet elk probleem in Nederland is met één oplossing te verhelpen. Veel dingen hangen met elkaar samen: als er iets verandert in de landbouw, heeft dat gevolgen voor natuur, economie, leefbaarheid en de voedselvoorziening. Daarom is het belangrijk dat de overheid niet alleen naar losse onderdelen kijkt, maar naar het geheel. Geen aanpak van bovenaf die alles gelijk wil maken, maar maatwerk dat past bij elke regio. Want wat in Friesland werkt, werkt niet altijd in Brabant - en andersom. Nederland heeft beleid nodig dat samenhang ziet, verschillen respecteert en het land als geheel sterker maakt. Dat vraagt om een overheid die weet waar Loppersum ligt en begrijpt wat er speelt in de Achterhoek, Zuid-west-Friesland of Noord-Limburg. Als alle regio's tot hun recht komen, versterken ze samen het hele land.

#### **Nuchtere waarden uit het landelijk leven**

We herkennen ons in het verhaal van Bartje. Simpel en zuiver, geworteld in het Drentse landschap, symbool voor landelijke nuchterheid en betrokkenheid. Dat eenvoudige, eerlijke beeld willen wij terugbrengen in de politiek: een terughoudende overheid die niet van bovenaf oordeelt, maar van regio tot stad luistert en handelt.

#### **De iconen van Nederland**

Trots mogen we zijn op zulke iconen, maar minstens zo trots op de mensen die geen standbeeld of tv-serie krijgen. Op de mensen die Nederland dagelijks draaiende houden: vakmensen zoals auto-monteurs, schilders, bouwers, lassers, buschauffeurs, ondernemers in het mkb. Op onze politiemensen en militairen die zorgen voor veiligheid. Op onze boeren, tuinders, vissers en telers die zorgen voor voedsel. Op zorgverleners die ouderen, zieken en gehandicapten verzorgen. Op leerkrachten die onze kinderen voorbereiden op de toekomst. Deze mensen vragen niet om applaus. Ze vragen alleen dat we hen serieus nemen. Dat we hen zien. En dat de politiek beleid maakt waarin ook hún werkelijkheid telt.



**De regio verdient bescherming, geen lastenverzwaring**

BBB laat de stem van het platteland voorgoed weerklinken in Den Haag. We maken ons hard voor het behoud en herstel van voedselzekerheid, cultuurlandschappen, leefbaarheid en tradities. Wij verzetten ons tegen het opofferen van vruchtbare landbouwgrond voor industrie, windturbines of zonneparken zonder lokale steun. Dit geldt ook voor locaties die aangewezen worden voor asielopvang. De regio mag geen afvoerputje worden van landelijk beleid. BBB staat voor praktisch beleid, geworteld in de werkelijkheid van mensen buiten de steden – geen regels bedacht door mensen die ver afstaan van het platteland en hun leefwereld.

**Stad én platteland**

Maar onze missie stopt natuurlijk niet bij het platteland. Ook in de stad verdienen mensen het om gehoord te worden. In de wijken van bijvoorbeeld Amsterdam, Utrecht, Tilburg en Almere wonen burgers die zich evenzeer niet gehoord voelen. Mensen die dagelijks werken, zorgen, reizen en bijdragen – en die recht hebben op herkenning. Herkenning van hun omgeving, tradities en behoeften. BBB wil ook voor hén een stem zijn. Want Nederland is stad én platteland. En alleen als we luisteren naar beiden, kunnen we bouwen aan een samenleving die werkt voor iedereen.

**1.3.2 Boeren, burgers, bedrijven – een gedeeld belang**

Onze samenleving draait op mensen die doen: boeren zorgen voor voedsel, burgers voor leefbare buurten, bedrijven voor banen en innovatie. Zij vormen samen het werkende hart van Nederland. Geen tegenpolen, maar partners. BBB ziet hun onderlinge afhankelijkheid als kracht: als zij samenwerken, groeit Nederland.

**Beleid moet de praktijk kennen**

De overheid is te groot geworden en bemoeit zich met te veel. Beleidsmakers verliezen de praktijk uit het oog en zien mensen als kostenpost, niet als dragers van de samenleving. BBB kiest voor beleid dat aansluit bij het dagelijks leven – of je nu werkt op het land, in de fabriek, in de klas of in een familiebedrijf.

**Vertrouwen als vertrekpunt**

Een gezonde samenleving begint bij vertrouwen – niet na controle, maar vanaf het begin. Boeren, burgers en bedrijven dragen verantwoordelijkheid en zorgen voor stabiliteit, maar worden verstikt door regels, wantrouwen en bemoeizucht. BBB wil dat omdraaien: wie zijn werk met zorg doet, verdient ruimte, geen achterdocht.

**Ruimte voor gezond verstand**

We willen minder tijdverspilling aan papieren verplichtingen, minder angst voor boetes en meer ruimte voor gezond verstand. Vooral het midden- en kleinbedrijf lijdt onder regels en bureaucratie. Ondernemers moeten kunnen doen waar ze goed in zijn: werken, maken, zorgen, bouwen.

**Waardering voor werk en vakmanschap**

BBB gelooft in een samenleving waarin werk wordt gewaardeerd en ondernemerschap wordt ondersteund. Niet de grootste mond, maar de stille kracht van mensen die elke dag opstaan en aanpakken verdient erkenning. Of je nu zorgt, vist, bouwt, repareert, teelt of onderneemt: jij bent van waarde voor Nederland. En dat mag de overheid laten zien – in daden én in beleid.



### 1.3.3 Noaberschap als sociale kracht

BBB gelooft in een samenleving waar mensen naar elkaar omkijken. Waar niet alles draait om regels en systemen, maar om fatsoen, vertrouwen en menselijkheid. Wat jij niet wilt dat u geschiedt, doe dat ook een ander niet. Behandel de ander zoals je zelf wilt worden behandeld. Dat is voor ons geen slogan, maar een norm. De gulden regel is het morele kompas van een eerlijke samenleving. Behandel anderen zoals je zelf wilt worden behandeld. Dat komt ook tot uiting in omzien naar elkaar.

#### **Noaberschap: omzien naar elkaar**

Wij noemen dat: noaberschap. Noaberschap betekent dat je oog hebt voor je burens, je gemeenschap en de toekomst. Het is helpen zonder te hoeven vragen, bijspringen zonder afspraak en de moed hebben om elkaar aan te spreken. Dat gebeurt al elke dag in steden, dorpen, wijken en buurten door het hele land - door mensen die zich verantwoordelijk voelen, ook als dat niet verplicht is.

#### **Menselijke waarden terug in de politiek**

In de politiek moet dat uitgangspunt weer centraal staan. Iedereen telt mee, niemand wordt vergeten. Niet de groep die het hardste schreeuwt krijgt aandacht, maar wie hulp nodig heeft, verdient het eerst een luisterend oor. Beleid moet worden ingericht op wederzijds respect en betrokkenheid. Niet uit verplichting, maar uit overtuiging.

#### **Noaberschap als toekomst, niet als verleden**

Noaberschap is geen verleden tijd, het is onze toekomst. Juist in een samenleving waar individualisering en wantrouwen toenemen, kiest BBB voor menselijkheid, nabijheid en sociale kracht als politieke norm. Waar mensen elkaar niet meer kennen, zien we dat mensen steeds meer van elkaar vervreemden. Wie kent zijn burens tegenwoordig nog? Het gezegde: “een goede buur is beter dan een verre vriend”, zegt het al. Het is niet alleen fijn als je iemand in je directe omgeving hebt waar je op kunt rekenen, maar ook hard nodig. Ouderen wonen steeds langer thuis en het geboortecijfer in Nederland is lager dan een halve eeuw geleden. Zonder een netwerk van burens, vrienden en kennissen ligt vereenzaming op de loer. Daarom is het nodig dat we elkaar blijven zien en helpen, zodat niemand onzichtbaar wordt in de samenleving.

Bij BBB telt niet je afkomst of je opleiding, maar je inzet. We zijn een partij van mensen met én zonder bestuurlijke ervaring. Mensen met praktijkkennis, mensen die weten hoe het is om voor dag en dauw op te staan. Mensen die het verschil willen maken zonder politieke praat, maar met hart voor het land. Juist dat maakt BBB tot een volksbeweging: herkenbaar, benaderbaar en vastberaden.

#### **Mensen, geen cijfers**

In beleid betekent dit dat we niet blindstaren op systemen of cijfers, maar kijken naar mensen in hun echte leven. Bijvoorbeeld de alleenstaande moeder die tussen twee banen in valt en tijdelijk hulp nodig heeft. Of de oudere die verdwaalt in het digitale zorgsysteem en daardoor geen hulp krijgt. De ondernemer die net buiten een regeling valt en daardoor zijn personeel moet ontslaan. Of een hardwerkend gezin dat door de bomen het bos niet meer ziet met het invullen van hun belastingaangifte. Beleid moet ruimte bieden voor dit soort situaties - niet als uitzondering, maar als uitgangspunt. Niet uitgaan van kwade opzet, maar vertrouwen hebben in mensen.

Want ook de overheid maakt fouten. Denk aan de toeslagenaffaire, de Groningers en de Limburgers die te maken hebben met mijnbouwschade. Als burgers daardoor worden getroffen, dan lossen we dat op - eerlijk en ruimhartig. Niet omdat het moet, maar omdat het hoort. Dáár begint **betrouwbaar bestuur**. Burgers moeten kunnen vertrouwen op een overheid die verantwoordelijkheid neemt en die fouten herstelt. Net zoals de overheid moet kunnen vertrouwen op de goede wil van haar burgers. Wederzijds vertrouwen is de basis van een fatsoenlijke samenleving - en precies dát is waar wij voor staan.

De overheid past bescheidenheid. Niet als zwakgebod, maar vanuit het besef dat de overheid op zichzelf niet bestaat - zij is samengesteld uit belangen, ambtenaren en politieke overtuigingen. En omdat de overheid via wetgeving en uitvoering diep kan ingrijpen in het leven van mensen, is terughoudendheid op zijn plaats. Beleid moet niet vertrekken vanuit systeemlogica, maar vanuit vertrouwen in mensen.

Wie het even niet redt, moet weten dat er steun is - niet pas na vijftien formulieren of maanden van onzekerheid, maar op tijd en met oog voor het individu. En wie het wél kan, draagt bij - niet omdat het moet, maar omdat we samen een samenleving vormen. Solidariteit werkt alleen als het van twee kanten komt: hulp waar nodig, verantwoordelijkheid waar het kan. Dat is voor BBB geen mooie gedachte, maar een nuchtere norm.

### **1.3.4 BBB als volksbeweging: groei van onderop**

Ook wanneer het moeilijk wordt, lopen wij niet weg. De stikstofwet-, asiel- en huisvestingscrisis behoren tot de grootste uitdagingen van deze tijd en die nemen wij uiterst serieus. Nederland moet van het slot, zodat boeren kunnen blijven produceren, bouwprojecten weer kunnen starten en onze defensie kan doorgroeien. Wij blijven strijden - voor boeren die klem zitten, voor mensen zonder woning en voor de stille meerderheid die zich afvraagt waar het gezond verstand gebleven is. BBB kiest ervoor om verantwoordelijkheid te nemen, juist als het spannend wordt. Omdat we weten: alleen wie koers houdt, kan echt iets veranderen.





# BBB LEVERT.



DE **STEM**  VAN EN  
VOOR HET PLATTELAND  
**BEWEGING.NL**

## Hoofdstuk 2

## Leefbaarheid en Bestuur

## Hoofdstuk 2

# Leefbaarheid en Bestuur

## Naar elkaar omkijken in een leefbare regio

Voor BBB is leefbaarheid geen luxe, maar de basis. Of je nu in een stad woont of in een klein dorp: iedereen moet toegang hebben tot goede basisvoorzieningen, een veilige leefomgeving en menselijk contact. Onze inzet is en blijft daarom een Nederlandse samenleving die functioneert als een noaberstaat. Dat omvat meer dan de kleurloze inrichting van een maatschappij. Nederland als noaberstaat staat voor een samenleving waarin we voor elkaar zorgen, elkaar respecteren, vertrouwen en niemand achterlaten. Voor BBB is een gezonde democratie, waarvan noaberschap de kern vormt, onlosmakelijk verbonden met erkenning van de regio's. Samen met hun identiteit, vraagstukken én kracht. Daarbij hoort dat de overheid actief inzet op de aanwezigheid van basisvoorzieningen, zodat iedereen daar toegang tot heeft. Regio's en steden hebben elkaar nodig. Want bij een sterke stad hoort een leefbare regio.

### 2.1 We kijken naar elkaar om: Noaberschap

Samenleven betekent naar elkaar omkijken. Voor BBB is noaberschap het geloof in de kracht van de gemeenschap en de regio. Dorpen waar mensen samen het dorpshuis openhouden en in wijken de buurthuizen, tonen de kracht van *buurschap*. Verenigingen organiseren evenementen om hun hechte *mienskip* overeind te houden. Die gemeenschapszin komt tot uiting in ondernemers die behalve voor werk zorgen, ook het buurtfeest sponsoren of hun terrein beschikbaar stellen voor plaatselijke festiviteiten.

#### BBB wil:

- Handelen vanuit vertrouwen.** We geven elkaar eerlijke kansen. We handelen vanuit vertrouwen en zullen het vertrouwen dat een ander ons geeft niet beschamen. De overheid heeft hierbij een voorbeeldfunctie.
- Begin met recht doen aan mensen om vertrouwen te kunnen herstellen.** De overheid moet er zijn voor haar burgers, juist als het tegenzit. Maar te vaak is het tegenovergestelde gebeurd: gezinnen zijn kapotgemaakt door de toeslagenaffaire, huizen raakten onbewoonbaar door aardbevingen in Groningen en mijnbouwschade in Limburg werd jarenlang ontkend of genegeerd. **Mijnbouwschade aanpakken en woningcorporaties laten meedoen in alle mijnbouwschade gebieden.** BBB staat voor een overheid die verantwoordelijkheid neemt. Wie door toedoen van de overheid in de problemen is gekomen, moet zo snel en menswaardig mogelijk worden geholpen, gecompenseerd en waar nodig volledig schadeloos gesteld. Geen eindeloos getouwtrek, maar doen wat nodig is om vertrouwen te herstellen. Want pas als de overheid weer voor de burger opkomt, kunnen we samen vooruit.





- Vrijwilligers ondersteunen.** De overheid ondersteunt lokale verenigingen en vrijwilligerswerk actief. (Lokale) initiatieven tegen armoede en eenzaamheid kunnen rekenen op steun van de overheid. Want eenzaamheid is een groot probleem. In alle leeftijdsgroepen.
- Belang lokaal ondernemerschap benadrukken.** Bij noaberschap hoort stimuleren en steunen van lokaal ondernemerschap, dat in lokale gemeenschappen immers een belangrijke rol heeft voor de samenleving.
- Lokale cultuur waarderen.** De lokale cultuur klinkt hoorbaar door in streektaalen en dialecten. Het Fries is al een volwaardige taal en moet zoveel mogelijk kunnen worden gebruikt. De Limburgse taal verdient steun om status 3 te verkrijgen op de Unesco-lijst van kwetsbare talen.
- Opkomen voor tradities.** We komen op voor lokale tradities en gebruiken, zoals kermissen, schutterijen, trekkertrek, sinterklaasintochten, paasvuren, carbidschieten en jaarmarkten.

## 2.2 We houden de basisvoorzieningen op peil

Het noaberschap en de leefbaarheid in de regio staan onder druk. Te lang is het beleid gericht geweest op de grote steden. Terwijl alle aandacht uitgaat naar stedelijke ontwikkeling, wordt het gebied eromheen verwaarloosd. Als gevolg daarvan rijdt in te veel dorpen de bus niet meer, verdwijnt de pinautomaat en sluit het zwembad. Jongeren trekken weg omdat er geen woning of werk te vinden is. Zo komt de dorpsschool onder druk. Ouderen vereenzamen, met alle gevolgen van dien, omdat ontmoetingsplekken verdwijnen. En de landelijke overheid kijkt weg.

### BBB wil:

- Ontmoetingsplekken.** De overheid heeft een verbindende rol om te zorgen dat mensen elkaar kunnen ontmoeten. Dat vraagt de inspanning om ervoor te zorgen dat dorpen en wijken een centrale ontmoetingsplek hebben en houden.
- Bereikbare voorzieningen.** Scholen, sportverenigingen, bibliotheken, dorps- en buurthuizen en zwembaden moeten makkelijk bereikbaar zijn. Wij maken ons sterk voor het behoud van deze basisvoorzieningen en dit vraagt om een samenleving die kan rekenen op een overheid die geen terugtrekkende beweging maakt.
- Toegang tot zorg.** Toegang tot de huisarts, fysio en andere zorg is geen luxe voor dorpen en buurten. Ook buiten de grote stad dient zorg toegankelijk te blijven. Er moet een einde komen aan het sluiten van streekziekenhuizen. Want ze vervullen een wezenlijke functie voor de regio.
- Contant betalen behouden.** Samen leven betekent ook kunnen betalen met geld dat uit een echte portemonnee komt in plaats van een digitale transactie. Wij maken ons hard voor het behoud van de pinautomaten in dorpen en wijken.
- Bereikbare regio.** Dorpen, wijken en buurten die bereikbaar zijn. Dat vraagt om een overheid met een open oog voor nieuwe mogelijkheden en ontwikkelingen om behalve de stad ook de regio bereikbaar te houden.

## 2.3 We streven naar een overheid die dichtbij bestuurt

We streven naar een overheid die dichtbij bestuurt. Dat is een overheid die beseft dat democratie méér is dan alleen een stem uitbrengen. Mensen moeten ook na de verkiezingen invloed kunnen uitoefenen, zoals door inspraak, advies of het delen van hun ervaring. Mensen moeten een zwaarwegende stem hebben over ontwikkelingen in hun eigen omgeving. De overheid moet dan ook actief zoeken naar aanvullende vormen van burgerparticipatie.

### BBB wil:

-  **Invloed op de eigen leefomgeving.** Inwoners dienen meer zeggenschap te krijgen over hun eigen leefomgeving. Mensen weten zelf het beste wat daar speelt en waar behoefte aan is. Geef mensen invloed op wat er in hun eigen omgeving gebeurt en betrek ze daarom vanaf het begin bij plannen. Beleid en besluiten gaan ook over ouderen en jongeren. Hun inbreng hoort serieus te worden genomen.
-  **Begrijpelijke taal.** De overheid spreekt bewoners aan in taal de mensen begrijpen. Overdreven formele brieven of e-mails met onbegrijpelijke woorden en zinnen vallen hier niet onder.
-  **Met mensen praten in plaats van over mensen.** Het is vanzelfsprekend dat ambtenaren op de hoogte zijn en blijven van wat er speelt bij burgers. Het gewone gesprek met de burger moet vanzelfsprekend zijn. Spreek mensen, in plaats van ze te bestoken met brieven.
-  **Ieder mens bijzonder.** Een overheid die dichtbij bestuurt, is een overheid die elk mens ziet als een bijzonder mens met allerlei eigenschappen die hem of haar maken tot wie hij of zij is en die de moeite waard is. Daar hoort geen miljoenen verslindend diversiteitsbeleid bij dat mensen etiketten opplakt en in hokjes plaatst.

## 2.4 We gaan van Haagse bubbel naar regionale verbinding

BBB streeft naar een overheid die er is voor de burgers - en niet andersom. Vertrouwen van burgers in de overheid is cruciaal. Dat vertrouwen groeit als burgers zichzelf herkennen in beleid, taal en bestuurders. Iedereen moet zich kunnen herkennen in de overheid en ook mee kunnen doen. We stappen, als het aan BBB ligt, uit de Haagse bubbel om de regionale verbinding te zoeken.

Een dienstbare overheid begint bij eenvoud, slagkracht en focus op kerntaken. BBB stelt een structurele bezuiniging (apparaatskorting) voor op ministeries met uitzondering van Defensie, Infrastructuur en Waterstaat en Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening. Ook willen wij een structurele apparaatskorting op andere overheidsorganisaties, met uitzondering van uitvoerende diensten zoals, politie, inspecties en uitvoeringsorganisaties. De groei van beleidsmedewerkers, managementlagen en externe inhuur heeft geleid tot bureaucratisering zonder betere dienstverlening. Door het rijk te dwingen tot herprioritering en digitalisering, verbeteren we de uitvoerbaarheid én besparen we structureel honderden miljoenen, zo niet vele miljarden euro's. Minder regels, meer resultaat.



BBB kiest voor een sobere en doelmatige overheid. In 2028 stellen we een nullijn in voor rijksambtenaren, inclusief ambtsdragers. Dat betekent dat er dat jaar geen loonstijgingen worden doorgevoerd. In een tijd waarin we scherpe keuzes maken om de overheidsfinanciën op orde te brengen, hoort ook een bijdrage van het Rijk zelf. Deze onderstreept onze inzet voor financiële degelijkheid en een efficiënte overheid.

## **BBB wil:**

-  **Tweede Kamer in de buurt.** Commissievergaderingen over regio-gerelateerde onderwerpen moeten naast in Den Haag ook in de regio zelf worden gehouden om betrokkenheid en zicht op de praktijk te vergroten.
-  **Nieuwe vestigingen rijksdiensten ook buiten de Randstad.** Wanneer er een nieuwe locatie wordt gezocht voor een rijksdienst, wordt eerst buiten de Randstad gekeken naar vestigingsmogelijkheden.
-  **Regiotoets beleid en uitvoering.** Alle beleid dient een regiotoets te ondergaan die de gevolgen van beleid en de uitvoering daarvan voor regio's en het platteland in beeld brengt.
-  **Zichtbaarheid lokale cultuur in Den Haag.** In overheidsgebouwen in Den Haag zijn lokale geschiedenis en cultuur uit het hele land te zien. Lokale tradities, lokale helden, lokale symbolen, karakteristieke kunst en verhalen uit de regio maken ons land tot wat het is.
-  **Open overheid.** Burgers moeten kunnen begrijpen waarom besluiten worden genomen. Daarvoor is een eerlijke en transparante overheid nodig. De Wet open overheid (Woo) is een belangrijk instrument om informatie te verkrijgen. Tegelijk mag de Woo niet worden misbruikt - bijvoorbeeld voor het opvragen van persoonsgegevens, met als eigenlijk doel het intimideren van anderen. Denk aan ondernemers van wie het bedrijfsadres gelijk is aan het woonadres. De Woo is ook geen middel om een ordelijk bestuur, met onophoudelijke reeksen verzoeken tot openbaarmaking, te saboteren. BBB wil dat de Woo op deze punten wordt aangepast.
-  **Rol voor Koning bij kabinetsformatie.** BBB koestert de goede kanten van onze geschiedenis en daarmee is ons Koningshuis onmiskenbaar verbonden. Wij zijn zuinig op ons Koningshuis. BBB wil de Koning opnieuw een rol geven bij de kabinetsformatie. Zijn onafhankelijke rol als onpartijdig staatshoofd past daar uitstekend bij.

**Elke regio  
telt!**







## Elke regio telt!

BBB laat de stem van de provincie weerklinken in Den Haag. Daarmee is BBB de regiopartij bij uitstek. BBB is goed vertegenwoordigd in alle Provinciale Staten. Onze bestuurders leveren hun bijdrage in tien van de twaalf colleges van Gedeputeerde Staten. Wij weten wat er speelt en we zijn actief. Bovendien neemt BBB deel aan de gemeenteraadsverkiezingen op woensdag 18 maart 2026 in een groot aantal gemeenten.

De inbreng van BBB is nodig. In heel Nederland heeft een stille meerderheid de behoefte aan beleid en bestuur met gezond verstand. Beleid en bestuur dat past bij Nederland en onze provincies met elk hun eigen identiteit, vraagstukken én kracht.

Hierna enkele voorbeelden uit de verschillende provincies. Het zijn voorbeelden, geen uitputtende lijst. En onderwerpen die bij een bepaalde provincie staan, kunnen ook voor meerdere provincies gelden!

### Friesland



-  Bescherm en bevorder de Friese taal, cultuur, streeksporten en tradities.
  - **De Friese taal, cultuur, streeksporten en tradities moeten worden beschermd en actief bevorderd, omdat zij een belangrijk onderdeel vormen van de provinciale identiteit en leefbaarheid.** Door deze elementen te stimuleren, blijft het unieke karakter van Friesland behouden en versterkt. Zo ontstaat een levendige en verbonden gemeenschap.
-  Maak woningbouw in kleine kernen en dorpen weer mogelijk.
  - **Woningbouw in kleine kernen en dorpen moet weer mogelijk worden gemaakt, zodat deze gebieden leefbaar blijven en gezinnen een toekomstperspectief krijgen.** Dit draagt bij aan het behoud van voorzieningen en sociale cohesie in de regio. Daarom is het belangrijk om beleid te voeren dat passende bouwmogelijkheden biedt.
-  Behoud derogatie voor grasland en geef boeren vertrouwen in natuurbeheer.
  - **De derogatie voor grasland moet behouden blijven en boeren moeten vertrouwen krijgen in natuurbeheer, zodat zij hun bedrijfsvoering duurzaam kunnen voortzetten.** Dit zorgt voor een goede balans tussen landbouw en natuurontwikkeling. Zo blijft het agrarisch gebied vitaal en economisch sterk.

## Groningen



- Zet in op een sterke maakindustrie
  - Er moet worden ingezet op een sterke maakindustrie, omdat deze sector essentieel is voor economische groei, innovatie en werkgelegenheid.** Door te investeren in technologie en vakmanschap blijft de maakindustrie concurrerend en toekomstbestendig. Zo ontstaat een robuuste industriële basis die de regio versterkt.
- Versterk de maritieme sector (onder andere scheepsbouw) en benut de strategische rol voor Defensie.
  - De maritieme sector, waaronder de scheepsbouw, moet worden versterkt en de strategische rol voor Defensie moet optimaal worden benut.** Dit biedt kansen voor economische ontwikkeling en nationale veiligheid. Daarom is samenwerking tussen industrie en Defensie van groot belang voor duurzame groei.
- Zorg voor betaalbare energie voor de industrie en onderzoek gebruik van SMR's.
  - Betaalbare energie voor de industrie, onder andere door het gebruik van kleine modulaire reactoren (SMR's) kan de productiecapaciteit ondersteunen en de concurrentiepositie verbeteren.** Dit maakt energietransitie haalbaar zonder de economische slagkracht te verliezen. Zo kan de industrie duurzaam en kostenefficiënt opereren.

## Drenthe



- Geen ruimte voor de wolf, veiligheid voor mens en dier staat voorop.
  - Er is geen ruimte voor de wolf, omdat de veiligheid van mens en dier altijd voorop moet staan. Daarom moeten maatregelen worden genomen om risico's te minimaliseren en conflicten te voorkomen.** Zo wordt zowel de leefbaarheid als de veiligheid gewaarborgd.
- Alleen asielopvang waar draagvlak is bij de bevolking.
  - Asielopvang mag alleen plaatsvinden op locaties waar voldoende draagvlak is bij de bevolking, zodat de samenleving betrokken en ondersteund blijft.** Dit voorkomt spanningen en bevordert een goede integratie van nieuwkomers. Daarom is het belangrijk om lokale meningen mee te nemen in de besluitvorming.
- Werk aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor inwoners én ondernemers.
  - Er moet actief gewerkt worden aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor zowel inwoners als ondernemers, zodat mensen zich willen vestigen en bedrijven kunnen groeien.** Dit versterkt de regionale economie en leefomgeving. Door goede voorzieningen, ruimte en kansen te bieden, ontstaat een toekomstbestendige regio.



## Overijssel

-  Bescherm graslanden en melkveehouderij in de veenweidegebieden.
  - **Het is belangrijk om graslanden en de melkveehouderij in de veenweidegebieden te beschermen, omdat zij essentieel zijn voor het behoud van het landschap, de biodiversiteit en de lokale economie.** Door deze gebieden duurzaam te beheren, blijft de veenweide ook in de toekomst vitaal en productief. Zo wordt een balans gevonden tussen natuur en agrarisch gebruik.
-  Stimuleer familiebedrijven en het mkb met ruimte voor brede innovatie.
  - **Familiebedrijven en het mkb moeten gestimuleerd worden door hen ruimte te bieden voor brede innovatie, zodat zij kunnen groeien en zich aanpassen aan veranderende marktomstandigheden.** Innovatie versterkt de concurrentiekracht en zorgt voor duurzame economische ontwikkeling. Daarom is het belangrijk om beleid te voeren dat deze ondernemers actief ondersteunt.
-  Stel landelijke afstandsnormen vast voor windturbines
  - **Er moeten landelijke afstandsnormen worden vastgesteld voor windturbines om helderheid en rechtszekerheid te creëren voor bewoners, ondernemers en overheden.** Dit voorkomt conflicten en draagt bij aan een evenwichtige ruimtelijke ordening. Zo kan duurzame energie worden gerealiseerd met respect voor leefomgeving en gezondheid.



## Gelderland

-  Werk samen over de grens bij ruimtelijke plannen zoals ongewenste windturbines
  - **Er moet nauw worden samengewerkt met buurlanden bij ruimtelijke plannen, zoals de plaatsing van windturbines, om een goede afstemming en gezamenlijke besluitvorming te waarborgen.** Dit voorkomt conflicten en bevordert duurzame ontwikkelingen die zowel lokaal als grensoverschrijdend gedragen worden. Zo kunnen energie- en landschapsdoelen beter worden gerealiseerd.
-  Breng duidelijkheid over de status en sanering van staalslakken.
  - **Het is belangrijk om duidelijkheid te verschaffen over de status en sanering van staalslakken, zodat zorgen over milieu- en gezondheidsrisico's worden weggenomen.** Transparantie en een gedegen aanpak zorgen voor vertrouwen bij omwonenden en betrokken partijen. Hierdoor kan de leefomgeving veilig en gezond blijven.
-  Laat Defensie uitbreiden in natuurgebied en bescherm landbouwgrond
  - **Defensie moet de mogelijkheid krijgen om uit te breiden in natuurgebied, zodat landbouwgrond goed wordt beschermd om het agrarisch gebruik te behouden.** Deze balans zorgt ervoor dat strategische behoeften en de landbouwsector beide hun plek behouden. Zo wordt ruimte optimaal benut zonder onnodige schade aan landbouwgrond.

## Flevoland



- Projecten met aantoonbare potentie om economische groei, woningbouw of strategische spreiding te stimuleren verdienen prioriteit.
  - Projecten die aantoonbare potentie hebben om economische groei, woningbouw of strategische spreiding te stimuleren verdienen prioriteit. Dat geldt ook voor een goede doorstroming op het wegennet. Zij dragen bij aan een evenwichtige en duurzame ontwikkeling van de regio.** Door deze initiatieven te ondersteunen, worden kansen benut en knelpunten aangepakt. Zo ontstaat een gezonde basis voor toekomstig welzijn en welvaart.
- In alle regio's zoveel mogelijk een dekkend aanbod van theoretische en praktische opleidingen.
  - In alle regio's streven we naar een zoveel mogelijk dekkend aanbod van theoretische en praktische opleidingen, zodat jongeren en volwassenen passende kansen krijgen om zich te ontwikkelen.** Dit bevordert de arbeidsmarktpositie en regionale economische veerkracht. Daarom is het belangrijk om onderwijs dichtbij de leefomgeving aan te bieden.
- Structurele aandacht voor gebieden die te maken hebben met beperkte bereikbaarheid en achterstallige investeringen en onderhoud.
  - Er moet structurele aandacht zijn voor gebieden die te maken hebben met beperkte bereikbaarheid en achterstallige investeringen en onderhoud, om sociale en economische achterstanden te voorkomen.** Daardoor wordt de leefbaarheid verbeterd en worden kansen vergroot.

## Utrecht



- Bescherm woonomgeving, Groene Hart en cultureel erfgoed in Utrecht tegen windturbines, zonnevelden en hoogspanningsstations.
  - Het Rijk beschermt kwetsbare gebieden zoals het Groene Hart, molenbiotopen, UNESCO Werelderfgoed en buitenplaatsen tegen verrommeling zoals grootschalige windturbines, zonnevelden en hoogspanningsstations.** Zoals in Utrecht bij Oudewater-Papekop en Stichtse Vecht-Vreeland. Hoogspanningsstations horen bij bestaande bedrijventerreinen. Voor windturbines zijn stevige landelijke afstandsnormen noodzakelijk. Het voorzorgsbeginsel moet hierbij altijd leidend zijn.
- Realiseer de natuuropgave met landbouwinclusieve natuur met behoud van de agrarische bestemming en passende beheervergoeding voor de boer.
  - De natuuropgave moet gerealiseerd worden met landbouwinclusieve natuur, waarbij de agrarische bestemming behouden blijft en boeren een passende beheervergoeding ontvangen.** Dit maakt het mogelijk om natuur en landbouw duurzaam te combineren. Zo blijven zowel de natuur als de landbouwsector vitaal en economisch gezond.
- Versnel woninguitbreiding zoals in de nieuwe stadswijk Utrecht Rijnenburg.
  - De woninguitbreiding, zoals in de nieuwe stadswijk Utrecht Rijnenburg, moet worden versneld om te voldoen aan de groeiende vraag naar woningen en zo de woningcrisis aan te pakken.** Snelle realisatie zorgt voor voldoende woonruimte en versterkt de regionale economie. Daarom is het belangrijk dat plannen efficiënt en daadkrachtig worden uitgevoerd.





## Noord-Holland

-  Meer woningbouw in dorpen voor de lokale vraag.
  - **Het is belangrijk voor dorpen dat de volgende generatie ook weer in het eigen dorp kan wonen, daarvoor is meer woningbouw op het platteland nodig.** Dit draagt bij aan het behoud van voorzieningen en sociale cohesie in het dorp en geeft mensen de kans om in het eigen dorp te blijven wonen. Daarom wil BBB belemmeringen wegnemen en meer woningbouw voor de dorpen mogelijk maken.
-  Actief faunabeheer; Fors verlagen van de ganzen- en houtduivenpopulatie
  - **BBB zet in op forse verlaging van de ganzen- en houtduivenpopulatie om de kosten en risico's te verkleinen.** Noord-Holland heeft de meeste ganzen en houtduiven van Nederland, ver boven de populatiedoelen, BBB wil de populatie snel, fors verlagen. Ganzen zorgen in Noord-Holland voor schade aan landbouwgewassen, in natuurgebieden en er is een veiligheidsrisico rond Schiphol. Houtduiven veroorzaken vooral schade aan groentegewassen.
-  Houd het platteland bereikbaar.
  - **We vinden het belangrijk dat het platteland bereikbaar blijft, bijvoorbeeld door te zorgen voor goed werkend openbaar vervoer, zodat inwoners en bezoekers gemakkelijk kunnen reizen zonder afhankelijk te zijn van de auto.** Dit draagt bij aan leefbaarheid en sociale verbondenheid in landelijke gebieden. Daarom is het noodzakelijk om openbaar vervoer te onderhouden en waar nodig uit te breiden.



## Zuid-Holland

-  Behoud de glastuinbouw-, visserij- en bollensector.
  - **Het is belangrijk om de glastuinbouw-, visserij- en bollensector te behouden. Deze dragen bij aan de economische vitaliteit (inclusief export), werkgelegenheid en toerisme in de regio.** Door deze bedrijven te ondersteunen, blijft de agrarische traditie en innovatie sterk aanwezig. Zo kunnen ook in de toekomst hoogwaardige producten worden geleverd.
-  Streef een goede balans na, tussen ambities in de grote stedelijke gebieden zoals Rotterdam, Den Haag, Leiden, Dordrecht en Zoetermeer **én de vitaliteit van de regio's** zoals het Groene Hart, de Hoeksche Waard, Goeree Overflakkee, Voorne Putten en de Alblasserwaard.
  - Zuid-Holland is een provincie waar stad en platteland elkaar moeten versterken. Zowel het platteland met kleine gemeenschappen als stedelijke problemen zoals ongelijkheid, woningnood en verkeer verdienen evenveel aandacht.
-  Zorg voor veilige en comfortabele rustplaatsen voor vrachtwagenchauffeurs met sanitaire voorzieningen.
  - **Met een aanzienlijke logistieke sector voor het Havengebied, (glas)tuinbouw en visserij, is het belangrijk dat vrachtwagenchauffeurs beschikken over veilige en comfortabele rustplaatsen die voorzien zijn van adequate sanitaire voorzieningen.** Dit verbetert hun welzijn, helpt vermoeidheid te voorkomen en bevordert een gezonde werkomgeving. Zo wordt het transport veiliger en efficiënter georganiseerd.



## Zeeland



- Kerncentrales ja!** Met respect voor de Zeeuwse voorwaarden.
  - Er is draagvlak in Zeeland voor kernenergie.** De Zeeuwen stellen duidelijke randvoorwaarden om dit draagvlak te behouden. Veiligheid voorop, waarbij de Zeeuwen lokaal profijt (opleidingen, wegen, woningen) krijgen. Zo min mogelijk overlast tijdens de bouw. Transparante besluitvorming.
- Onderzoek een calamiteitenroute.** Zeeland met haar eilandenstructuur loopt te vaak vast bij incidenten.
  - Er moet onderzoek worden gedaan naar de aanleg van een calamiteitenroute, omdat Zeeland met haar eilandenstructuur te vaak vastloopt bij incidenten.** Een dergelijke route kan zorgen voor een betere bereikbaarheid en snellere hulpverlening in noodsituaties. Gedacht kan worden aan het verbeteren van de Midden Zeeland Route (Rotterdam-Gent) waaronder de vervanging van de Zeelandbrug die aan het einde van zijn levensduur raakt. Dit zou de veiligheid en leefbaarheid in de regio aanzienlijk verbeteren.
- Onderzoek de beschikbaarheid van zoet water**
  - Zeeland heeft een zoete buffer nodig zodat zoet water vastgehouden kan worden in plaats van dat al dit kostbare zoete water de Zoute Scheldes in stroomt. Zoetwater ten behoeve van landbouw, natuur en drinkwater.**

## Noord-Brabant



- Onderzoek naar meer ruimte voor vliegveld Eindhoven ten behoeve van Defensie en economie.**
  - Er wordt onderzoek gedaan naar meer ruimte voor vliegveld Eindhoven, zodat zowel Defensie als de Brabantse economie beter kunnen functioneren.** Dit biedt mogelijkheden voor groei en versterking van de regio. Daarom is het belangrijk om de uitbreiding zorgvuldig te onderzoeken en af te stemmen op lokale belangen.
- Stimuleer de aanleg van meer truckparkings ter bevordering van verkeersveiligheid.**
  - Er moet worden gezorgd voor meer truckparkings om de verkeersveiligheid te bevorderen en rustplaatsen voor chauffeurs te verbeteren.** Hierdoor wordt het verkeer veiliger en worden onveilige parkeerplekken vermeden. Dit draagt bij aan een beter en veiliger transportklimaat.
- Geef boeren handelingsperspectief bij verduurzaming van hun bedrijfsvoering. Laat die emissies terugdringende bedrijven groeien en bloeien.**
  - Boeren moeten handelingsperspectief krijgen bij de verduurzaming van hun bedrijfsvoering, zodat zij met vertrouwen kunnen investeren in milieuvriendelijke methoden.** Bedrijven die emissies terugdringen moeten de ruimte krijgen om te groeien en te bloeien. Dit stimuleert een duurzame landbouwsector met toekomst.



## Limburg

- 👤 De Limburgse taal moet worden beschermd en actief bevorderd (status 3 Unesco-lijst)
  - **De Limburgse taal moet worden beschermd en actief bevorderd, wat ook inhoudt dat deze status 3 moet krijgen van kwetsbare talen op de Unesco-talenlijst.** Het behoud van deze taal draagt bij aan de regionale identiteit en cultuur. Daarom is het belangrijk om initiatieven te ondersteunen die het gebruik en de kennis van het Limburgs stimuleren.
- 👤 Bescherm agrarische activiteiten in het Zuid-Limburgse Heuvellandschap.
  - **Agrarische activiteiten in het Zuid-Limburgse Heuvellandschap moeten worden beschermd om het karakter van het gebied te waarborgen.** Deze activiteiten dragen bij aan het behoud van het landschap en de biodiversiteit. Daarom is het essentieel om beleid te voeren dat boeren ondersteunt en agrarisch gebruik in stand houdt.
- 👤 Werk met Duitsland en België samen aan het voorkomen van overstromingen.
  - **Samenwerking met Duitsland en België is noodzakelijk om overstromingen in de grensregio's te voorkomen en te beperken.** Door gezamenlijk waterbeheer en vroegtijdige waarschuwingen kunnen risico's beter worden beheerst. Deze internationale samenwerking versterkt de veiligheid en het leefklimaat in Limburg.



## Caribisch deel van het Koninkrijk

- 👤 **Nederland erkent een speciale verantwoordelijkheid in het afschrikken van de agressieve socialistische dictatuur in Venezuela.**
  - Nederland erkent dat het, mede gezien de geografische nabijheid van Caribisch Nederland tot Venezuela, een bijzondere verantwoordelijkheid heeft om bij te dragen aan de afschrikking van de agressieve socialistische dictatuur in dat land en om stabiliteit en veiligheid in de regio te bevorderen.
- 👤 **Investeer in een directe kabelverbinding naar Caribisch Nederland.**
  - We onderzoeken de mogelijkheid van een directe, hoogwaardige kabelverbinding tussen Europees Nederland en Caribisch Nederland, om de digitale infrastructuur te versterken en de economische en maatschappelijke ontwikkeling van de eilanden te ondersteunen.





# BBB LEVERT.

**Hoofdstuk 3**

**Voedsel, Tuinbouw  
en Natuur**





## Hoofdstuk 3

# Voedsel, Tuinbouw en Natuur

## Boeren, tuinders en vissers verzekeren Nederland van voedsel

De Nederlandse land- en tuinbouw en visserij zijn wereldwijd toonaangevend op het gebied van duurzaamheid, kwaliteit, dierenwelzijn, voedselveiligheid en hoge productiviteit. Met een groeiende wereldbevolking en geopolitieke onrust is voedselzekerheid belangrijker dan ooit. Onze boeren, tuinders, telers en vissers en de bedrijven en kennisinstellingen in de agrarische en voedselsector kunnen daar een grote bijdrage aan leveren. De agrofoodsector biedt 600.000 mensen een baan en een inkomen, is goed voor 6 procent van het bruto nationaal product (BNP) en levert ongeveer 60 procent van het handelsoverschot.

Het op grote schaal verdwijnen van agrariërs en vissers en daarmee aanverwante bedrijven is een grote zorg. Met het verdwijnen van agrariërs en vissers, verdwijnen werkgelegenheid, kennis, landschaps-, natuur- en weidevogelbeheer, toerisme en maatschappelijke zorg (zorgboerderijen en agrarische kinderopvang).

### 3.1 Voedselzekerheid

Een stabiele en betaalbare voedselvoorziening begint bij een sterke, toekomstbestendige landbouw- en visserijsector. Daarom staat voedselzekerheid voortaan centraal in beleid, met een eigen directie op het ministerie en een stevig afwegingskader bij ruimtelijke keuzes. BBB kiest voor realistisch beleid zonder gedwongen maatregelen, met ruimte voor boeren, vissers en voedselproducenten om te blijven doen waar ze goed in zijn.

#### BBB wil:

-  **Voedselzekerheid eerst.** Er komt op het ministerie een Directie Voedselzekerheid. Beleidsmaatregelen worden altijd getoetst op hun impact op de voedselzekerheid.
-  **Afwegingskader voedselzekerheid opstellen.** Waarin het belang van voedselzekerheid altijd wordt meegewogen bij de verdeling van schaarse ruimte in het landelijk gebied.
-  **Geen gedwongen onteigening.** Geen gedwongen onteigening of gedwongen uitkoop, gedwongen verplaatsing of gedwongen extensivering op basis van stikstof.
-  **Schaars gebruik instrumenten extensivering.** Extensiveringsinstrumenten worden alleen toegepast waar strikt noodzakelijk voor het behalen van Europese doelen rond natuur- en waterkwaliteit.
-  **Behoud voedselgronden.** Net als in Frankrijk, wordt de verplichte braaklegging van voedselgronden afgeschaft.

- **Geen nationale koppen op Europees beleid.** Extra nationale regels bovenop EU-wetgeving worden zoveel mogelijk geschrapt. Zo krijgen we een gelijk speelveld voor de agrarische en visserijsector. Er komen ook geen nieuwe nationale regels bovenop EU-wetgeving.
- **Internationaal gelijk speelveld.** We importeren geen voedselproducten voor menselijke consumptie die we hier niet mogen produceren.
- **Realisme in beleid.** Beleid moet haalbaar, betaalbaar en uitvoerbaar zijn. Spelregels worden niet tijdens de wedstrijd veranderd, zodat agrarische ondernemers, voedselproducenten en vissers langjarige zekerheid krijgen.

## 3.2 Land- en tuinbouw

Boeren, tuinders, vissers en telers verdienen vertrouwen en ruimte om hun werk goed te doen. BBB kiest voor beleid dat werkt in de praktijk, met respect voor vakkennis, innovatie en rechtszekerheid.

### BBB wil:

- **PAS-melders legaliseren.** Pas-melders en interimmers worden met voorrang “gelegaliseerd”.
- **Boer aan het roer.** Boeren, tuinders, telers en vissers werken al eeuwen met de bodem, dieren, omgeving en natuur. Zij zijn de professionals. De vakkennis van boeren, tuinders, telers en vissers staat daarom centraal: we gaan van middel- naar doelsturing. De boer staat hierbij aan het roer.
- **Derogatie.** Alles wordt op alles gezet om de afbouw van de huidige derogatie terug te draaien en met de EU tot betere en wel werkbare normen en afspraken te komen.
- **Innovatie.** Innovatie krijgt de ruimte die het verdient, procedures worden aangepast en innovatiemiddelen zo ingericht dat nieuwe vindingen snel juridisch houdbaar toegepast kunnen worden en doelen worden gehaald.
- **Dierwaardige veehouderij.** Dieren in de veehouderij hebben het in Nederland goed en veel beter dan in de meeste andere landen. Aanvullende regels op het gebied van dierwaardigheid zijn wat ons betreft niet nodig. Mocht dit politiek onvermijdelijk zijn, dan voeren we de regels alleen in als deze: economisch haalbaar zijn, het verdienvermogen niet in gevaar komt, de vergunningverlening op orde is en als gegarandeerd is dat dieren aantallen op individuele bedrijven op minimaal hetzelfde niveau blijven.’
- **Intimidatie en extremisme tegengaan.** Er is geen plek aan de beleidstafel voor organisaties die via extremistische uitingen of terreur de agrarische en visserijsector aanvallen. Ook organisaties die dierenextremisten steunen zijn geen gesprekspartner op het ministerie van LNV. BBB werkt aan een wetsvoorstel om dierenextremisme strenger te kunnen bestraffen.

## 3.3 Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit

Toezichthouders zijn er om eerlijk, onafhankelijk en doelmatig beleid uit te voeren - niet om beleid te maken. De Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) richt zich op haar kerntaken, met oog voor efficiëntie, realistische kosten en vertrouwen in ondernemers. Waar mogelijk wordt toezicht vereenvoudigd en deels aan marktpartijen overgelaten.





## BBB wil:

- ➊ **Toezicht zonder eigen beleid.** De NVWA voert uit en maakt geen beleid.
- ➋ **Kosten omlaag, efficiëntie telt.** Er worden jaarlijkse afrekenbare prestatieafspraken gemaakt over doelmatigheid en kostenbeheersing.
- ➌ **Taken naar de markt.** Start van een pilot waarbij keuringen (zoals export) (deels) door marktpartijen worden gedaan. Er wordt gestart met stalkeuring in plaats van klepkeuring. Onderzoek de mogelijkheden om dieren die volgens huidige normen niet geschikt zijn voor de slacht vanwege gebreken, te verwaarden en verspilling te voorkomen.
- ➍ **Vertrouwen in de boer, tuinder, teler, visser en ondernemer.** Controles zijn nodig, maar voor vergissingen moet ruimte zijn. De stapeling van boetes wordt teruggedraaid.
- ➎ **Meer laboratoria aanwijzen, snellere uitslagen.** Toelaten van meer erkende laboratoria drukken kosten en versnellen de uitslagen.
- ➏ **Neutraliteit.** NVWA-medewerkers zijn net als alle andere Rijksambtenaren neutraal en onthouden zich van politiek gekleurde uitingen.

## 3.4 Gewasbeschermingsmiddelen

Boeren, tuinders en telers moeten hun gewassen kunnen blijven beschermen tegen ziekten, plagen en andere bedreigingen. Daarom is een goed gevulde gereedschapskist met effectieve én innovatieve middelen essentieel. Toelating en toezicht worden gebaseerd op landbouwkundige noodzaak, wetenschappelijke beoordeling en gezond verstand.

## BBB wil:

- ➊ **Goed gevulde gereedschapskist voor boeren, tuinders en telers.** Om hun gewassen te kunnen beschermen tegen ziekten, plagen, schimmels en ongedierte, blijft een goed gevulde “gereedschapskist” noodzakelijk. De ‘landbouwkundige noodzaak’ moet voortaan meewegen in het verlenen van toelating en ontheffingen.
- ➋ **Ontheffingen behouden.** We straffen niet een hele sector door ontheffingen te weigeren omdat een klein deel van de bedrijven zich niet aan voorwaarden heeft gehouden. In zo’n geval richten we ons specifiek op de bedrijven die voorwaarden niet naleven.
- ➌ **Geen oude schoenen weggooien voor je nieuwe hebt.** In de EU toegestane middelen worden niet verboden zolang er geen volwaardig en betaalbaar alternatieven zijn. Er komt een versnelde toelating van nieuwe biologische gewasbeschermingsmiddelen en zogenoemde groene middelen.
- ➍ **Inzet (nieuwe) technieken.** Om de milieu-impact te verlagen krijgen innovaties zoals precisietechniek, zaadcoating en inzet van gen-techniek (CRISPR/Cas9) meer ruimte. Zo wordt bijvoorbeeld het vaker kunnen behandelen van een perceel met precisietechniek toegestaan, als het totale gebruik van een middel daardoor af kan nemen.
- ➎ **Wetenschappelijke beoordelingen.** We houden oog voor wat het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) als wetenschappelijke instantie zegt. Het oordeel van de Ctgb is leidend boven dat van instanties als de NVWA. Bij slechte naleving of slechte haalbaarheid moet NVWA zorgen voor een plan om dat te verbeteren.

### 3.5 Visserij

De visserij verdient duidelijkheid, waardering en perspectief voor de toekomst. BBB kiest voor werk-bare regels, toegang tot wateren en ondersteuning van duurzame technieken zonder de sector kapot te reguleren. Vissers zijn vakmensen die ruimte nodig hebben om te ondernemen - ook voor volgende generaties.

#### BBB wil:

-  **Duidelijkheid en toekomstperspectief.** We hebben afgelopen jaar het tij doen keren. Nu wordt de weg omhoog ingezet. Regels moeten duidelijker en overbodige wet- en regelgeving wordt geschrapt.
-  **De Nederlandse wateren zoveel mogelijk open houden.** Om aan de voedselvoorziening behoefte te voldoen. In de Noordzee wordt zoveel mogelijk ingezet op meervoudig ruimtegebruik en een verder verbod op bodemvisserij wordt voorkomen. We blijven zoveel als mogelijk inzetten op vaargeulen tussen windparken zodat visserij kan blijven voortbestaan..
-  **Vissers ondersteunen.** Voor verduurzaming van vissersschepen en het verbeteren van vistech-nieken. Geen verplichte sloop voor afgeschreven kotters.
-  **Langjarige, overdraagbare vergunningen voor vissers.** Geen uitsterfconstructies meer. Vergunnin-gen moeten overdraagbaar kunnen zijn omdat dit ruimte biedt om te ondernemen over generaties. Een flexibele viskalender, afhankelijk van de seizoens-omstandigheden, in plaats van vaste kalen-dermaanden.
-  **Afschaffing van de aanlandplicht.** We maken ons er in Europees verband sterk voor dat vissers gevangen vis die te klein is, mogen terugzetten in plaats van verplicht aanlanden.
-  **Duurzame visserij.** We gaan verder met het opnieuw toelaten van pulsvisserij en stimuleren en faciliteren andere duurzame visserijtechnieken.
-  **Stop nieuwe windturbineparken op zee.** Geen nieuwe windturbineparken op zee voordat er een volledig onafhankelijk onderzoek is naar de impact op zeeleven, bodem en vogels. Bestaande windturbineparken worden zoveel mogelijk toegankelijk voor de visserij.
-  **Landelijke aanpak voor rivierkreeft problematiek.** Het wordt makkelijker gemaakt om binnen-visser te worden en om de rivierkreeft weg te vissen.
-  **Multifunctioneel gebruik:** Passieve visserij - zoals fuiken- en de innovatieve kracht van aquacultuur - zoals mosselhangcultuur - hebben op termijn de mogelijkheid om tussen windparken te starten.
-  **Vergoeding voor afval opruimen.** We onderzoeken of het mogelijk is dat vissers een vergoeding ontvangen voor het opruimen van afval in zee.

### 3.6 Sportvisserij

De sportvisserij is van grote maatschappelijke en recreatieve waarde en verdient ruimte, ondersteuning en een stem in beleid. We zetten in op goed toegankelijke viswateren, betrokkenheid van sportvissers bij natuurbeheer en het wegnemen van onnodige beperkingen.



## BBB wil:

-  **Behoud van de sportvisserij.** Sportvisserij is met 1,7 miljoen sportvissers van grote waarde voor Nederland. Bijna 70% van de Nederlanders vist, of heeft wel eens gevist. We zetten in op voldoende sport- en vismogelijkheden in de openbare ruimte om mensen in Nederland in beweging en in contact met de natuur te brengen.
-  **Beperkingen bij vangen rivierkreeften.** Sportvisserij Nederland wordt betrokken bij overleggen met decentrale overheden zoals provincies, waterschappen en gemeenten om beperkingen bij het vangen van rivierkreeften op te heffen. Toegang tot het water kan via de lokale hengelervereniging worden gegeven.
-  **Onderzoek naar de visstand en de onderwaternatuur.** Onderzoek is essentieel. De overheid intensificeert de samenwerking met sportvissers bij het beschermen en versterken van de onderwaternatuur.

## 3.7 Natuur

Natuur is van en voor iedereen en moet toegankelijk, beheersbaar en in balans zijn met landbouw en samenleving. BBB kiest voor realistisch natuurbeheer, zonder extra nationale doelstellingen, met ruimte voor agrarisch beheer, voedselproductie en sociaal-economische afwegingen.

## BBB wil:

-  **Toegankelijkheid van natuurgebieden.** De natuur is van en voor iedereen. Natuur moet, zoals bijvoorbeeld in Noorwegen het geval is, voor iedereen toegankelijk zijn. Grote gebieden afsluiten voor bezoekers wordt weer een uitzondering. Er komt onderzoek naar de haalbaarheid in Nederland naar het Noorse model “Allemansrätten” (ieders recht).
-  **Goed huwelijk tussen defensie en natuur.** We onderzoeken of Defensie haar natuurbeleid kan versterken en oefenterreinen die nu nog niet meetellen voor natuurareaal daar spoedig bij opgeteld kunnen worden.
-  **Uitbreiding van natuur(gebieden) is niet langer een doel op zich.** We moeten zorgen voor instandhouding en versterking waar dat nodig is.
-  **Landbouwinclusieve natuur.** De overheid spreekt voortaan over landbouwinclusieve natuur, in plaats van over natuurinclusieve landbouw.
-  **Betere controle op natuurbeheer- subsidieafspraken.** Met terreinbeherende organisaties (TBO's) worden realistische, doelmatige, meetbare en afrekenbare afspraken gemaakt. TBO's leggen gedetailleerde verantwoording af over de wijze van natuurbeheer en de behaalde resultaten.
-  **Landbouwgrond voor de landbouw.** Terreinbeherende organisaties dienen voor hun landbouwgronden een samenwerking aan te gaan met lokale boeren om met langjarige contracten bij te dragen aan voedselproductie.
-  **Agrarisch natuurbeheer.** Is een volwaardig alternatief voor het natuurbeheer in het landelijke gebied.
-  **Jacht en faunabeheer.** Zijn en blijven een belangrijke basis van goed beheer en onderhoud van onze natuur én schadepreventie én verkeersveiligheid. Daarom worden jagers zelf actief betrokken bij tellingen, beheerdoelen en beleid.

- Natuurbrandbeheersing.** Bij de inrichting en beheer van natuurgebieden worden bewuste keuzes gemaakt om natuurbranden zoveel mogelijk te voorkomen en te kunnen bestrijden.
- O-stand voor wilde zwijnen.** Wordt buiten aangewezen leefgebieden strikt gehandhaafd om onze landbouwhuisdieren te beschermen tegen besmettelijke dierziekten.
- Aanpassing landelijke vrijstellingslijst voor jacht.** Om het risico op ziekteverspreiding voor mens en dier te beperken.
- Geen nieuwe natuurdoelen.** Vernieuwde natuurdoelen worden vastgesteld op basis van wat verplicht is in het kader van de EU-richtlijnen. Geen extra nationale doelen bovenop de EU-doelen en -richtlijnen.
- Nieuwe natuurdoelanalyse.** Op basis van een evenwichtige op te stellen leidraad. Deze wordt opgesteld voor alle Natura 2000 gebieden. Niet alleen stikstof, ook droogte, water, bodem en beheer, worden hierbij als drukfactoren meegenomen. Deze vormen de basis voor nieuwe beheerplannen met een sociaaleconomische toets op de natuurherstel- en bronmaatregelen.
- Agrarische autoriteit.** Wordt versterkt met een agrarische autoriteit. Deskundigheid vanuit de agrarische praktijk is essentieel.

### 3.8 Stikstof- en mestbeleid

BBB kiest voor een koers waarbij juridische houdbaarheid, innovatie en praktische uitvoerbaarheid centraal staan. Doel is het lostrekken van de vergunningverlening, herstel van vertrouwen in de rechtsstaat en een einde aan krimp als standaardoplossing.

#### BBB wil:

- Instandhoudingsdoelstellingen natuur.** Kritische depositiewaarde (KDW) doelstellingen in de Omgevingswet worden vervangen door instandhoudingsdoelstellingen zoals ze staan in de Natuurherstel Verordening. De staat van de natuur wordt beoordeeld op basis van waarneming zoals ook in landen als Italië gebeurt.
- De invoering van een rekenkundige ondergrens van minimaal 1 mol.** Dit is een belangrijke eerste stap maar niet genoeg om de vergunningverlening volledig uit het slop te trekken.
- Invoering van een drempelwaarde.** Is de tweede stap. Onder gelijktijdige geborgde emissiereductie. Bij voorkeur in een vorm waarbij het gebruik van AERIUS niet meer nodig is. Dit is van belang zowel voor de legalisering van PAS melders, interimers en interne saldeers (18 december uitspraak) als voor de broodnodige bedrijfsontwikkeling.
- Verbetering Raad van State.** Uitspraken over “intern salderen” van de Raad van State van december 2024 tonen aan dat ons juridische systeem verbetering behoeft. Het kan niet zo zijn dat de hoogste Nederlandse rechter eerst allerlei activiteiten vergunningvrij verklaart, om vijf jaar later te bepalen dat voor diezelfde activiteiten met terugwerkende kracht toch een vergunning nodig is. Veel ondernemers zijn daardoor in onzekerheid gebracht: uitbreidingen of verbouwingen die destijds legaal waren, zijn nu plotsklaps illegaal. Deze gang van zaken is zeer slecht voor het vertrouwen in de rechtsstaat. En het is niet de eerste keer dat de Raad van State onvoldoende werkt als het juridische slot op de deur, zie bijvoorbeeld de toeslagenaffaire. Wij onderzoeken hoe we ons eigen rechtssysteem, inclusief de Raad van State kunnen versterken zodat herhaling wordt voorkomen.





Momenteel doet de Raad van State zelf een aanbeveling voor kandidaat-leden en staatsraden. Vervolgens draagt de ministerraad de leden en staatsraden voor ter benoeming. Om interne politieke kleuring te verminderen en transparantie te vergroten, herijken we dit proces. Om dat te doen, zoekt BBB aansluiting bij de benoemingsprocedure van de leden van de Hoge Raad. De Hoge Raad stuurt een lijst van aanbeveling met zes kandidaten naar de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. De Tweede Kamer draagt vervolgens drie van deze zes kandidaten voor aan de regering.

-  **Afspraken extern salderen.** Als extern salderen praktisch weer mogelijk wordt, dient er een schot te komen tussen NH# en NOx om te voorkomen dat de veehouderij kapotgemaakt wordt ten gunste van andere sectoren.
-  **Innovatie stimuleren bij bedrijfsontwikkeling onder de drempelwaarde.** Bij vergunningverlening dient de best beschikbare en betaalbare techniek te worden toegepast (doelvoorschrift). Innovatie dient gestimuleerd te worden.
-  **Inzet op innovatie.** In plaats van het verlagen van stikstofuitstoot door krimp, wordt ingezet op innovatie en nieuwe technieken.
-  **De 170 kg/ha norm schrappen in de Nitraatrichtlijn.** Nederland zal hier richting Europa een actieve inzet op plegen. Zolang de norm nog geldt, blijft Nederland zich hardmaken voor een nieuwe (grasland) derogatie.
-  **Mestexport, mestverwerking, toelating van Renure.** De inzet hierop wordt met kracht voortgezet.

## 3.9 Wolven

De opmars van de wolf vraagt om duidelijke grenzen en daadkrachtig beheer. BBB kiest voor actief toezicht, snelle ingrepen bij risico's en bescherming van boeren, vee en inwoners boven het onbeperkt toelaten van roofdieren.

### BBB wil:

-  **Zender voor toezicht.** Zoveel mogelijk wolven (minimaal één per roedel) krijgen een zender. Bij ongewenst gedrag en aanvallen op vee grijpen we in. Afschot is geen taboe en gemeenten en provincies krijgen makkelijker een vergunning om probleemwolven af te schieten.
-  **Wolf luwe zones.** In risicogebieden mag sneller worden ingegrepen om mens en vee te beschermen.
-  **Hekken.** De overheid helpt veehouders bij de aanschaf van wolfwerende hekken.
-  **O-stand voor wolven.** We streven naar een nulstand buiten aangewezen leefgebieden voor wolven in Nederland.
-  **Grenzen aan groei.** Voor Nederland, een zeer dichtbevolkt land zijn de mogelijkheden voor wolven zeer beperkt. Hiervoor is maatwerk nodig en dient een uitzondering gemaakt te worden op de habitatrichtlijn zodat vee en inwoners beschermd zijn tegen aanvallen.

### 3.10 (Huis)dieren en dieren buiten de veehouderij

Dieren spelen een waardevolle rol in ons dagelijks leven, voor gezelschap, zorg, sport en educatie. BBB kiest voor behoud van ruimte voor verantwoord diereengebruik, zonder onnodige verboden of beperkingen.

#### **BBB wil:**

-  **(Huis)dieren horen bij het leven.** Voor gezelschap, zorg, sport en educatie.
-  **Gebruik van dieren niet onnodig beperken.** Ook niet in de zorg, onderwijs, dierentuinen, politie of defensie.
-  **Positieflijst van tafel.** In plaats van een verbod op (huis)dieren, komen er houderijvoorschriften om dierenwelzijn van hobbydieren beter te waarborgen.
-  **Ruimte voor paardenliefhebbers.** Paardensport, -houderij -fokkerij en hobbypaarden verdienen blijvend ruimte in Nederland. Natuurgebieden worden zo ingericht dat buitenritten met paarden mogelijk blijven.
-  **Evenementen en wedstrijden met dieren blijven mogelijk.** Vergunningen voor evenementen en wedstrijden met paarden en andere dieren moeten mogelijk blijven.





# BBB LEVERT

## Hoofdstuk 4

## Wonen, Ruimte en Water



## Hoofdstuk 4

# Wonen, Ruimte en Water

## Iedereen verdient een thuis

Jong of oud, starter of doorstromer, iedereen moet kunnen wonen in zijn eigen dorp, stad of regio. Dat vraagt om nieuwbouw én om slimmer gebruik van bestaande woningen en gebouwen. Nu zijn huizen vaak onnodig duur. Minder regels en meer ruimte ontstaan als we vertrouwen geven, in plaats van alles dicht te regelen vanuit Den Haag. Want bouwen doe je samen: met bouwers, woningcorporaties, gemeenten, marktpartijen én woningzoekenden. Samen bouwen is samen leven. Iedereen verdient een thuis.

Na jaren van stilstand komt er eindelijk beweging. In een nationale woningcrisis is nationale sturing nodig. Er staat weer een ministerie dat wonen serieus neemt. Provincies en gemeenten kunnen alleen verder als het Rijk helpt om door te pakken. Met Mona Keijzer als minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening pakt BBB door waar anderen bleven steken. Denk aan tijdelijke doorstroomwoningen voor starters, gescheiden mensen en statushouders. Aan kleine woningen in de achtertuin die families bij elkaar houden. Aan commissie STOER (Schrappen Tegenstrijdige en Overbodige Regelgeving) die korte metten maakt met onnodige regels. Aan nieuwe uitbreidings- en versnellingslocaties die echt helpen. De koers is ingezet. BBB levert, nu en in de komende jaren. Want de woningcrisis vraagt om lef én gezond verstand.

### 4.1 Helpen in plaats van hinderen

Een goed functionerende woningmarkt begint bij een overheid die helpt in plaats van hindert, ruimte geeft aan eigen initiatief en oog heeft voor de woonwensen van gewone mensen. BBB zet in op woningen in stad én dorp, met maatwerk per regio. Starters, senioren en middeninkomens moeten weer kansen krijgen op een passend huis. Door regels te versoepelen en woningen gericht toe te wijzen, zetten we in op praktisch en doelgericht resultaat. Een resultaat dat aansluit bij de financiële mogelijkheden van de mensen om wie het gaat.

#### BBB wil:

-  **Helpende en betrouwbare overheid.** De overheid moet burgers en ondernemers vertrouwen geven om mee te bouwen aan de samenleving en zich beperken tot haar kerntaken, zonder onnodige bureaucratie en controlezucht. Dat betekent luisteren naar gewone mensen: niet alleen naar deskundigen uit Den Haag of de provincie, maar juist naar praktische kennis van iedereen: burgers en bouwers. We willen daarom mensen stimuleren en meer ruimte geven om ook met eigen oplossingen en kleine initiatieven te komen. We willen een overheid die stimuleert en creatief meedenkt.





-  **Woningbouw in heel Nederland.** Niet alleen in steden, maar ook in kleine dorpen moeten er woningen bijkomen. BBB wil door woningbouw in de stad en op het platteland ook de voorzieningen zoals huisartsen, scholen en openbaar vervoer overal in Nederland beschikbaar en bereikbaar houden. Daarvoor is woningbouw nodig op een schaal die past bij het karakter van de regio. Wij streven naar maatwerk om de leefbaarheid van kleine kernen te behouden. We beschermen kostbaar boerenland, maar willen wel woningbouw in buurtschappen, aan de rand van dorpen en steden mogelijk maken.
-  **Betaalbare woningen.** Wij streven ernaar dat twee van de drie nieuwe huizen in elke regio daadwerkelijk betaalbaar worden. Maximaal 30 procent daarvan is sociale huur. Woningcorporaties worden gestimuleerd om weer 30.000 sociale huurwoningen per jaar te bouwen. Wat BBB betreft, komen er meer woningen voor de middengroepen.
-  **Koopwoning haalbaar houden.** Een koopwoning moet niet alleen haalbaar worden, maar ook blijven. We vinden het belangrijk dat de aanschaf van koopwoningen ook betaalbaar blijft. Belastingheffing van de overwaarde (de waarde van de woning minus de schuld) en verder beperken van de hypotheekrenteaftrek is wat BBB betreft niet aan de orde.
-  **Gerichte woningtoewijzing.** Bij de toewijzing van koop- en huurwoningen geven we voorrang aan mensen met een lokale binding, urgentie of mensen die een belangrijke bijdrage leveren aan de gemeenschap, denk aan onderwijzers, zorgpersoneel en politiemensen. Dit kan nu al voor 50 procent van de woningen (nieuwbouw). Voor BBB mag dit hoger worden.
-  **Huurwoningen voor starters.** Er komen starterscontracten zodat verhuren aan starters op de woningmarkt aantrekkelijker wordt.
-  **Woningen voor senioren.** We willen maatregelen om ouderen te helpen zelfstandig te blijven wonen. Dit vraagt zowel in de dorpen als in de steden versnelde bouw van seniorenwoningen, met ruimte voor ontmoeting en gezamenlijke voorzieningen. Dit zorgt ook voor doorstroming op de woningmarkt. Denk aan Knarrenhoven of meergeneratiewoningen.
-  **Woonwagendstandplaatsen; uitbreiding en erfopvolging.** We vinden het belangrijk dat de decennialange achterstand in het aantal standplaatsen wordt ingehaald. We stimuleren gemeenten en provincies om samen nieuwe standplaatsen te realiseren, naar structureel en onafhankelijk onderzochte behoefte. Dit schrijft het Beleidskader gemeentelijk woonwagen- en standplaatsenbeleid ook voor. Woonwagendbewoners hebben recht op bescherming van hun cultuur, woonvorm en gezinsleven. Gemeenten moeten daarom in hun beleid ruimte bieden voor erfopvolging van standplaatsen binnen families, zodat bewoners op hun plek kunnen blijven wonen, generatie op generatie. De Rijksoverheid ondersteunt gemeenten en provincies hierbij met duidelijke richtlijnen en, waar nodig, wetswijzigingen.
-  **Huisvesting arbeidsmigranten.** Bij voorkeur nabij het werk, om te voorkomen dat reguliere woningen hiervoor worden opgekocht.
-  **Wonen op vakantieparken.** In Nederland wonen 55.000 tot 160.000 mensen noodgedwongen permanent in een recreatiewoning terwijl dat niet mag. Voor de mensen die nu al in een vakantie-huis wonen, wordt een gedoogregeling ingevoerd met een duidelijke ingangsdatum. Door een doordachte transformatie wordt het mogelijk gemaakt om op een vakantiepark of in een vakantie-huis te blijven wonen.
-  **Studentenhuishuizing.** Een studentenkamer is belangrijk om deel te nemen aan je studie en ook voor je persoonlijke ontwikkeling en het welzijn. Wij vinden het belangrijk dat studentenhuishuizing voorziet in gemeenschappelijke ruimtes, waardoor studenten aanspraak hebben en niet vereenzamen.

-  **Migratie beperken.** Het indammen van de migratiestroom en een halt aan de ongecontroleerde hoeveelheid asielzoekers draagt bij aan het verminderen van de druk op de woningmarkt.
-  **Agrarische grond en landschappen beschermen.** Om vruchtbare landbouwgrond te beschermen mogen nieuwe woningen in het buitengebied geen belemmering vormen voor omliggende agrarische bedrijven. De beleidsmatige obstakels voor bouwen die provincies opwerpen door landschappen een beschermde waarde toe te kennen, moeten worden weggenomen.

## 4.2 Minder regels, meer vakmanschap

Wonen vraagt behalve om meer woningen ook om slimme, haalbare en duurzame oplossingen. BBB wil sneller en eenvoudiger bouwen mogelijk maken, met minder regels, meer vakmanschap en beter gebruik van wat er al is. Obstakels die bouw of verbouw onnodig vertragen of onmogelijk maken, worden weggenomen. Zo ontstaat ruimte voor innovatie, betaalbaarheid en leefkwaliteit, in stad én platteland.

### BBB wil:

-  **Sneller bouwen.** De procedures voor het starten van bouwprojecten worden verkort en vereenvoudigd. Regels voor nieuwe woningen, zoals het bouwbesluit en duurzaamheidseisen blijven de komende jaren gelijk om zekerheid te bieden aan bouwers en kopers. Gemeenten met hun welstandscommissies en provincies mogen geen extra eisen stellen aan te bouwen woningen, tenzij zij dit vanwege publiek belang zelf bekostigen. BBB wil gebruikmaken van Europese uitzonderingsregels om sneller vergunningen te verlenen voor zowel grote als kleine woningbouwprojecten die van maatschappelijk belang zijn.
-  **Boete bij verzwaren bouwbesluit.** Het Besluit bouwwerken leefomgeving (Bbl) bevat groten-deels dwingend recht. Er komt een boete voor gemeenten die het bouwbesluit verzwaren met aanvullende eisen.
-  **Vergunningsvrij splitsen.** BBB zet in op het vergunningsvrij delen en splitsen van woningen die zich daarvoor lenen. Bijbouwen moet gemakkelijker worden. BBB wil verhuur aantrekkelijker maken, ook kamerverhuur. Regels die daarvoor belemmerend werken, horen te worden afgeschaft.
-  **Vernieuwing en vakmanschap.** De bouw kan niet zonder het bevorderen van vakmanschap en vernieuwing. We zetten in op fabrieksmatige en tijdelijke woningbouw om efficiënter te bouwen. Op dat gebied is er nog veel meer mogelijk om de woningbouw te versnellen. We ondersteunen het MBO en het regionaal vakonderwijs in de bouwsector om het tekort aan praktisch opgeleid personeel aan te pakken.
-  **Herbestemming agrarische panden en familiewonen vereenvoudigen.** Leegstaande panden ombouwen tot woningen, zoals voormalige boerderijen, kantoren en fabrieken, moet makkelijker worden. Bouwen op eigen erf kan sinds de Wet Versterking Regie Volkshuisvesting. Dit moet maximaal worden benut en gemeenten moeten hiervoor duidelijke instructies krijgen.
-  **Bestaande woningvoorraad benutten.** Woningdelen, het splitsen van woningen en kamerverhuur en hospitaverhuur worden eenvoudiger en aantrekkelijker gemaakt. De huurbescherming voor onzelfstandige en tweede woningen is voor veel mogelijke verhuurders een brug te ver. Die gaan we verder terugdraaien. We willen ook versoepeling van de verhuurregels voor studenten-huisvesting.



-  **Betaalbare huur zonder verhuurders weg te jagen.** BBB wil betaalbare huur zonder verhuurders weg te jagen, wat we zien gebeuren door de barrière die de Wet betaalbare huur opwerpt. We willen de Wet betaalbare huur dan ook afschaffen omdat deze leidt tot het aanzienlijk verminderen van huurwoningen. Want veel particuliere verhuurders verkopen hun woningen, mede door strengere regels. BBB onderzoekt hoe we dit kunnen keren. We willen regels aanpassen zodat verhuurders woningen blijven aanbieden in plaats van verkopen. Denk aan eerlijkere puntentellingen voor huurprijzen (woningwaardering), bijvoorbeeld geen strafpunten meer voor het ontbreken van buitenruimte. Ook willen we meer ruimte voor tijdelijke huurcontracten voor studenten. Belastingen voor (kleine) verhuurders moeten eerlijk en voorspelbaar zijn. Zo houden we de huurmarkt stabiel én betaalbaar.
-  **Betere ondersteuning duurzaamheid.** Het aansluiten van woningen op een warmtekrachtkoppeling (WKK) is een mogelijkheid om gelijktijdig warmte en elektriciteit op te wekken voor verwarming en stroomvoorziening. Aansluiting op het net, warmtepompen of warmtenetten mag niet leiden tot een grote kostenverhoging, obstructie of vertraging van nieuwbouw. Hier zijn innovatieve oplossingen nodig. BBB zet in op duidelijke regels, minder onzekerheid en betere ondersteuning bij verduurzaming.
-  **Schimmelwoningen voorkomen.** Veel mensen wonen in huurhuizen met schimmel. Dat is slecht voor de gezondheid en het komt nog steeds te vaak voor. Verhuurders dienen hun verantwoordelijkheid te nemen om dit probleem goed aan te pakken. BBB wil dat de overheid hierover duidelijke afspraken maakt met woningcorporaties, zodat woningen veilig en gezond zijn voor iedereen.
-  **Ondersteuning bij funderingsproblemen.** Woningeigenaren horen op tijd te weten of hun fundering slecht is, door steun voor onderzoek en herstelplannen. BBB onderzoekt hoe funderingsproblemen bij woningen het beste kunnen worden aangepakt, vooral in gebieden waar veel huizen verzakken door droogte of slechte grond. We kijken naar een eerlijke en gerichte manier van ondersteunen. Woningeigenaren die het zelf niet kunnen betalen, moeten worden geholpen.

## 4.3 Ruimtelijke ordening

In een dichtbevolkt land als Nederland is ruimte schaars en moet deze zorgvuldig worden verdeeld. BBB pleit voor slimme combinaties van functies, zoals wonen, natuur, landbouw en water, in plaats van strikte scheiding. Dat vergroot de leefbaarheid, versterkt het landschap en voorkomt verspilling van ruimte. We houden rekening met de eigenheid van regio's en waken voor overbelasting door bijvoorbeeld datacenters of grootschalige energieprojecten. Om woningbouw en gebiedsontwikkeling van de grond te laten komen, is meer regie op grond nodig. Het is nodig dat het Rijk gemeenten en provincies daarin actiever gaat ondersteunen.

### BBB wil:

-  **Onderzoek naar het instellen van een Grondfonds.** Veel gemeenten missen de middelen om strategische gronden aan te kopen of voor te financieren. Het instellen door het Rijk van een grondfaciliteit die het aankopen van grond en herverkaveling ondersteunt kan daarbij ondersteuning bieden. Dit draagt bij aan het verwezenlijken van publieke doelen als betaalbare woningbouw, infrastructuur en klimaatadaptatie.

-  **Regionaal maatwerk.** De ene provincie is de andere niet, de ene regio verschilt van de andere. Ruimtelijke ordening vraagt om regionaal maatwerk afgestemd op de identiteit en behoeften van stad en platteland.
-  **Multifunctioneel gebruik.** Zeker in een dichtbevolkt land zoals Nederland is het noodzakelijk om multifunctioneel gebruik van grond en gebouwen te stimuleren, zoals sportvelden die ook dienstdoen als waterberging. BBB wil in ruimtelijke plannen een combinatie van natuur, recreatie en biodiversiteit bevorderen.
-  **Waterberging.** Een juiste opname van (regen)water, doen we doormiddel van het vergroten van de sponswerking van de bodem, hierdoor kan iedere functie (bebouwd en onbebouwd) een bijdrage leveren om voldoende zoetwater vast te houden en te infiltreren in de bodem. Dit helpt niet alleen droogte voorkomen, maar het biedt ook ruimte bij piekbuien.
-  **Wildgroei data- en distributiecentra voorkomen.** Distributiecentra zijn nodig in een land dat een logistiek knooppunt is. Datacentra zijn nodig in een samenleving waarin digitale processen toenemend belangrijk worden. Maar dat is iets anders dan een wildgroei van knooppunten voor data en distributie toestaan. BBB wil voorkomen dat ongecontroleerde uitbreiding leidt tot landschapsvervuiling.
-  **Leefbaar wonen.** Groen verhoogt de kwaliteit van wonen en leven. Wijken zonder groen zijn wijken die niet ademen. Het zijn de probleemwijken van de toekomst. Daarom horen bij nieuwbouw en renovatie groen en water een plaats te krijgen voor ontmoetingsplekken en voor leefbaarheid.
-  **Landbouwgrond beschermen.** Onze vruchtbare landbouwgrond is waardevol. BBB zal ervoor waken dat deze niet klakkeloos wordt herbestemd omdat er andere aanspraken op worden gedaan.

## 4.4 Water

Nederland is een waterland van terpen en wierden, een land waar waterschappen al acht eeuwen zorgen dat er kan worden gewoond en gewerkt. Dit qua oppervlakte kleine land, is groot geworden door een combinatie van nuchterheid, vakmanschap en aanpassingsvermogen. In een veranderend klimaat waarin weersextremen toenemen en de houdbaarheid van ons landschap onder druk staat, ziet BBB waterbeheer niet als sluitpost, maar als fundament voor onze veiligheid, voedselvoorziening en leefomgeving. Waterzekerheid is voor BBB een wezenlijk recht. Daarom kiezen we voor robuust en realistisch beleid: gericht op veiligheid, gezond water, samenwerking en toekomstbestendige keuzes, van de bron tot aan de monding. Zoals we kernachtig zeggen: droge voeten in natte tijden, natte voeten in droge tijden.

### BBB wil:

-  **Goed en veilig waterbeheer.** Nederland is wereldwijd een gidsland voor goed waterbeheer. Waterzekerheid is een fundamenteel recht en een randvoorwaarde voor voedselzekerheid en economische stabiliteit.
-  **Waterberging bevorderen.** Voor opvang van water na zware regenval is voldoende waterberging nodig. Deze kan in bebouwd gebied ook dienen voor verkoeling als het erg warm is. Waar mogelijk kunnen oude, gedempte grachten en kanalen weer worden teruggebracht.





-  **Verhoogde aandacht voor zoet water.** In Nederland passeert veel zoet water vanuit meerdere Europese landen. Om de hoeveelheid zoet water in onze rivieren op peil te houden voor een leefbaar Nederland, dienen er afspraken te worden gemaakt in Europa die de verdeling van water organiseren. We zullen moeten inzetten op stuwen en sluizen om de waterafvoer beter te kunnen controleren. Zeeland heeft een zoetwaterbuffer nodig zodat kostbaar zoet water kan worden vastgehouden in plaats van dat het de zoute Scheldes in stroomt. Aandacht is ook nodig voor verzilting door maatregelen in het kader van de KRW met betrekking tot vismigratie. Een voorbeeld hiervan is het Lauwersmeer, dat een zoetwaterbuffer kan zijn maar door natuurbeleid (vismigratie) wordt verzilt, met gevolgen voor de pootaardappelteelt en voor de natuur. Dit geldt ook voor de inlaat van zout water in het grootste zoetwaterbekken van Nederland, het IJsselmeer.
-  **Regionale afstemming rivieren.** We zien dat de dynamiek van rivieren zoals de Rijn, Waal en IJssel verandert. Dit vraagt om een duidelijke verdeling van het water richting onze zoetwaterbekkens zoals het IJsselmeer en het Markermeer, en vergroting van de buffers. Daarom zet BBB in op een betere regionale afstemming tussen meerdere programma's die het beheer en de veiligheid van ons water moeten regelen, zodat we voldoende zoet water hebben tijdens droogte.
-  **Waterkwaliteit meten aan ecologie.** Een goede waterkwaliteit meten wij af aan een goede plantengroei, goede visstand en dus een goede ecologie. Cijfers op papier ontleend aan de modellen-werkelijkheid zijn niet leidend. De Kaderrichtlijn Water (KRW) moet in Nederland gelijk aan de buurlanden worden toegepast, met uitvoerbare en haalbare normen. Waar de waterkwaliteit op orde is, worden gebieden niet langer als kwetsbaar gebied aangemerkt.
-  **Gerichte aanpak chemische vervuiling.** Bestrijding van PFAS, medicijnresten en drugsafval uit stedelijk water is geboden om vervuiling van buitenwater tegen te gaan.
-  **Veiligheid en weerbaarheid als prioriteit.** Bescherming tegen overstromingen en droogte, waarbij water zowel vriend als vijand is, vraagt om structurele voorzieningen om daarin blijvend te voorzien.
-  **Samenwerking in de regio.** Waterschapsbestuurders van BBB nemen hun verantwoordelijkheid. Praktische oplossingen worden samen met boeren, burgers, bedrijven en andere betrokkenen ontwikkeld.
-  **Erkenning volksvertegenwoordigers.** BBB wil dat de gekozen algemeen bestuursleden van het waterschap als volwaardige volksvertegenwoordigers worden erkend (met terugwerkende kracht 2013, oftewel gelijktijdig met de invoering van politieke verkiezingen voor de waterschappen) in het kader van artikel 14.1.c van het Reglement Koninklijke Onderscheidingen.



# BBB LEVERT.

Immigratie- en  
Naturalisatiedienst

3

Ter Apeler-

**Hoofdstuk 5**

**Migratie, Asiel**

**en Integratie**





## Hoofdstuk 5

# Migratie, Asiel en Integratie

## We hechten waarde aan onze grenzen

De grootschalige immigratie naar Nederland is al ruim vijftig jaar onderwerp van debat, in de politiek én aan de keukentafel. Toch is het nog altijd niet gelukt om een realistisch, uitvoerbaar en consistent migratiebeleid te voeren. De druk op onze samenleving neemt al decennialang toe: op de woningmarkt, in de zorg, in het onderwijs en bij politie en justitie. Terwijl de instroom van migranten vrijwel onverminderd doorgaat, wordt onze verzorgingsstaat stap voor stap uitgehold. Gemeenten in het hele land worden geconfronteerd met overvolle opvanglocaties en onduidbare overlast. En met name in de steden zorgt falende integratie voor vergaande problematiek en ontstaan parallelle samenlevingen. Dit is oncontroleerbaar en onhoudbaar.

### 5.1 Migratie

Volgens de Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen 2050 kan Nederland in 2050 maximaal 19 à 20 miljoen inwoners aan. Nederland telt nu ruim 18 miljoen inwoners. In het huidige tempo tikken we al rond 2031 (!) de 19 miljoen aan. Onze bevolkingsgroei is volledig te danken aan de komst van jaar na jaar meer dan 100.000 nieuwkomers. Minstens een kwart van de groei komt voort uit asielmigratie. Dat blijkt uit het migratiesaldo, het aantal mensen dat naar Nederland komt, minus het aantal mensen dat vertrekt. Asielmigranten blijven beduidend vaak langer in Nederland dan arbeidsmigranten en studiemigranten. Daardoor heeft asielmigratie beduidend grotere gevolgen voor de bevolkingsgroei en de samenstelling van de bevolking. Het ontbreekt ons aan de ruimte en de middelen om deze groei aan te kunnen.

### BBB wil:

-  **Migratie beheersbaar maken.** Groei is geen natuurverschijnsel en er zijn harde grenzen. Het is dringend nodig om grenzeloze groei te veranderen in beheersbaar migratiebeleid.
-  **Beleid inrichten op soort migratie.** Als land moeten we behalve sturen op aantallen ook sturen op soort migratie. Dat vraagt om beleidsmatig onderscheid tussen vluchtelingen, arbeidsmigranten en asielmigranten.
-  **De Asielnoodmaatregelenwet invoeren.** Deze maakt verkorting van de geldigheidsduur van de tijdelijke asielvergunning van vijf naar drie jaar mogelijk. Deze zorgt voor het afschaffen van de mogelijkheid om een asielvergunning voor onbepaalde tijd te verkrijgen. Waarmee de permanente verblijfsvergunning vervalt. Er komen ruimere mogelijkheden om vreemdelingen zonder rechtmatig verblijf ongewenst te verklaren. Het afschaffen van de voornemensprocedure ontlast de IND. Door beperking van nareis krijgen ongehuwde partners en meerderjarige kinderen geen afgeleide asielvergunning meer. De wet voorziet verder in het invoeren van drie nieuwe instrumenten om opvolgende asielaanvragen sneller af te handelen.

-  **De Wet invoering tweestatusstelsel invoeren.** Deze wet maakt onderscheid tussen vluchtelingen en subsidiair beschermden en beperkt nareis voor beide groepen tot het kerngezin. Gezinshereniging wordt dus strenger. De strengere nareisvoorwaarden voor subsidiair beschermden behelzen dat nareis pas mogelijk is twee jaar na toekenning van de asielstatus. Verder zijn voor deze groep de vereisten van zelfstandige en duurzame inkomensvoorziening en van beschikbare huisvesting van toepassing.
-  **Herziening VN-Vluchtelingenverdrag.** Nederland wordt geconfronteerd met een structureel te hoge asielinstroom die de draagkracht van opvang, huisvesting en samenleving onder druk zet. BBB kiest voor een koerswijziging: wij willen het VN-Vluchtelingenverdrag in zijn huidige vorm opzeggen en vervangen door een uitvoerbaar nationaal beleid. We stellen een maximum aan de instroom, investeren in opvang in de regio en sluiten terugkeerakkoorden met herkomstlanden. Daardoor dalen de structurele kosten van asielopvang aanzienlijk. BBB gelooft in hulp aan echte vluchtelingen, maar die moet humaan én beheersbaar zijn. Zonder draagvlak geen solidariteit. Ook zijn we van mening dat het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens aanpassing behoeft en geactualiseerd dient te worden, waarbij rekening wordt gehouden met de ontwikkelingen sinds het sluiten van dit verdrag.

## 5.2 Asiel: instroom en verblijf

Er zijn grenzen aan hoeveel migranten Nederland kan opvangen. Daarom hecht BBB waarde aan een strenge selectie aan de grens. We hebben de humanitaire plicht om mensen die werkelijk op de vlucht zijn en acuut gevaar lopen, te beschermen. Echter, dit kan én hoeft niet altijd op Nederlands grondgebied. BBB is voorstander van zoveel mogelijk opvang in eigen regio. Grip op asielmigratie krijgen we alleen als we de regie nemen, in plaats van ons te laten overvallen. BBB kiest voor strenge, maar rechtvaardige maatregelen om de instroom daadwerkelijk te beperken. Want dweilen doe je niet met de kraan open.

### BBB wil:

-  **Toelatingseisen aanscherpen.** De Nederlandse inwilligingspercentages voor verblijfsvergunningen liggen al jaren ver boven het Europees gemiddelde. Dit moet weer in balans komen. We willen daarom de toelatingscriteria aanscherpen.
-  **Financiële prikkels afschaffen.** We schaffen dwangsommen en proceskostenvergoedingen in het asielrecht af. Er mag geen financiële beloning meer zijn voor vertragingstactieken.
-  **Grenzen aan rechtsbijstand.** Kansarme asielaanvragen krijgen voortaan minimale rechtsbijstand. Ook nemen we het gehele stelsel onder de loep om eindeloos procederen en misbruik van het systeem tegen te gaan.
-  **Grenscontroles opvoeren.** De kans dat migranten zonder verblijfsvergunning ongecontroleerd uit een veilig (buur)land Nederland in komen, moet steeds verder omlaag. Daarom zijn effectieve grenscontroles nodig. Het Dublin-principe moet door een strenge grensbewaking zo strikt mogelijk worden gehandhaafd.





-  **Herhaalde asielaanvragen buiten Schengenzone.** Is de asielaanvraag afgewezen, dan moet de asielzoeker eerst Nederland én de Schengenzone verlaten, voordat hij of zij een nieuwe aanvraag kan doen. Zo maken we een einde aan jarenlang onrechtmatig verblijf in Nederland.
-  **Sterke IND.** Alleen met een efficiënte Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) kunnen asielprocedures sneller en effectiever. BBB wil leveren wat nodig is. Dit hoeft wat ons betreft niet meer te kosten dan nu het geval is. We zien hier zelfs besparingsmogelijkheden door het verder verlagen van de asielinstroom.
-  **Eerlijke toegang tot woningen.** Het is onverteerbaar dat jonge Nederlanders jarenlang wachten op een woning, terwijl nieuwkomers direct worden gehuisvest. BBB maakt een einde aan voorrang voor statushouders bij het toekennen van sociale huurwoningen. Iedereen sluit achteraan in de rij van woningzoekers, ook statushouders.
-  **Nette opvang Oekraïense ontheemden.** BBB is voorstander van opvang in de eigen regio. Zolang het conflict op Europees grondgebied voortduurt, blijven wij Oekraïense vluchtelingen op een waardige manier onderdak bieden. Zodra terugkeer veilig mogelijk is, zetten we hierop in.
-  **Verplicht bijdragen aan de samenleving.** Na een jaar verblijf moeten arbeidsgeschikte asielzoekers zich verplicht inzetten via werk, vrijwilligerswerk of een opleiding. Deelnemen aan de maatschappij wordt zodoende geen vrijblijvende optie meer. Ook Oekraïeners dragen bij. Dankzij BBB gaan zij nu een hogere eigen bijdrage betalen voor de kosten van de opvang zelf, zoals gas, water, licht en andere exploitatiekosten.
-  **Kansrijke asielzoekers aan het werk.** Asielzoekers mogen, conform de geldende regelgeving, vanaf zes maanden na hun asielaanvraag werken. BBB wil dat deze mogelijkheid actief wordt benut voor kansrijke asielzoekers, mits zij geen overlast veroorzaken. Hiermee bevorderen we zelfredzaamheid. Een deel van hun inkomen wordt gebruikt als bijdrage aan hun eigen opvangkosten.
-  **Zo min mogelijk noodopvang.** Door de instroom drastisch te beperken tot een maximum van 15.000 plekken per jaar en te zorgen voor een constante opvangcapaciteit van dit aantal, kunnen we af van peperdure noodopvang. We maken hiervoor een uitzonderin bij onverhoopte nieuwe conflicten op Europese bodem.
-  **Geen dwang vanuit Den Haag.** De Spreidingswet wordt ingetrokken. Gemeenten mogen weer zelf beslissen over opvang, passend bij hun draagkracht.

## 5.3 Asiel: uitstroom en internationaal perspectief

Nederland zet stevig in op het beperken van de asielinstroom en het versnellen van de uitstroom van asielzoekers zonder verblijfsrecht. Overlastgevers en criminelen worden sneller uitgezet of overgeplaatst naar handhavinglocaties. Vrijwillige terugkeer wordt gestimuleerd, weigering leidt tot gedwongen uitzetting. Asielaanvragen worden voortaan buiten de EU afgehandeld, terugkeer naar het herkomstland leidt tot directe intrekking van de status. Nederland maakt zich in Brussel sterk voor het moderniseren van verdragen en meer nationale zeggenschap. BBB wil Nederland met opvang in de regio, terugkeerhubs buiten Nederland en een strengere veiligheidsnorm onaantrekkelijk maken voor kansarme asielzoekers.

## BBB wil:

-  **Strenger toezicht op overlastgevers.** Criminele en overlastgevende asielzoekers en statushouders worden sneller overgeplaatst naar streng gecontroleerde handhaving- en toezichtlocaties, waar vrijheidsbeperkende maatregelen gelden. Asielzoekers die andere asielzoekers in azc's bedreigen, intimideren of mishandelen, bijvoorbeeld om hun geloof of seksuele voorkeur, worden zonder pardon uit de asielprocedure gezet en teruggestuurd naar land van herkomst. In Nederland is geen plek voor discriminatie; laat dat direct bij binnenkomst al duidelijk zijn.
-  **Snel afscheid van wie misbruik maakt.** Asielzoekers die overlast veroorzaken of crimineel gedrag vertonen, krijgen een spoedprocedure. Zo kunnen zij zo snel mogelijk het AZC verlaten en worden uitgezet.
-  **Vrijwillig waar het kan, gedwongen waar het moet.** We stimuleren vrijwillige terugkeer van afgevoerde asielzoekers, maar gaan bij weigering over tot gedwongen uitzetting.
-  **Illegaliteit strafbaar stellen.** Onrechtmatig verblijf in Nederland moet een strafbaar feit worden. Dit geldt ook voor het doelbewust, structureel en/of commercieel faciliteren van illegaal verblijf, zoals het bewust onderverhuren van een kamer of woning aan iemand die hier illegaal is, of werk verschaffen. Dit geldt niet voor het bieden van (nood)hulp aan iemand die hier illegaal verblijft, zoals het verstrekken van voedsel of medische hulp. Dankzij de asielnoodmaatregelenwet wordt dit onderdeel van onze wet- en regelgeving.
-  **Procedure beëindiging bij terugkeer land van herkomst.** Als een asielzoeker of statushouder terugreist naar het land van herkomst, ongeacht de reden, wordt de procedure direct beëindigd of de verblijfsvergunning direct ingetrokken. Het voorstel van BBB hierover is in 2024 aangenomen door de Tweede Kamer. Wij zien erop toe dat dit daadwerkelijk wordt uitgevoerd.
-  **Bescherming voor lokale ondernemers.** Ondernemers in Ter Apel en Budel die schade ondervinden van het AZC, worden financieel gecompenseerd. Zij worden niet langer van het kastje naar de muur gestuurd, maar er komt één loket waar dit wordt geregeld.
-  **Remigratie stimuleren.** Terugkeer naar het land van herkomst kan bijdragen aan oplossingen m.b.t. massa-immigratie en falende integratie. Op remigratie heeft te lang een taboe gerust. Stimuleren van terugkeer hoort te worden opgenomen in het beleid. We helpen mensen die vrijwillig terug willen.
-  **Internationale verdragen moderniseren en herzien.** Veel internationale verdragen, zijn ernstig verouderd en belemmeren Nederland in de uitvoering van een strenger asielbeleid. Deze verdragen moeten worden aangepast aan de huidige tijd. Dankzij een voorstel van BBB zal Nederland hier werk van maken in Brussel. We gaan hiermee door.
-  **Asielaanvragen buiten de EU-grenzen.** Zo zorgen we ervoor dat kansarme asielzoekers niet afreizen naar Nederland en we niet worden overspoeld met asielzoekers. Pas als de asielaanvraag is goedgekeurd en alles voor het tijdelijke verblijf is geregeld, komt de asielzoeker naar Nederland.
-  **Nederland aan kop met het strengste asielbeleid.** Net als andere landen is Nederland bereid om de grenzen van Europese regels op te zoeken om de instroom te beperken. We laten ons niet langer gijzelen door Brusselse papieren werkelijkheden. Nederland is nu vaak aantrekkelijker voor asielzoekers dan andere EU-landen. We zorgen er niet alleen voor dat dit niet langer het geval is, we maken Nederland zelfs onaantrekkelijker voor asielzoekers.
-  **Snelle terugkeer als norm.** Wie geen recht heeft op verblijf, moet ons land zo snel mogelijk verlaten. BBB zet stevig in op goede diplomatieke relaties met herkomstlanden. Waar die niet meewerken, volgen consequenties: financieel en politiek.



-  **Een veilige buitengrens.** We geven Frontex, die verantwoordelijk is voor het bewaken van de EU-buitengrenzen, meer bevoegdheden en zorgen voor een forse uitbreiding van personeel. Tot die essentiële buitengrens op orde is, beveiligen we onze eigen grenzen met hulp van Defensie. Nederland steunt de plaatsing en uitbreiding van grenshekken en andere fysieke maatregelen aan de buitengrenzen van Europa, ook met grensbarrières op zee, om smokkelboten te weren. In navolging van Duitsland schrappen we subsidies aan NGO's die migranten op zee oppikken. Deze onverantwoordelijke zogenaamde reddingsacties bevorderen het afleggen van levensgevaarlijke routes en spelen mensensmokkelaars in de kaart.
-  **Opvang in de regio als uitgangspunt.** BBB streeft naar opvang buiten Europa, dicht bij het land van herkomst. We sluiten hiertoe deals met derde landen, zodat mensen niet langer de gevaarlijke reis over zee hoeven te maken.
-  **Veiligheid in de regio als norm.** Bij het toetsen van een asielaanvraag wordt veiligheid bepaald aan de hand van zogeheten ambtsberichten van het ministerie van Buitenlandse Zaken. Deze landenrapporten zijn dusdanig opgesteld dat het niet aannemelijk is dat een land ooit als werkelijk veilig zal worden bestempeld. De Nederlandse standaard is hierbij wat ons betreft niet de norm. De veiligheid dient een bredere basis te krijgen, waar voorbij de landsgrenzen naar de regio wordt gekeken.
-  **Terugkeerhubs buiten Nederland.** Voor mensen die toch zijn gekomen, maar geen recht op verblijf hebben, realiseren we terugkeercentra in samenwerking met andere landen. Uitgeprocedeerde asielzoekers worden hiernaartoe gebracht, zodat ze Nederland niet onnodig belasten.
-  **Nederland wil zeggenschap terug.** We willen in Brussel blijven pleiten voor een opt-out op het Europese asioldossier, al dan niet samen met andere landen die dit ook willen. Nederland moet weer zelf kunnen bepalen wie ons land binnenkomt en wie niet.

## 5.4 Integratie en inburgering

Samenleven in Nederland begint bij het respecteren van onze waarden, normen, wetten en omgangsvormen. Dat veronderstelt erkenning van de Nederlandse cultuur en identiteit, die in elke regio een eigen invulling kent. Hoe groter de culturele afstand tot wat ons als samenleving bindt, hoe moeilijker het wordt om samen leefruimte te delen. Als migranten onze wetten, tradities en gebruiken afwijzen of niet naleven, ontstaat het risico van parallelle gemeenschappen en groeit de kans op radicalisering. Falende integratie is de voedingsbodem voor radicalisering. Daarom richten we ons op mensen die oprecht willen meedoen. Aanvaarden van de regels van onze democratische rechtsstaat is wezenlijk. Op de naleving daarvan gaan we strikter toezien.

### BBB wil:

-  **Inburgeringscursus direct na eerste goedkeuring aanvraag.** Zodra de asielaanvraag, die buiten de EU-grenzen wordt gedaan, voorlopig is goedgekeurd, start de asielzoeker met een inburgeringscursus. Pas als die is behaald, wordt de aanvraag definitief goedgekeurd en mag de migrant naar Nederland komen. De huidige bureaucratische inburgering moet op de schop. Er dient een nuchtere aanpak te komen gericht op werk en scholing en die aansluit bij de kennis en vaardigheden van de asielzoeker.

-  **Migrant Nederlandse taal machtig is.** We zien nu grote groepen migranten die de Nederlandse taal niet machtig zijn en daardoor achterblijven in de samenleving. We gaan veel strenger toezien op het beheersen van de Nederlandse taal. Migranten dienen een verplichte taal cursus te volgen en minimaal B1-niveau te behalen.
-  **Overheidscommunicatie in eigen taal.** Geen Arabische of Turkse folders van de overheid meer door de brievenbus. Want anders leren deze migranten al helemaal geen Nederlands. We stoppen met overheidscommunicatie in andere talen dan het Nederlands, Fries, Engels of streektalen.
-  **Migrant actief laten meedoen.** Nieuwkomers moeten een bijdrage leveren aan ons land. Binnen een jaar volgt iemand een opleiding, doet vrijwilligerswerk of heeft een betaalde baan. Wie dat weigert, wordt gekort op uitkeringen en toeslagen.
-  **Wetgeving voor gebedsoproepen en haatpredikers.** We willen versterkte gebedsoproepen en groepsbidden in de openbare ruimte verbieden. Haatpredikers uit het buitenland ontzeggen we de toegang tot ons land.
-  **Bescherming tegen buitenlandse beïnvloeding.** Buitenlandse mogendheden steken graag hun lange arm uit naar hun onderdanen in Nederland. Daarom willen we verregaande maatregelen tegen ongewenste buitenlandse beïnvloeding en inmenging, bijvoorbeeld via Koranscholen of moskeeën. Met het oog op de grote problemen bij islamitische scholen vanwege gebrekkige integratie, buitenlandse invloeden, onderwijskwaliteit, radicalisering en anti westerse opvattingen moet er een stop komen op nieuwe islamitische scholen.
-  **Aanpak schadelijke praktijken.** De invloeden vanuit de extremistisch islamitische hoek nemen toe tegen vrouwen in ons land. Eerdergerelateerd geweld, vrouwenbesnijdenis en uithuwelijking nemen al jaren toe. Hier willen we een speciale aanpak in zowel het inburgerings- en integratietraject als in het strafrecht.





# BBB LEVERT

**Hoofdstuk 6**

**Inkomen**

**en Werk**



## Hoofdstuk 6

# Inkomen en Werk

## Niemand blijft achter

BBB wil bestaanszekerheid versterken, door ervoor te zorgen dat werken loont, meedoen loont en niemand achterblijft. Bestaanszekerheid is wat BBB betreft in principe de mogelijkheid om met een volledige baan in je eigen levensonderhoud te kunnen voorzien. BBB wil de mogelijkheden om dat te bereiken vergroten door ervoor te zorgen dat werken echt weer gaat lonen. We waarderen echter alle vormen van arbeid, zorgen voor een eerlijk loon, een robuust sociaal vangnet en een goed pensioen. We investeren in een flexibele en toekomstbestendige arbeidsmarkt die kansen biedt aan iedereen. We zorgen voor mensen die echt niet kunnen werken.

Voor BBB geldt: niemand blijft achter. We bouwen aan een samenleving waarin meedoen de norm is en waarin elke vorm van arbeid gewaardeerd wordt. Bestaanszekerheid begint echter bij een eerlijk inkomen en werk dat voldoening geeft en loont.

### We doen dit via zes sporen:

1. Hervorming van de arbeidsmarkt
2. Beter benutten van arbeidspotentieel
3. Investeren in scholing & regionale spreiding van werk
4. Behoud van sociale zekerheid
5. Een eerlijk pensioenstelsel
6. Betere wet- en regelgeving

## 6.1 Waardering van werk en brede bestaanszekerheid

Werken is essentieel voor bestaanszekerheid, sociale verbondenheid en persoonlijke groei. Maar niet alleen betaald werk is van waarde. BBB vindt dat alle vormen van arbeid - zoals mantelzorg, vrijwilligerswerk en opvoeding - maatschappelijk erkend en gewaardeerd moeten worden. "Loon naar werken" en brede participatie zijn voor ons leidend.

### BBB wil:

-  **Maatschappelijke waardering:** actieve maatschappelijke waardering voor onbetaalde arbeid.
-  **Eerlijke beloning** voor zowel praktisch als voor theoretisch werk.
-  **Vaardigheden en ervaring** bij de overheid worden bij beloning even zwaar gewogen als diploma's.



## 6.2 Arbeidsmarkt: eerlijker, gezonder en toekomstbestendig

De huidige arbeidsmarkt kent een lage werkloosheid en veel vacatures. Maar ook een hoog ziekte-verzuim, een groeiend aantal WIA- en Wajong-uitkeringen en veel arbeidsmigranten. BBB wil de arbeidsmarkt hervormen richting een arbeidsmarkt die gezondheid, autonomie en inzetbaarheid bevordert. Hierbij hanteren we als uitgangspunt dat vaste arbeidscontracten minder vast worden en flexibele arbeidscontracten minder flexibel worden. Op dit moment is het voor veel kleinere bedrijven moeilijk en risicovol om mensen in vaste dienst te nemen. Dit willen we veranderen, wat volgens ons in de huidige arbeidsmarkt ook goed mogelijk is.

### BBB wil:

-  Dat de **regeldruk** en **protocollen dwang** in bijvoorbeeld de zorg en het onderwijs worden aangepakt, zodat verpleegkundigen en leraren zich weer kunnen bezighouden met verplegen en lesgeven, de reden waarom ze voor hun beroep gekozen hebben.

## 6.3 Zzp'ers

BBB wil dat zelfstandigheid mogelijk blijft. Schijnzelfstandigheid moet bestreden worden. De huidige Wet Deregulering Beoordeling Arbeidsrelaties (Wet DBA) is in de kern een werkbaar kader dat uitgaat van de werkelijkheid op de werkvloer in plaats van papieren schijnconstructies. Toch ontbreekt het zzp'ers en opdrachtgevers al jaren aan duidelijkheid en rechtszekerheid, mede door het opschorten van handhaving. Dat moet anders. BBB kiest voor behoud en verbetering van de Wet DBA, zodat zelfstandige ondernemers kunnen blijven ondernemen zonder verstikkende regelgeving, maar met duidelijke spelregels. We wijzen overregulering die echte zelfstandigheid ondermijnt - zoals voorgesteld in de recente wetsvoorstellen (VBAR en de initiatiefwet Zelfstandigen) - af.

### Om de Wet DBA toekomstbestendig te maken, stelt BBB de volgende aanpassingen en randvoorwaarden voor:

-  Gerichtte handhaving op structureel misbruik en schijnzelfstandigheid, met prioriteit bij kwetsbare situaties, maar géén jacht op bonafide ondernemers.
-  Voorafgaande zekerheid voor opdrachtgevers en zelfstandigen via een vrijwillige toets of sectorale modelovereenkomsten ("Verklaring Arbeids Relatie-light").
-  Duidelijke regels per sector en richtlijnen, zodat werkgevers en werkenden van tevoren weten of er sprake is van een dienstverband.
-  Bescherming van zelfstandigen met een laag uurtarief (< €36), via een rechtsvermoeden van werknemerschap in combinatie met ruimte voor uitzonderingen.
-  Verduidelijking van het gezagscriterium, in lijn met recente rechtspraak (zoals het Deliveroo-arrest), zodat praktijk en recht beter op elkaar aansluiten.

Deze koers biedt zelfstandigen vrijheid en zekerheid, voorkomt onnodige bureaucratie voor opdrachtgevers en maakt misbruik beter opspoorbaar. Zo beschermen we echte ondernemers en houden we de arbeidsmarkt wendbaar én eerlijk.

## 6.4 Arbeidsmigratie en participatie

Arbeidsmigratie draagt bij aan het vervullen van vacatures, maar leidt ook tot druk op huisvesting, integratie, zorg en sociale samenhang. Tegelijkertijd wordt het arbeidspotentieel van migranten die hier al verblijven - zo'n 330.000 mensen - onvoldoende benut. BBB vindt dat Nederland meer werk moet maken van het activeren van mensen die hier al zijn. Wie hier woont, moet naar vermogen meedoen en bijdragen.

### BBB wil:

-  Geen **generiek uitzendverbod** per sector, maar wij pakken misstanden bij malafide uitzendconstructies hard aan. Oneerlijke concurrentie, uitbuiting en malafide praktijken worden bestreden, zonder het hele systeem plat te leggen.
-  **Gerichte en doelmatige arbeidsmigratie.** Voor sommige sectoren, zoals de bouw, techniek, zorg en horeca, zijn arbeidsmigranten noodzakelijk. Binnenlandse arbeid en migratie binnen de EU volstaan daarvoor niet altijd. BBB wil daarom een zorgvuldig, selectief en circulair arbeidsmigratiebeleid van buiten de EU, gericht op vakmensen met aantoonbare economische en maatschappelijke meerwaarde; van verpleegkundigen tot elektriciens en van lassers tot gespecialiseerde koks. Ambacht en praktisch vakmanschap verdienen net zoveel erkenning als academische kennis. Arbeidsmigratie moet bijdragen aan het oplossen van knelpunten op de arbeidsmarkt, zonder te leiden tot overbelasting van integratie en huisvesting. We maken daarbij onderscheid tussen arbeidsmigratie en andere vormen van migratie, zoals asiel- en gezinsmigratie. Circulaire arbeidsmigratie, waarbij vakmensen tijdelijk legaal in Nederland werken en daarna terugkeren, biedt kansen voor wederzijdse ontwikkeling. Dit vraagt om duidelijke selectiecriteria en samenwerking met werkgevers, gebaseerd op behoefte, vaardigheden en maatschappelijke impact. Arbeidsmigratie moet gericht zijn op die beroepsgroepen waar structurele tekorten bestaan én waar de inzet van vakbekwame mensen bijdraagt aan duurzame economische ontwikkeling. Huisvesting van arbeidsmigranten moet mogelijk zijn bij het bedrijf waarvoor zij werken, mits fatsoenlijk en tegen marktconforme prijzen.
-  **Handhaving van de huidige fiscale regeling voor kenniswerkers.** Deze regeling werkt goed en is als doeltreffend en doelmatig beoordeeld.

## 6.5 Scholing, innovatie en regionale arbeidsmarkt

Technologische ontwikkelingen, de vergrijzing en veranderende eisen aan productie en dienstverlening zorgen voor ingrijpende veranderingen op de arbeidsmarkt. Tegelijk dreigt de kloof tussen regio's en tussen praktijk en theorie groter te worden. BBB wil dat alle regio's profiteren van economische groei, met meer aandacht voor vakmanschap, praktisch onderwijs en het benutten van lokaal arbeidspotentieel. Scholing en innovatie moeten aansluiten bij de behoeften van de regio én de kracht van mensen. In grensregio's moet het thuiswerken voor grensarbeiders beter geregeld worden, zodat zij niet in beide landen belasting en/of sociale premies verschuldigd zijn.





## 6.6 Sociale zekerheid, UWV en uitvoering

Ons sociale vangnet is van grote waarde, maar de uitvoering is vaak bureaucratisch, afstandelijk en ondoorzichtig. Mensen verdwalen in regels, wachttijden en loketten. Ondernemers voelen zich opgejaagd in plaats van gesteund. BBB wil terug naar de menselijke maat, eenvoudiger regels en een uitvoerbare uitvoering. In toenemende mate lopen we op tegen de beperkingen van de overheid omdat de beroepsbevolking krimpt en we daardoor bijvoorbeeld onvoldoende keuringsartsen hebben. Sociale zekerheid moet een vangnet zijn voor wie het nodig heeft - geen doolhof.

### BBB wil:

-  Het **vangnet** behouden: WW, Ziektewet en WIA blijven als vangnet overeind.
-  **Eerlijker ziekteregime voor werkgevers: loondoorbetaling terug naar één jaar.** BBB wil de verplichting voor kleinere werkgevers om bij ziekte twee jaar lang loon door te betalen terugbrengen naar één jaar. Nederland is het enige land in Europa waar werkgevers twee jaar verantwoordelijk zijn voor zieke werknemers. Dit leidt tot terughoudendheid bij het aannemen van vast personeel, verhoogt de regeldruk en zet vooral het midden- en kleinbedrijf onder druk. Door de loondoorbetalingstermijn terug te brengen naar één jaar voor kleinere werkgevers, maken we het arbeidsmarktbeleid eerlijker en stimuleren we vaste contracten. In het tweede ziektejaar komt er een publieke voorziening voor inkomensbescherming, met ruimte voor re-integratie. Zo blijft de werknemer niet in de kou staan, maar nemen we werkgevers wél een onredelijk risico uit handen. Deze hervorming draagt bij aan een dynamischer arbeidsmarkt, minder ziekteverzuimstress en meer vaste banen.
-  Het **UWV hervormen** tot een eenvoudige uitkeringsinstantie. De huidige situatie is onhoudbaar. Uiteraard blijft een vangnet beschikbaar voor wie dat nodig heeft. Keuringen en arbeidsmarktbegeleiding worden overgeheveld naar zelfstandige partijen met kennis van zaken.
-  Onderzoeken of (delen van) de **arbeidsinspectie** efficiënter en effectiever kunnen functioneren via marktwerking, met behoud van toezicht op misstanden.
-  De **transitievergoeding** deels koppelen aan daadwerkelijke investeringen in de inzetbaarheid van werknemers, zodat het geld ten goede komt aan de toekomst van werkenden.

## 6.7 Pensioen en oudedagsvoorziening

Mensen moeten kunnen rekenen op een fatsoenlijk pensioen na een leven van hard werken. Dat vertrouwen staat onder druk. Het basispensioen via de overheid, de AOW, is voortdurend onderwerp van discussie. En de nieuwe pensioenwet voor de aanvullende pensioenen via werkgevers brengt ook grote onzekerheden met zich mee: bijvoorbeeld over eigendomsrechten en zeggenschap van de mensen van wie het pensioen is. En ook over koopkracht en beleggingsrisico's. BBB was en blijft tegenstander van deze ingrijpende stelselwijziging en overdracht van opgebouwde pensioenrechten zonder instemming van de deelnemers. Pensioen is van de mensen zelf, niet van de overheid, fondsen of sociale partners.

## BBB wil:

-  **Handen af van de AOW.** De AOW-uitkeringen worden niet zwaarder belast dan nu het geval is en we handhaven de koppeling aan het wettelijk minimumloon.
-  **Onderzoek deeltijd AOW.** Onderzoeken of mensen vanaf 2 jaar vóór en tot 5 jaar ná de standaard AOW leeftijd in (deeltijd) op vrijwillige basis kunnen instromen, afhankelijk van levensloop en beroep.
-  **Koopkrachtbehoud pensioen.** De koopkracht van aanvullende pensioenen via de werkgever wordt weer het uitgangspunt, niet een sluitpost. De nieuwe pensioenwet passen we aan zodat pensioenuitvoerders makkelijker kunnen sturen op koopkrachtbehoud.
-  **Communicatie pensioen.** De communicatie over aanvullende pensioenen moet verbeteren. Zowel vooraf: een eerlijk verhaal over verwacht pensioen, koopkrachtbehoud en de risico's. Als achteraf: hoeveel premie is er ingelegd, hoeveel beleggingsrendement is daarop op behaald en welke kosten zijn ervan afgetrokken? Zodat mensen weten wat er met hun geld gebeurt.
-  **Uitvoeringskosten indammen.** De administratie- en beleggingskosten die pensioenuitvoerders maken willen we normeren en maximeren, zodat er meer geld overblijft voor pensioen.
-  **Invloed op pensioen.** Pensioendeelnemers krijgen meer invloed op het beleggingsbeleid. Wie betaalt, bepaalt.
-  **Geen belangenverstrengeling.** Pensioenfondsen worden voortaan bestuurd door onafhankelijke vakmensen met kennis van zaken. BBB wil af van het bestuursmodel, waarbij werkgevers en vakbonden elkaar in evenwicht moeten houden. Dat model leidt in de praktijk tot belangenverstrengeling, onduidelijkheid en gebrek aan focus op het belang van de deelnemers. Pensioengeld is van de mensen zelf en vraagt om professioneel bestuur, heldere verantwoording en een eerlijke vertegenwoordiging.
-  **Pensioenopbouw.** De pensioenopbouw moet leiden tot een goed pensioen. Pensioenfondsen mogen geen politieke of maatschappelijke doelen nastreven die afleiden van het doel van de pensioeninleg: een goed beleggingsresultaat dat leidt tot een goed pensioen.





# BBB LEVERT

**Hoofdstuk 7**

**Economie**

**en Ondernemen**



## Hoofdstuk 7

# Economie en Ondernemen

## Bedrijvigheid geworteld in Nederland

Een sterke economie begint bij vertrouwen in eigen kunnen. Nederland is groot geworden door mensen die durf tonen, vakmanschap bezitten en kansen grijpen. Van boerencoöperaties en familie-bedrijven tot startups, mkb'ers, zzp'ers en grote ondernemingen: zij zorgen voor werk, vooruitgang en welvaart. Niet de overheid creëert waarde, maar mensen die ondernemen, bouwen, verhandelen en verbeteren. Toch maken we het deze hardwerkende mensen steeds moeilijker. Regeldruk, hoge lasten en stroperige procedures ontmoedigen ondernemerschap, terwijl andere landen hun bedrijven juist koesteren. Dat moet anders.

BBB kiest voor een economie waarin ondernemerschap weer wordt gewaardeerd en waar de overheid helpt in plaats van hindert. Nederland moet weer dingen maken, bouwen en bedenken. Met lef, kennis en handelsgeest. BBB wil ruimte geven aan ondernemers, regels terugdringen, strategische sectoren versterken en investeren in innovatie en vakmanschap in de regio.

### 7.1 Algemeen economisch beleid en internationale positie

De concurrentiekracht van Nederland neemt af door extra regelgeving, hoge lasten en een gebrek aan economisch strategisch beleid. Europese regels worden vaak vergaand doorvertaald en nationaal verzwakt. We zetten in op een economie die past bij de kracht van Nederland: slimme landbouw, technische innovatie, hoogwaardige productie en sterke regio's. Economisch beleid moet gericht zijn op versterking van ons concurrentie- en verdienvermogen.

#### BBB wil:

- Minder regelgeving.** De regelgeving op nationaal niveau moet drastisch verminderen en worden getoetst op de impact op ons concurrentievermogen.
- Geen nationale koppen.** Nederland maakt keuzes die in het belang van Nederland zijn. Er mogen geen nationale koppen komen op Europees beleid waarmee we ons zwaardere verplichtingen opleggen dan de EU voorschrijft.
- Vitale sectoren.** Het nationaal beleid wordt nadrukkelijk gericht op versterking van vitale sectoren.
- Klimaatbeleid en welvaart.** Het klimaatbeleid wordt ingebed binnen het ministerie van Economische Zaken en Klimaat, waarbij economische belangen en brede welvaart leidend zijn. BBB wil dat klimaatmaatregelen uitvoerbaar, betaalbaar en effectief zijn en bijdragen aan innovatie, concurrentiekracht en regionale ontwikkeling.
- Verbinding topsectoren met maakindustrie.** Door topsectoren met maakindustrie en technische opleidingen in de regio te verbinden, ontstaan nieuwe kansen die ons bedrijfsleven en het onderwijs versterken.





-  **Hervorming aanbestedingsbeleid.** Door hervorming van het aanbestedingsbeleid krijgen mkb-bedrijven eerlijke én haalbare toegang tot overheidsopdrachten, met nadruk op praktische uitvoerbaarheid en maatschappelijke waarde.

## 7.2 Regionale economische ontwikkeling

Het economisch beleid van de rijksoverheid richt zich nog te vaak op de Randstad en een paar grote kennisclusters. Daardoor blijven andere delen van Nederland - met name grensregio's en plattelandsgebieden - achter, terwijl daar volop economische kansen liggen. Over de grens in Aken of Essen krijgen ondernemers wél de ruimte, terwijl in Groningen of Drenthe investeringen achterblijven.

BBB vindt dat elke regio moet kunnen bouwen op zijn eigen kracht. Of het nu gaat om agrofood, maakindustrie, zorgtechnologie, logistiek of circulaire toepassingen: de potentie is er, nu de overheid nog. Dat vraagt om minder Haagse uniformiteit en meer regionale slagkracht.

### BBB wil:

-  **Groeikansen buiten de Randstad verzilveren.** De rijksoverheid onderzoekt de mogelijkheden om gericht te investeren in kansrijke regionale economische clusters, zoals agrofood in Noordoost-Nederland, hightech in Twente en zorginnovatie in Limburg.
-  **Regionale ecosystemen versterken.** Samenwerking tussen grote bedrijven, mkb, startups, onderwijs en overheid wordt actief ondersteund, met ruimte voor maatwerk en regionale investeringsagenda's.
-  **Strategische autonomie bewaken.** Essentiële productiecapaciteit en kritieke kennis behouden we in Nederland of Europa.
-  **Gelijk speelveld in grensregio's.** Wat net over de grens wél kan, moet hier ook kunnen. Vergunningsprocedures, infrastructuur en investeringsvoorwaarden worden ook afgestemd op de praktijk in de regio.

## 7.3 Midden- en kleinbedrijf (mkb) en micro-ondernemingen

Mkb'ers en kleine zelfstandigen zijn de ruggengraat van de Nederlandse economie. Ze zorgen voor werk, vakmanschap, levendige dorpen en persoonlijke dienstverlening. Maar juist deze ondernemers krijgen het vaak het zwaarst te verduren: ze worden overspoeld met regels die zijn bedacht voor multinationals, krijgen moeilijk toegang tot financiering en zien hun winkelstraat of camping langzaam verdwijnen.

BBB staat voor een overheid die snapt hoe het is om zelf met de laarzen in de klei te staan of achter de toonbank te werken. We kiezen voor maatwerk, praktische ruimte en eerlijke behandeling van ondernemers in alle regio's.

## BBB wil:

- **Een stop op onzinnige regels voor kleine ondernemers.** Richtlijnen moeten proportioneel vertaald worden in Nederlandse regelgeving: wat voor Shell geldt, mag niet ook voor de slager op de hoek gelden.
- **Bescherming tegen onevenredige lasten.** BBB verzet zich tegen eenzijdige lastenverzwaring vanuit OESO- of EU-afspraken die het mkb disproportioneel raken.
- **Toegang tot microfinanciering verbeteren.** Eenvoudige en regionale kredietmogelijkheden voor kleine ondernemers die willen investeren of starten.
- **Ruimte voor agrarische neveninkomsten.** Agrariërs moeten zonder belemmering de mogelijkheid hebben om streekwinkels, zorgactiviteiten of toerisme op hun erf te ontwikkelen.
- **Leegstand aanpakken, winkelgebieden versterken.** BBB wil een forse uitbreiding van de Impuls-aanpak Winkelgebieden, gericht op herbestemming, bereikbaarheid en lokale ondernemers.
- **Jong ondernemerschap stimuleren.** Jongeren die willen ondernemen krijgen begeleiding, toegang tot startkapitaal en ruimte in het onderwijs om ondernemerschap te ontwikkelen.
- **Lokale ondernemers in de wijk.** In nieuwbouwwijken komt structureel ruimte voor kleinschalige ondernemers met een sociale functie, zoals bakkers, kapsalons, fietsenmakers of buurtwinkels.
- **Recreatiesector serieus nemen.** Campings, B&B's, vakantieparken en dagrecreatie zijn belangrijke regionale werkgevers en verdienen erkenning in economisch en ruimtelijk beleid. We willen onderzoeken of het mogelijk is om de verhoging van het BTW-tarief van 9% naar 21% op logies, die in 2026 wordt ingevoerd, terug te draaien. Naar nu blijkt wordt de hiermee beoogde belasting-opbrengst bij lange na niet gerealiseerd en bovendien heeft deze maatregel een aanzienlijk negatief effect in de grensregio's.

## 7.4 Industriebeleid en strategische sectoren

De Nederlandse industrie staat onder druk. Klimaatbeleid maakt productie duurder en complexer, terwijl internationale concurrenten met lagere standaarden wél ruimte krijgen. Hierdoor verdwijnen essentiële maakbedrijven naar lagelonenlanden of raken strategische ketens versnipperd. Dat maakt Nederland kwetsbaar.

BBB vindt dat Nederland moet blijven maken en bouwen. De industrie is onmisbaar voor de voedselproductie, woningbouw, energietransitie, defensie, maritieme slagkracht en de regionale economie. Zonder sterke industrie géén strategische autonomie, geen fatsoenlijke werkgelegenheid en geen duurzame toekomst. We vinden het belangrijk om te investeren in sectoren met zowel civiele als militaire toepassingen om zowel de economische als defensieve slagkracht te versterken.



## BBB wil:

### **Volledige erkenning en gelijke behandeling van energie-intensieve industrie als 'zesde cluster'.**

Naast de vijf bekende industriële regioclusters kent Nederland een zesde cluster: energie-intensieve bedrijven verspreid over het land, zoals in de bouw-, staal-, kunstmest-, papier- en voedsel-industrie. Deze basisindustrie is cruciaal voor onze economie, maar krijgt nu te weinig beleidsmatige aandacht. BBB pleit voor volledige erkenning en gelijke behandeling van dit zesde cluster. Dat betekent betere toegang tot infrastructuur, maatwerkbeleid en een gelijkwaardige plek in industriële transitieprogramma's. Zonder sterke basisindustrie staat onze economische weerbaarheid op het spel.

### **Behoud Tata Steel als strategisch anker.** BBB steunt de verduurzaming van Tata Steel en wil het bedrijf behouden als cruciale staalproducent binnen Europa. Zonder eigen staalproductie worden we als Europa te afhankelijk van buitenlandse bedrijven die minder duurzaam produceren.

### **Bescherming strategische ketens tegen afvloeiing.** De overheid moet actief voorkomen dat toeleveranciers in essentiële ketens (zoals chipproductie, defensie, scheepsbouw, agrofood en bouwmaterialen) verdwijnen naar het buitenland.

### **Investeren in nieuwe industriële technieken.** BBB steunt pilot- en opschalingsprojecten voor bijvoorbeeld:

- Elektrolyse fabrieken voor groene waterstof,
- Circulaire kunstmest op basis van dierlijke mest,
- Monovergisting en warmteterugwinning,
- CO<sub>2</sub>-negatief staalproductie via innovatieve smeltprocessen.

Deze technieken zijn kansrijk én passen bij de kracht van onze regio's.

### **Erkenning maritieme maakindustrie als strategisch.** Scheepsbouw, offshore techniek, bagger, marinebouw en binnenvaart logistiek zijn van groot belang voor onze economie en veiligheid. BBB wil dat deze sector structureel wordt erkend als strategisch en dat beleid daarop wordt ingericht.

### **Inzetten op vakmensen.** Jongeren moeten weer kunnen kiezen voor "maken met hoofd én handen" met toekomstperspectief.

Deze koers zorgt ervoor dat Nederland niet alleen een kenniseconomie is, maar ook een maakland blijft: innovatief, weerbaar en regionaal verankerd.

## 7.5 Startups, scale-ups en innovatiekracht

Startups en jonge bedrijven zijn onmisbaar voor de vernieuwingskracht van Nederland. Maar door-groeien is vaak moeilijk. BBB wil ruimte voor praktische innovatie, met echte maakwaarde voor Nederland. Mede dankzij BBB is het voor werknemers van startende bedrijven fiscaal aantrekkelijker gemaakt om mee te delen in de winst; ze betalen een lager tarief op het moment dat zij deze winst daadwerkelijk genieten. We willen onderzoeken hoe deze mogelijkheid ook aan werknemers van andere dan startende bedrijven kan worden toegekend.

## BBB wil:

-  **Eenvoudige juridische structuren voor doorgroei.** Start-ups en groeibedrijven moeten niet vastlopen in dure juridische trajecten bij investeringen of overnames. BBB wil dat de overheid samen met brancheverenigingen en ontwikkelmaatschappijen breed toepasbare standaardmodellen ontwikkelt en beschikbaar stelt voor investeringsrondes, participaties en exits. Dat verlaagt de drempel, vergroot het vertrouwen en bespaart onnodige kosten.
-  **Gerichte rol voor de Nationale Investeringsbank in innovatie.** We onderzoeken de oprichting van een Nationale Investeringsbank (NIB) in Nederland. Deze NIB krijgt een duidelijke taak in het beschikbaar stellen van risicodragend kapitaal voor innovatieve bedrijven in deeptech, agrotech, energietechniek en industriële toepassingen die bijdragen aan strategische autonomie en werkgelegenheid in de maakindustrie in Nederland.
-  **Meer durfkapitaal uit eigen land.** BBB wil dat pensioenfondsen, regionale ontwikkelmaatschappijen en de overheid gezamenlijk investeren in Nederlandse groeibedrijven.

Met deze koers wil BBB bouwen aan een eerlijke, mensgerichte en ondernemende economie, geworteld in wat Nederland sterk maakt.





# BBB LEVERT.



**Hoofdstuk 8**

**Energie**

**en Klimaat**





## Hoofdstuk 8

# Energie en Klimaat

### Wie rood staat, kan niet groen doen.

Klimaatverandering is van alle tijden. De temperatuur op aarde verandert voortdurend. Door natuurlijke processen, zoals ijstijden, maar ook door menselijke invloed. Hoewel de mate van menselijke invloed onderwerp van debat blijft, vindt BBB dat we als samenleving vanuit rentmeesterschap onze negatieve invloed op het milieu moeten beperken, waar dat haalbaar, betaalbaar en effectief is. Tegelijkertijd mogen we de opgave niet ideologisch benaderen. Klimaatbeleid moet geen religie worden, maar een nuchtere beleidsopgave waarin haalbaarheid, draagvlak en de balans met andere publieke doelen voorop staan.

BBB maakt verstandige keuzes op het gebied van energie en klimaat. Niet omdat we de wereld willen redden met symbolische maatregelen, maar omdat we onze leefomgeving, economie en voedselzekerheid willen beschermen. **Nuchter. Haalbaar. Eerlijk.**

Wat BBB betreft zijn de drie B's stelregel voor energiebeleid: **Betaalbaar, Beschikbaar en Betrouwbaar**. Die stelregels zijn leidraad voor alles wat we doen op het gebied van klimaat en energie. De energietransitie moet zorgvuldig, democratisch gelegitimeerd en uitvoerbaar zijn. Niet gebaseerd op angst, ideologie of internationale scoringsdrift, maar op wat werkt voor Nederland. De overheid moet prioriteit geven aan realisme en effectiviteit, met oog voor de uitvoerbaarheid en gevolgen voor gewone mensen.

#### Klimaatbeleid moet:

- Democratisch gelegitimeerd zijn, met inspraak van burgers zonder activistische vooringenomenheid.
- Eerlijke kostenverdeling waarborgen: de rekening mag niet steeds bij burgers en het mkb terechtkomen.
- Vrij blijven van ideologie: klimaatbeleid is geen religie, maar een beleidsopgave die om ratio vraagt;
- Gebaseerd zijn op een kosten-batenanalyse van impact, ook in relatie tot onze minimale wereldwijde CO<sub>2</sub>-bijdrage.

BBB is kritisch op de opstelling van Nederland als “klimaatkoploper” binnen Europa. Wij willen geen nationale kop bovenop Europese regelgeving, zoals aanvullende CO<sub>2</sub>-heffingen of overhaaste sluiting van kolencentrales.

## 8.1 Energietransitie

De grootste invloed van de mens op het klimaat is ons energieverbruik. Nederland heeft ambitieuze klimaatdoelstellingen, maar boekt veel van de CO<sub>2</sub>-reductie op papier, door het verplaatsen van uitstoot naar het buitenland. Tegelijkertijd stijgt het mondiale gebruik van fossiele energie. De energietransitie zal tientallen jaren duren, met technologieën die grotendeels nog in ontwikkeling zijn.



## BBB wil:

- Geen onrealistische uitfasering fossiel.** We stoppen pas met fossiele energie als er echt betrouwbare en betaalbare alternatieven zijn.
- Stoppen met extra CO<sub>2</sub>-heffing voor industrie.** De Nederlandse industrie staat onder grote druk door oplopende kosten, internationale concurrentie en een onzeker investeringsklimaat. BBB wil de extra nationale CO<sub>2</sub>-heffing voor de industrie daarom terugdraaien. Deze heffing, boven op het Europese ETS-systeem, schaadt ons vestigingsklimaat en jaagt bedrijven de grens over zonder aantoonbaar klimaateffect. BBB kiest voor een realistisch klimaatbeleid dat ondernemers niet straft, maar ondersteunt bij innovatie en verduurzaming. Door het afschaffen van de nationale CO<sub>2</sub>-heffing behouden we banen, versterken we onze industrie en voorkomen we 'carbon leakage' naar landen met een minder ambitieus klimaatbeleid.
- Kolencentrales openhouden.** De sluiting van kolencentrales per 2030 wordt ingetrokken zolang elders in Europa minder efficiënte centrales draaien.
- Kerncentrales.** We versnellen de bouw van kerncentrales; zowel grote kerncentrales als kleine modulair gebouwde kerncentrales (Small Modular Reactors: SMR's). We streven ernaar om met de bouw van een of meerdere SMR's gedurende de komende kabinetsperiode te starten. Zonder kerncentrales is er geen beschikbaar, betrouwbaar en betaalbaar energiesysteem mogelijk in de toekomst.
- Geen juridisch vastgelegde CO<sub>2</sub>-vrije elektriciteit in 2035.** De doelstelling om in 2035 uitsluitend CO<sub>2</sub>-vrije elektriciteit op te wekken wordt niet wettelijk vastgelegd.
- Een Deltaplan voor energietransitie.** Er komt een Deltaplan voor energietransitie gebaseerd op bewezen technologieën, met expliciete afweging van invloed op industriebeleid, armoede, vermogen en strategische autonomie.
- Elektrificatie opnieuw beoordelen.** Slechts 20-25% van onze energiebehoefte is nu elektrisch. Grootschalige elektrificatie leidt tot congestie en hoge kosten.
- Investing in onderzoek naar en opschaling van alternatieven.** Daarbij kijken we onder andere naar (zeer) kleine modulaire kerncentrales (SMRs), decentrale biogasinstallaties, waterstofproductie en restwarmtebenutting en een slimmere koppeling tussen opwek, opslag en verbruik, bij voorkeur dicht bij elkaar geplaatst.

## 8.2 Duurzame energie

Zonne- en windenergie leveren vaak op het verkeerde moment te veel of juist te weinig stroom. Nederland heeft heel veel zonnepanelen en windturbines, maar dit heeft geleid tot dure elektriciteit, overbelasting van het net en landschapsvervuiling. BBB pleit voor nuchtere keuzes.

## BBB wil:

- Pauzeknop voor windenergie.** Er komt een pas op de plaats bij uitbreiding van wind op land en op zee. Alleen op 1 november 2025 volledig vergunde projecten worden gerealiseerd. Voor windturbines op land geldt een afstandsnorm van minimaal 4x de tiphoogte, een gezondheidstoets, een eerlijk participatieproces en naleving van het voorzorgsbeginsel.

- Stoppen met de SDE++-subsidies vanaf 2026.** De subsidieregeling SDE++ kost miljarden per jaar en leidt tot dure megaprojecten op zee, op land en in landbouwgebied. BBB wil een technologie-neutrale aanpak, waarbij bedrijven en huishoudens verduurzamen op hun eigen manier – zonder afhankelijkheid van de ‘subsidie-industrie’. Vanaf 2026 beëindigen we de SDE++ regeling. Subsidies op verlieslatende technieken worden afgebouwd. In plaats daarvan stimuleren we innovatie, energiebesparing en slimme infrastructuur. We geven ruimte aan lokale initiatieven en kleinschalige projecten die betaalbaar zijn en draagvlak hebben. Klimaatbeleid moet nuchter, eerlijk en uitvoerbaar zijn.
- RES-structuur stoppen.** Eind 2029 stopt de Regionale Energie Strategie (RES). Het Rijk krijgt de regie terug over grote energieprojecten.
- Toepassing zonneladder wettelijk borgen.** Eerst wordt er gekeken om zonnepanelen op daken te plaatsen. Als dat niet kan wordt er pas gekeken naar andere locaties.
- Glastuinbouw als energieleverancier.** We herwaardenen glastuinbouw als energieleverancier en maken beter gebruik van warmtekrachtkoppeling (WKK), restwarmte en CO<sub>2</sub>-afvang.
- Kleinschalige biomassa toestaan.** Kleinschalige biomassa uit lokale reststromen maken we mogelijk, zoals bijvoorbeeld met behulp van een monovergister uit mest, maar zonder grootschalige import of bijstook van houtpellets;
- Slimme decentrale energiehubbs.** Slimme, decentrale energiehubbs worden mogelijk gemaakt zodat er lokale stroomdeling tussen burgers en bedrijven kan komen. Producenten hebben verantwoordelijkheid voor de noodgedwongen beperking van duurzame stroomproductie en opslag.
- Innovatieve manieren van energie- en warmteopwekking worden verder onderzocht.** Onder vol-  
daan aan de vraag voor warmte en elektriciteit. Initiatieven worden verder in kaart gebracht.

## 8.3 Klimaatadaptatie

Omdat klimaatverandering ook natuurlijk is, moeten we ons ook aanpassen aan de gevolgen ervan. BBB pleit voor gezond verstand in plaats van modieuze kreten. We moeten werken aan een leefomgeving die hitte, droogte en wateroverlast beter aankan.

### BBB wil:

- De sponswerking van het landschap versterken.** We houden water langer vast in de natuur en landbouw.
- Vergroening van steden.** We zetten in op natuurlijke verkoeling in de steden en bewoonde gebieden via vergroening in plaats van verstening.
- Ruimte voor rivieren.** We behouden bodems die water opnemen en maken ruimte voor rivieren.
- Samenwerken aan waterbeheer.** Waterbeheer vindt altijd plaats in samenspraak met boeren, waterschappen en gemeenten.
- Het isoleren van woningen bevorderen.** Isolatie stimuleren we, ook vanwege comfort en gezondheid.





## 8.4 Beschikbaarheid en Betaalbaarheid

De energietransitie slaagt alleen als burgers en bedrijven over voldoende, betaalbare energie beschikken. Netcongestie is het gevolg van ondoordacht beleid. BBB wil prioriteit geven aan slimme oplossingen.

### BBB wil:

-  **Versnelling uitbreiding elektriciteitsnet.** Ons elektriciteitsnet kan de energietransitie niet aan. Steeds minder nieuwe woningen en bedrijven kunnen worden aangesloten waardoor ons land stagneert en de energiekosten stijgen. Het net moet zo snel als mogelijk verder uitgebreid worden.
-  **Actieve ondersteuning van lokale energiehubs.** Burgers en bedrijven krijgen de ruimte om energie met elkaar te delen.
-  **Slimmer gebruik van bestaande infrastructuur.** Initiatieven zoals gedeelde netten en betere benutting van de netten verlagen de druk op congestie.
-  **Strategisch geplaatste kerncentrales en Small Modular Reactors (SMR's).** Zo minimaliseren we transport en versterken we de leveringszekerheid.
-  **Industrie beschermen met CO<sub>2</sub>-grensheffingen.** We gebruiken de CO<sub>2</sub>-grens heffingen (CBAM) om onze industrie te beschermen;
-  **Altijd een integrale afweging bij duurzame energieprojecten.** Daarbij letten we op de kosten en baten, de volledige broeikasgasvoetafdruk over de levensduur en de Energy Return on Energy Invested (EROEI).



# BBB LEVERT.

## Hoofdstuk 9 Gezondheid en Sport





## Hoofdstuk 9

# Gezondheid en Sport

### Van zorg naar gezondheid

Zorg draait om nabijheid, aandacht en vertrouwen. De zorg in Nederland staat onder druk door lange wachttijden en overbelaste zorgverleners. BBB wil dit veranderen door twee oorzaken aan te pakken. Ten eerste moeten managementlagen worden verminderd, zodat zorgprofessionals zelfsturend kunnen zijn in plaats van te worden aangestuurd. Ten tweede moeten we samen met de buurt en familie ondersteuning bieden om de patiënt te versterken. Hierdoor komt de menselijke maat weer centraal te staan in de zorg. Omzien naar elkaar betekent ook respect tonen voor het leven. We gaan zorgvuldig om met medische vraagstukken, technologie en wetenschap.

Zorg dient niet alleen aan de markt overgelaten te worden, het is een basisvoorziening waarin mensen, de zorgprofessional en de patiënt weer in hun kracht staan. Zorg in de buurt: simpeler, menselijker en dichterbij. De huisarts die samen met de wijkverpleging en apotheker het lokale zorghart vormt. De afgelopen jaren heeft BBB de regionale zorg stevig op de kaart gezet. Zo hebben wij ons ingezet voor een traumahelikopter voor Oost-Nederland, een regionaal zorgbudget en het behoud van streekziekenhuizen. Zorg dichtbij is geen luxe, maar noodzaak. We werken aan vijf pijlers.

#### 9.1 Zorggeld is voor zorg

Het geld dat wij met elkaar betalen voor zorg, moet ook echt aan zorg besteed worden. BBB wil investeren in de mensen die werken in de zorg, in plaats van aan de zorg. Daarnaast moet geld voor de zorg slimmer besteed worden aan zorg die echt werkt. Hierom snoeien we in het basispakket, om de meest noodzakelijke zorg voor iedereen betaalbaarder te maken. Zorgverzekeraars houden soms grote winsten over en dat hoort wat ons betreft niet thuis in een sector die draait om mensen en niet om winst. Deze moeten voortaan geïnvesteerd worden in de zorg. Minder bureaucratie levert meer geld voor de zorg op. Een eenvoudiger zorgstelsel voor zorgpolissen leidt tot minder administratie, meer duidelijkheid en meer geld voor de zorg. Ziekenhuizen vormen het publieke zorghart waarin alle zorg geleverd wordt; zij krijgen een betere vergoeding dan behandelcentra.

#### BBB wil:

-  **Eén wettelijk verplichte basisverzekering.** We onderzoeken de mogelijkheid van één wettelijk verplichte basisverzekering met gelijke inhoud en premie, met alleen concurrentie op de aanvullende verzekering. Marktwerving moet er niet zijn op de meest noodzakelijke zorg, maar mag wel in het aanvullende pakket.

-  **Bewezen werkzame zorg.** Alle bewezen niet werkzame zorg gaat uit de basisverzekering. Hierdoor kunnen de kosten van de basisverzekering voor iedereen omlaag en kunnen mensen die toch homeopathie of andere niet wetenschappelijk bewezen zorg willen, kiezen voor een aanvullende verzekering die hen past. Hierin willen wij strengere selectie vanuit het Zorginstituut Nederland (ZiN), met alle therapieën die niet beter presenteren dan placebo, geschrapt.
-  **Reservering voor onvoorziene situaties.** In de zorg kunnen zich onvoorziene situaties voordoen, zoals tijdens de corona periode. (Gereserveerde) winsten van zorgverzekeraars moeten voor minstens de helft worden ingezet voor omstandigheden die zich plotseling voordoen. Zo geldt de zorgverzekering ook echt als een verzekering op zorg, waarbij zorgverzekeraars zelf investeren in wachttijdreductie en geld reserveren voor noodsituaties als een pandemie.
-  **Normering van het aantal managementfuncties zonder rechtstreekse zorgtaken, op 5 procent.** Managers die zelf aan het bed staan, zijn effectiever doordat zij echt weten wat er speelt.
-  **Herziening van EU-programma's die zorgkosten verhogen, zoals grensoverschrijdende zorg-subsidies.** De Nederlandse burger verdient de beste, maar ook de goedkoopste zorg, zonder inmenging van buitenlandse instanties.

## 9.2 Zorg dichtbij, in de wijk en in de regio

Goede zorg begint dichtbij, in de buurt: kleinschalig, eenvoudig en integraal, met vertrouwen en verbondenheid als basis. BBB wil streekziekenhuizen en huisartsenposten zoveel als mogelijk behouden. In de wijken vormen huisartsen, wijkverpleegkundigen en apothekers het zorghart. Huisartsen moeten hun eigen praktijk kunnen houden, zonder opkoop door commerciële ketens. Mensen met een beperking houden inspraak en krijgen goede hulp bij wonen, werk en vervoer. We maken hergebruik van ongebruikte medicijnen wettelijk mogelijk.

### BBB wil:

-  **Ziekenhuizen met regionale functies.** Ziekenhuizen met regionale functies van spoedeisende hulp (SEH), spoedeisende verloskunde en Intensive Care (IC) zijn wezenlijk belangrijk voor de regio. In de bekostiging hoort rekening te worden gehouden met dit regionale belang.
-  **Regionale regie op opleidingen.** Zorgverleners die een stage of zelfs hele opleiding in een ziekenhuis of zorginstelling hebben gevolgd, blijven vaker behouden voor de regio. Om die reden moet er regionale regie komen op opleidingen en stages.
-  **Fonds voor regionale ziekenhuizen.** Zorg dichtbij verdient steun. BBB vindt dat iedereen, waar je ook woont, toegang moet houden tot goede ziekenhuiszorg in de buurt. Regionale ziekenhuizen spelen daarin een onmisbare rol. Zij bieden basiszorg dichtbij huis, nemen druk weg van universitaire centra en zijn van groot belang voor leefbaarheid en bereikbaarheid in de regio. Daarom richten we een speciaal fonds op ter ondersteuning van regionale ziekenhuizen. Dit fonds biedt financiële ruimte voor noodzakelijke investeringen in personeel, voorzieningen en samenwerking en helpt bij het voorkomen van sluitingen of schaalvergroting die ten koste gaan van de patiënt. BBB kiest voor een zorgstelsel waarin niet alleen doelmatigheid, maar ook nabijheid en solidariteit centraal staan.





-  **Kwaliteit huisartsenpraktijken.** De Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ) dient scherp toe te zien op de kwaliteit, veiligheid en toegankelijkheid van de huisartsenzorg, zowel bij individuele huisartsen als bij praktijklocaties en spoedposten.
-  **GGZ verbeteren.** De marktwerking in de ggz moet opnieuw worden beoordeeld, zodat de behandeling van complexere problematiek niet langer wordt ontmoedigd. Bij complexere problematiek willen we betere continuïteit van behandelen. Wie eerder in behandeling was, moet ook makkelijker terug kunnen keren naar die behandelaar zonder opnieuw lange wachttijden. Werken vanuit levensloopbegeleiding en de inzet van ervaringsdeskundigen kan rust brengen en kosten besparen.
-  **Ervaringsdeskundigen betrekken.** Inspraak en ondersteuning voor mensen met een beperking wordt geregeld door ervaringsdeskundigen nadrukkelijk te betrekken bij al het beleid. Mensen met een beperking blijven nadrukkelijk betrokken bij de uitvoering en opvolging van de werkagenda VN-verdrag handicap.
-  **Medicijnproductie terughalen naar Nederland.** De productie van medicijnen moet zoveel mogelijk worden teruggehaald naar Nederland. Herdistributie van ongeopende verpakkingen medicatie gaat verspilling tegen. Dit bespaart geld, creëert werkgelegenheid en geeft ons controle over de productie van essentiële medicijnen.
-  **Minder administratie, meer zorg.** BBB wil de administratieve lasten in de zorg drastisch terugdringen. Daarom zetten wij in op verplichte standaardisatie van digitale gegevensuitwisseling tussen zorgaanbieders. Minder tijd kwijt aan papierwerk betekent meer tijd voor de patiënt. Door uniforme ICT-standaarden en efficiëntere processen besparen we heel veel geld, terwijl we de werkdruk verlagen en de zorg toegankelijk houden. BBB kiest voor slimme zorg, waarbij digitalisering ten dienste staat van de professional én de patiënt.
-  **Mensen die werken in de zorg in plaats van aan de zorg.** BBB zet zich de komende jaren verder in voor het terugdringen van de wildgroei aan functies van mensen die aan de zorg werken in plaats van in de zorg. Dit betekent in ieder geval een stop op actieprogramma's, beleidsstukken, kwaliteitscontroleurs. De beroepsbevolking krimpt en we hebben iedereen daarom nodig om daadwerkelijk zorg te verlenen in plaats van zich met processen eromheen bezig te houden.

## 9.3 Minder regels, meer vertrouwen

De zorg piept en kraakt onder onnodige regels en papierwerk. Dat kost niet alleen tijd, maar ook vele miljarden euro's per jaar. Veel zorgverleners verlaten daardoor vroegtijdig het vak. We schaffen overbodige regels af en stoppen met het "indicatiecircus", zodat zorgverleners weer kunnen zorgen. Zorgcontracten worden eenvoudiger: niet meer per individu, maar per beroepsgroep. Nederland moet kiezen voor goede, veilige digitale zorg met makkelijke communicatie tussen instellingen. Tot slot maakt BBB een groot punt van agressie in de zorg.

### BBB wil:

-  **Vertrouwen geven in de zorg.** Er is meer, veel meer vertrouwen nodig in de zorgprofessional. Die hoort meer verantwoordelijkheden te krijgen. Weg met onnodige afvinklijstjes, particuliere keurmerken en afrekensystemen als ZorgKaartNederland. BBB wil een einde maken aan spreadsheet-terreur en de protocollen-dwang.

- Schrappen overbodige regels.** We maken een einde aan dubbele audits en registraties bij zorginstellingen, bijvoorbeeld bij jaarverantwoording en kwaliteitscontrole. Haal de bezem door overbodige regels en indicatieprocedures.
- Inkoop op beroepsgroepsniveau.** Versnipperde contractering kost veel tijd voor zowel zorgverleners als verzekeraars. Beleg de inkoop daarom op het niveau van de beroepsgroep.
- Besparing op faalkosten.** Maak een faalkosten toets bij nieuwe (ICT)projecten in de zorg. Projecten moeten vooraf inzichtelijk en aannemelijk maken dat ze daadwerkelijk kosten besparen. Van eerdere projecten wordt geleerd om nieuwe projecten succesvol te laten zijn.
- Systemen koppelen.** Er is een eis nodig voor nieuwe zorgtechnologie om verschillende producten onderling aansluitbaar te maken. Zo hoeven zorgmedewerkers niet met acht apps te werken en werkt digitalisering daadwerkelijk tijd- en kostenreducerend.
- Actieprogramma tegen agressie in de zorg.** Je hebt niet ten koste van alles recht op zorg. Geweld is onacceptabel.

## 9.4 Preventie en het sociaal domein

Gezond leven begint met voorkomen in plaats van genezen. Een goede gezondheid ontstaat in zorgzame buurten die sociale verbondenheid bevorderen. De buurt als ecosysteem om zorg te voorkómen. BBB wil structurele aandacht voor gezonde voeding, bewegen en mentale ondersteuning op school, in de buurt en bij sportclubs. Lokale samenwerking tussen gemeenten, scholen en verenigingen helpt mensen in beweging te krijgen. Ook op mentale gezondheid is veel winst te boeken: als 5 procent van één miljoen volwassenen zich beter voelt, scheelt dat 144 miljoen euro per jaar. Sport werkt preventief, verbindt en is een gezond alternatief voor de negatieve invloed van social media. BBB wil dat sport weer een vast onderdeel van het dagelijks leven wordt. Niet alle problemen zijn via de zorg op te lossen; het versterken van het dagelijks leven van gezinnen vermindert de druk op Jeugdzorg.

### BBB wil:

- Sport en gezonde voeding.** Een gezonde leefstijl begint jong en lokaal. Meer aandacht is daarom nodig voor beweging en gezond eten in scholen en buurten.
- Gezonde leefstijl.** BBB wil blijvend aandacht houden voor gezonde leefstijlbevordering. Zo voorkom je ziekten, verbeter je je gezondheid en verlicht je de druk op de zorg. Gezonde voeding en voldoende beweging. Lokale samenwerking stimuleren voor gezonde leefstijlbevordering is daarbij essentieel. Bij de aanpak van verslavingsproblematiek kiest BBB bovendien voor een evenwichtig beleid dat gebaseerd is op wetenschappelijk onderbouwde methoden van risicopreventie en schadebeperking.
- Samenwerking zorg en sociaal domein.** Inzetten op samenwerking tussen sociaal werk en de zorg kan de negatieve gezondheidseffecten van problemen als eenzaamheid en schulden verminderen of zelfs voorkomen.
- Verbetering mentale gezondheid.** Vroegsignalering en snelle hulp dragen bij aan een betere mentale gezondheid. BBB hecht veel belang aan maatschappelijk werk en wijkteams die jongeren spreken in hun eigen omgeving.



- Landelijke hulp jongeren met complexe multiproblematiek.** Jongeren die ernstige psychische problemen hebben, kunnen vaak niet goed in de gemeente terecht. Onderzocht moet daarom worden of dit uit de Jeugdwet kan worden gehaald en het weer landelijk kan worden geregeld.
- Kinderen uit de knel.** Besluiten met betrekking tot zorg en GGZ moeten altijd nadrukkelijk van meet af aan het belang van het kind meenemen, niet pas wanneer zaken uit de hand lopen.

## 9.5 Zorg in de laatste fase van het leven

Onze ouderen hebben Nederland opgebouwd en verdienen waardige, passende zorg. BBB kiest voor zorg op maat, met verzorgingshuizen terug in de buurt als centraal zorg- en ontmoetingspunt. We moedigen de bouw aan van zowel zelfstandige als onzelfstandige woningen, passend bij de zelfstandige oudere van nu, met zorg die 24/7 aanwezig is en gemeenschappelijke ruimtes. Palliatieve zorg moet altijd beschikbaar zijn; omzetplafonds mogen dit nooit belemmeren. We keren ons tegen de stigmatiserende ‘voltooid leven wet’, omdat ouderen net zo waardevol zijn als alle andere burgers. Het werk in de ouderenzorg maken we aantrekkelijker, met meer handen aan het bed. Zzp'ers spelen hierbij een belangrijke rol en we keren het tij van hun gedwongen vertrek uit de sector.

### BBB wil:

- Verzorgingshuizen nieuwe stijl.** Er is een gat tussen thuis en het verpleeghuis. We kijken daarom naar wat nodig is om het concept van het verzorgingshuis, maar dan in nieuwe stijl en afgestemd op woonwensen en leefstijlen van de ouderen van nu, weer terug te brengen.
- Herstel toegang Wet langdurige zorg (Wlz) voor ouderen met lichte zorgzwaarte.** Sinds 2015 zijn ouderen met een lichte zorgzwaarte-indicatie (VV2 en VV3) uitgesloten van de Wlz. Daardoor komen zij vaak in de knel: te veel zorg voor zelfstandig wonen, te weinig voor intramurale opname. BBB wil deze toegang herstellen. Mensen met lichte vormen van dementie of andere ouderdoms-problematieken verdienen een veilige en passende woonomgeving, met zorg en toezicht in de nabijheid. Door VV2 en VV3 weer onder de Wlz te brengen, zorgen we voor rust, duidelijkheid en een waardige ouderenzorg. Deze maatregel brengt weliswaar additionele kosten met zich mee, maar levert veel (meer) op in menselijke waardigheid en ontlasting van mantelzorgers en huisartsen.
- Meerjarig contracteren in de Wlz.** Zorgverleners verdienen duidelijkheid over het geld waar ze de komende jaren op kunnen rekenen. Meerjarige contracten kunnen daaraan bijdragen.
- Soepele overgang van zorg thuis naar zorg in verpleeghuis.** De verschillende financiering van niet Wlz-geïndiceerde wijkverpleging (zorgverzekering) en verpleeghuis (Wlz) kan leiden tot keuzes rond zorg die niet in het belang zijn van degene die zorg ontvangt. Daarom moet worden bezien hoe oneigenlijke keuzes vanwege de financiering worden voorkomen en zodoende een integrale zorgverlening plaatsvindt die niet het stelsel dient maar de mensen om wie het gaat.
- Zorg meer centraal organiseren: wijkverpleging naar de Wlz.** De afgelopen jaren is gebleken dat de wijkverpleging onder de Zorgverzekeringswet steeds moeilijker beheersbaar wordt qua uitgaven en toegang. BBB wil daarom een deel van de wijkverpleging overhevelen naar de Wlz.

Daarmee kiezen we voor centralere aansturing, een eenduidiger indicatiestelling en betere grip op de uitgaven. Zo blijft zorg beschikbaar voor wie het echt nodig heeft en voorkomen we versnippering en ongelijkheid in toegang. Deze hervorming levert bovendien een besparing op, die we inzetten voor het betaalbaar en bereikbaar houden van de zorg in de toekomst.

- Schrappen Omzetplafonds.** In de palliatieve zorg worden omzetplafonds geschrapt. Het moet niet uitmaken in welke maand je zal sterven, iedereen heeft recht op de juiste zorg.
- Wet Zorg en Dwang (WZD).** De WZD krijgt een forse herziening. We reduceren de frequentie van de stappenplannen en consultaties en dringen zo de administratieve lasten terug.
- Wildgroei uitzendbureaus in de zorg beperken.** BBB wil een einde maken aan de wildgroei van uitzendbureaus die geen zorg verlenen, maar wel grote winsten maken. We stimuleren dat zorginstellingen hun flexibele capaciteit zelf organiseren – bijvoorbeeld met zzp'ers of regionale rooster-netwerken zonder winstoogmerk. Zo komt het geld terecht waar het hoort: bij de zorgverlener én de patiënt.

## 9.6 Sport werkt : gezonde geest in een gezond lichaam

Sport verbindt. Op de voetbalclub, op de atletiekbaan: samen sporten versterkt onze mentale en fysieke gezondheid. En helpt de sociale samenhang binnen gemeenschappen. BBB gelooft in een gezonde geest in een gezond lichaam en zet daarom volop in op het stimuleren van een actieve leefstijl - preventie boven reparatie. Sport en bewegen moeten voor iedereen toegankelijk en betaalbaar zijn, ongeacht inkomen, leeftijd of woonplaats.

### BBB wil:

- Sport en bewegen als een belangrijke basis.** Basis voor fysieke en mentale gezondheid van alle Nederlanders, in de stad en op het platteland. Sport verbindt mensen en bevordert sociale cohesie binnen dorpen en wijken en helpt van jong tot oud bij een gezonde leefstijl.
- Sport- en beweegvoorzieningen voor iedereen toegankelijk en betaalbaar.** Ongeacht woonplaats en inkomen. Wij zetten in op het stimuleren van breedte- en wedstrijd sport voor alle leeftijden, inclusief extra aandacht voor het behoud van sportverenigingen, voldoende sportaccommodaties en zwembaden, juist ook in kleine kernen.
- Vrouwensport. De vrouwensport is alleen voor vrouwen.**
- Topsport en mastersport (35+) ondersteunen.** Topsport is prachtige promotie van Nederland. Topsporters en mastersporters kunnen meer betekenen als rolmodellen om jongeren en ouderen te inspireren tot meer sporten en bewegen.
- Lokale overheden meer de ruimte en middelen bieden.** Gemeenten en scholen worden gevraagd sportfaciliteiten en sportbezigheden te bevorderen.
- Investeringsbesluiten samen nemen.** Investeringsbesluiten voor nieuwe sportaccommodaties worden genomen in samenspraak met gemeenten, verenigingen en inwoners, bijvoorbeeld met dorpsraden of buurtplatforms. De landelijke overheid stelt structureel landelijke middelen beschikbaar aan gemeenten om zo gemeenten te ondersteunen in hun sportieve uitdagingen middels co-financiering.





-  **Bureaucratie en regelgeving voor vrijwilligers zoveel mogelijk beperken.** Voor lokale evenementen waarin beweging en verbinding centraal staan, volstaat een beperkte evenementenvergunning zodat de organisatie laagdrempelig en eenvoudig opgepakt kan worden.

## Medische-ethiek

BBB gaat met respect voor iedereen zorgvuldig om met medische vraagstukken, technologie en wetenschap. Dit is het kader voor de afweging in de fractie. Wanneer de afweging zo uitvalt dat individuele Tweede Kamerleden zich niet kunnen vinden in het in te nemen standpunt, krijgen zij de ruimte om naar hun eigen eer en geweten te stemmen.

-  Abortus is een belangrijk recht en moet veilig en toegankelijk zijn voor vrouwen, maar er moet niet lichtzinnig mee omgegaan worden. Hierbij vinden we ook het ongeboren leven belangrijk. Daarom willen we dat er zorgvuldig gekeken wordt naar de termijnen en nieuwe ontwikkelingen. Daarnaast willen we extra aandacht besteden aan de preventie van ongewenste zwangerschap.
-  Bij uitzichtloos en ondraaglijk lijden kan actieve levensbeëindiging een daad van barmhartigheid zijn. Dit moet altijd in een medische setting plaatsvinden, na zorgvuldige besluitvorming. Er moet voldoende geïnvesteerd worden in expertisecentra over het levenseinde, om zo te zorgen dat artsen voldoende kennis en kunde hebben om, indien gewenst, palliatieve sedatie en/of euthanasie uit te voeren. De voltooidlevenwet voegt niets toe aan de huidige euthanasiepraktijk en zullen wij dan ook niet steunen.
-  Menselijk leven mag niet gemaakt worden puur en alleen voor wetenschappelijke doeleinden. Het uitbreiden van de regels voor embryokweek kunnen wij dan ook niet steunen.
-  BBB erkent de unieke uitdagingen waarmee transgenders worden geconfronteerd en benadrukt het belang van snelle en kwalitatief goede zorg. De sterke toename van genderdysforie (je niet op je gemak voelen met het geslacht waarmee je geboren bent) onder kinderen en jongeren verdient zorgvuldig onderzoek. Internationaal gezien staat het zogenoemde Dutch Protocol (de behandelrichtlijn voor genderzorg) onder zware druk. Om deze reden willen wij een stop op medische transitie voor minderjarigen, tot de richtlijnen zorgvuldig herzien zijn.





# BBB LEVERT.

**Hoofdstuk 10**

**Bereikbaarheid**

**en Infrastructuur**



## Hoofdstuk 10

## Bereikbaarheid en

## Infrastructuur

### Een bereikbaar Nederland met ruimte voor iedereen

Nederland is groot geworden dankzij zijn sterke verbindingen over weg, water, spoor en lucht. Die infrastructuur is essentieel voor onze economie, woningbouw, energietransitie en nationale veiligheid. Maar de ruggengraat piept en kraakt: jarenlang beleid dat vooral gericht was op kostenbeheersing en stedelijke knooppunten heeft geleid tot achteruitgang in regio's en buitengebieden. Openbaar vervoer verdwijnt, voorzieningen sluiten en bereikbaarheid neemt af. BBB vindt dat dit anders moet: iedereen in Nederland, van Randstad tot Achterhoek en van Heuvelland tot de Wâlden, moet zich veilig, betaalbaar en betrouwbaar kunnen verplaatsen.

In dunbevolkte gebieden vraagt dat om maatwerk. BBB pleit voor kleinschalige, flexibele vervoersoplossingen zoals buurtbussen, taxi's of slimme mobiliteitsdiensten, ondersteund door digitalisering. Er zal anders moeten worden nagedacht over openbaar vervoer in krimpregio's en de auto zal als essentieel vervoermiddel in de regio worden erkend. Tegelijk wil BBB dat de samenleving zo wordt ingericht dat voorzieningen dichtbij zijn, zodat mensen minder hoeven te reizen. Mobiliteit raakt aan vrijheid, leefbaarheid en economische kansen. Daarom kiest BBB voor bereikbaarheid met gezond verstand: infrastructuur die stad en regio verbindt en mensen centraal stelt.

#### 10.1 Weg- en watertransport

Bereikbaarheid over de weg en het water zijn belangrijk voor onze economie en vrijheid. Goede wegen en bruggen zorgen voor veilige en snelle verplaatsing. Volgens de Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen 2050 kan Nederland in 2050 maximaal 19 à 20 miljoen inwoners aan. Nederland telt nu ruim 18 miljoen inwoners.. Dit betekent dat we nu moeten nadenken hoe die mensen zich van A naar B gaan bewegen. De uitwerking van de Ontwikkelingsstrategie Grootschalige Infrastructuur moet vaststellen welke grote infrastructurele werken de komende 50 jaar nodig zijn en de route daarnaartoe. Hierbij denkt BBB onder meer aan de Lelylijn, de Oude Lijn bij Leiden, het verlengen van de Noord Zuidlijn, de IJmeerverbinding vanuit Almere en de passagiersverbinding tussen Weert en Hamont (Antwerpen). We stellen onze financieringsarrangementen daar ook op in.



## BBB wil:

-  **Auto behouden, deze is onmisbaar.** De auto blijft voor veel Nederlanders hét vervoermiddel voor werk, gezin en vrije tijd. Met name in de regio en plattelandsgebieden blijft de auto van onschatbare waarde. BBB erkent dat auto en snelwegen onmisbaar zijn voor onze bereikbaarheid, economie en persoonlijke vrijheid.
-  **Brede beoordeling infrastructuurprojecten.** Infrastructuurprojecten worden niet alleen beoordeeld op kosten en doorlooptijd. Er wordt ook gekeken naar hun bijdrage aan (regionale) economische ontwikkeling, regionale werkgelegenheid en brede welvaart. Projecten met aantoonbare potentie om economische groei, woningbouw of strategische spreiding te stimuleren verdienen prioriteit in financiering en uitvoering.
-  **Infrastructuur goed onderhouden.** Veel bruggen, tunnels en wegen zijn aan het einde van hun levensduur. De veiligheid is in het geding. Dit leidt tot files, logistieke vertragingen en verminderde militaire mobiliteit. Er is sprake van achterstallig onderhoud. Onze infrastructuur moet goed worden onderhouden. Onderhoud en verbetering van ons wegennet betekent ook faciliteren van slimme technologieën.
-  **Totaalpakket Verzorgingsplaatsen behouden.** Behoud van het totaalpakket op verzorgingsplaatsen. Klassiek tanken, elektrisch laden én een winkel, onder één dak en voor iedereen bereikbaar. We beschermen familiebedrijven en mkb-ondernemers die deze voorzieningen al jarenlang runnen.
-  **Vervoer over de weg.** De (vracht)auto blijft ook in de toekomst essentieel voor bereikbaarheid en vervoer voor grote delen van het land. Onze infrastructuur moet daarop blijven inspelen. BBB verzet zich tegen maatregelen die de bereikbaarheid van bedrijventerreinen ondermijnen.
-  **Voorzieningen beroepschauffeurs en binnenvaart.** We stimuleren de totstandkoming van meer voorzieningen voor beroepschauffeurs en binnenvaart, zoals truckparkings en op-/afstapplaatsen. Dit voorkomt onveilige situaties, zorgt voor rust en verbetert de arbeidsomstandigheden van deze onmisbare beroepsgroepen.
-  **Versterking maritieme en logistieke sector.** De maritieme en logistieke sector zijn cruciaal voor onze economie en strategische zelfstandigheid. BBB geeft havens de ruimte om te versterken. We stimuleren schonere brandstoffen in de scheepvaart.
-  **Goederenvervoer over water.** Goederenvervoer over het water kan wegen ontlasten. Daarom willen we betrouwbare bruggen, sluizen en tunnels, met slim gepland onderhoud en goede doorvaart garanties. Hierbij heeft de binnenvaart altijd voorrang op de pleziervaart.
-  **Bereikbare Waddeneilanden.** De Waddeneilanden horen dag en nacht bereikbaar te zijn voor eilandbewoners. De enige verbindingssaders van de Waddeneilanden lopen door UNESCO-erfgoed. Dit, gepaard met milieuregelgeving en lastig uitvoerbare concessies, maken het moeilijk om de Waddeneilanden goed bereikbaar te houden ondanks dat hier wel behoefte aan is. Bij het verlenen van concessies wordt hiermee rekening gehouden. Watertaxi's moeten daarnaast nachtelijk kunnen varen.

## 10.2 Lucht en Spoor

Bereikbaarheid per spoor en door de lucht is cruciaal voor de economische concurrentiepositie van Nederland. Spoorlijnen zijn de levenslijn voor bereikbaarheid. We zetten vooral in op vernieuwing. Internationale trein- en busverbindingen krijgen prioriteit als alternatief voor korteafstandsvluchten.





Luchtvaart blijft een onmisbare schakel in de vervoersketen. Schiphol blijft een belangrijke internationale hub, waarbij het streven blijft naar minder overlast en uitstoot. Investeren in innovatie en schonere toestellen is van wezenlijk belang. KLM moet investeren in vlootvernieuwing en kunnen groeien.

## **BBB wil:**

-  **Strategische militaire mobiliteitsvoordelen.** We erkennen en benutten de strategische militaire mobiliteitsvoordelen van belangrijke infrastructuurprojecten die zich daarvoor lenen. We laten deze expliciet meetellen binnen onze NAVO-verplichtingen voor defensie-uitgaven aan infrastructuur.
-  **Beschikbaar, betrouwbaar en betaalbaar openbaar vervoer.** Openbaar vervoer (OV) moet beschikbaar, betrouwbaar en betaalbaar zijn, ook buiten de Randstad. In dunbevolkte gebieden stimuleren we kleinschalige vormen zoals buurtbusjes, OV-op-afroep en deelvervoer. Ook voor mensen met een beperking dienen er toegankelijke vervoersopties te zijn.
-  **Sociale Veiligheid OV.** Sociale veiligheid in het OV staat onder druk. We investeren in sociale veiligheid in het openbaar vervoer en ondersteunen vervoerders, zoals de NS, bij het tegengaan van agressie. OV-boa's krijgen meer informatiebevoegdheden om zelfstandig identiteiten vast te stellen en escalatie te voorkomen. Hun bevoegdheden worden uitgebreid voor situaties buiten hun specifieke taakgebied.
-  **Snelle realisatie Nedersaksenlijn.** De Nedersaksenlijn is een belangrijke spoorverbinding tussen Groningen, Emmen en Enschede. Deze lijn versterkt de bereikbaarheid van het oosten en noorden van Nederland, bevordert grensoverschrijdende samenwerking met Duitsland en vergroot de leefbaarheid en economische kansen in regio's die nu te vaak worden vergeten. De Nedersaksenlijn is niet alleen een investering in vervoer, maar ook in woningbouw, arbeidsmobiliteit en innovatie. Daarnaast draagt de lijn bij aan onze militaire en logistieke weerbaarheid.
-  **Strategisch belang Schiphol.** Luchthaven Schiphol is van strategisch belang voor Nederland. Als internationale hub, banenmotor en toegangspoort voor onze economie, is en blijft Schiphol onmisbaar.
-  **Lelystad Airport niet zomaar in gebruik nemen.** Lelystad Airport krijgt een bestemming als luchtmachtbasis op basis van militair medegebruik. Voor onze luchtmacht is Lelystad Airport van strategisch belang. De benodigde infrastructuur ligt klaar en zal door de luchtmacht in gebruik genomen worden. Met BBB valt pas te praten over de opening van Lelystad Airport voor commerciële vluchten als de PAS-melders volledig zijn gelegaliseerd en er geen laagvliegroutes komen die leiden tot extra hinder en uitstoot.
-  **Groningen Airport Eelde.** BBB kent een belangrijke positie toe aan de ontwikkeling van Groningen Airport Eelde als knooppunt van mobiliteit, van en voor het Noorden van ons land. Voor het Zuiden vervult Eindhoven Airport deze rol en voor het Westen Rotterdam The Hague Airport.
-  **Vliegveld Den Helder.** BBB wil de mogelijkheden onderzoeken om het vliegveld bij Den Helder de status van luchthaven van nationaal belang te geven. De luchthaven speelt een cruciale rol in de ondersteuning van de offshore-energievoorziening op de Noordzee, die bijdraagt aan nationale veiligheidstaken zoals die van de kustwacht en Frontex, het agentschap dat lidstaten ondersteunt bij het bewaken van de EU-buitengrenzen. Daarnaast is het vliegveld van Den Helder belangrijk voor de werkgelegenheid en economische vitaliteit van de regio Noord-Holland Noord.

## 10.3 Regio en stedelijke gebieden

De regionale ontsluiting moet worden versterkt door te blijven investeren in spoor- en wegverbindingen. De auto blijft onmisbaar, vooral in landelijke gebieden. Openbaar vervoer moet beschikbaar, betrouwbaar en betaalbaar zijn, ook buiten de Randstad. Kleinschalige OV-oplossingen zijn belangrijk in dunbevolkte gebieden.

### BBB wil:

-  **Ontsluiting buitengebieden en regionale verbindingen.** Mensen in het buitengebied moeten kunnen vertrouwen op veilige wegen en fatsoenlijk onderhoud. Verbindingen tussen steden en dorpen en het buitengebied worden zoveel mogelijk versterkt.
-  **OV in de regio.** Steden en buitengebieden moeten goed bereikbaar blijven via OV, weg, water en digitaal. Openbaar vervoer is op dit moment geen vanzelfsprekendheid in grote delen van het land. Sluitingen van buslijnen en treinstations zorgen voor isolatie van dorpen en kleine steden. De auto blijft zeker voor landelijke gebieden onmisbaar. BBB wil geen Nederland van twee snelheden.
-  **Bereikbaarheid woonwijken en bedrijventerreinen.** Zowel met de auto als met het openbaar vervoer. Zeker in regio's buiten de Randstad mogen mensen niet afhankelijk worden van één vervoersvorm. Bewoners mogen niet worden gedwongen tot mobiliteitskeuzes waarvoor geen reëel alternatief bestaat.
-  **Ontsluiting nieuwe woonwijken.** Vanaf het ontwerp van nieuwe woonwijken moet een goede ontsluiting worden meegenomen. Bereikbaarheid begint op de tekentafel. Met het ontwerp en aanleg van woonwijken moet vanaf het begin af aan rekening gehouden worden met de verbinding en ontsluiting van bestaande infrastructuur.

## 10.4 Haalbaar en betaalbaar schoon

We zetten in op slimme ontsluiting via wegen, buslijnen en fietsverbindingen om werken, wonen en ondernemen aantrekkelijk te houden. We stimuleren schonere brandstoffen en voertuigen zonder de auto te ontmoedigen. Zero-emissie zones worden afgeschaft. Digitale en fysieke netwerken moeten overal beschikbaar zijn. We stimuleren schoon vervoer via innovaties en schonere brandstoffen, maar waken voor overhaaste maatregelen.

### BBB wil:

-  **Verbod op Zero-emissie zones.** Deze zones zijn zeer schadelijk voor ondernemers in de binnensteden die onrendabele hoge uitgaven moeten doen en niet meer bevoorraad kunnen worden. Er is onduidelijkheid over wie welke bevoegdheden heeft en waar gemeenten hun bevoegdheden op baseren. Er komt een landelijk verbod op Zero-emissie zones om lokale ondernemers te beschermen.



-  **Vernieuwende mobiliteit.** We zetten in op vernieuwende mobiliteit. Daarbij letten we op de inrichting van rustplekken, ontwerpen van slimme verkeerslichten, benutten van de mogelijkheden van glasvezel of waterstofleidingen.
-  **Overgang naar schonere brandstoffen.** Bij de overgang naar schonere brandstoffen zoals biodiesel, synthetische brandstoffen en waterstof gaan we autogebruik niet ontmoedigen of bereikbaarheid beperken. We zorgen voor een eerlijk speelveld: Nederlandse transportondernemers mogen niet worden benadeeld ten opzichte van buitenlandse concurrenten. We waken voor overhaaste maatregelen die burgers en kleine ondernemers raken.
-  **Geen overhaaste en dure maatregelen.** BBB is tegen overhaaste en dure maatregelen die de automobilist zwaar belasten zonder duidelijk positief effect op de mobiliteit. We willen realistische en betaalbare oplossingen, waarbij ook kleine ondernemers en gezinnen niet de dupe worden van hoge kosten of beperkende regels.
-  **Ondergrondse infrastructuur buisleidingen.** De vraag naar transport van CO<sub>2</sub>, waterstof en ammoniak vereist een nieuwe visie op de investeringen in ondergrondse infrastructuur van buisleidingen. Er komt een overkoepelende visie waarbij de verschillende transitiepaden met elkaar in lijn worden gebracht zodat de markt weet waarop geanticipeerd kan worden.





# BBB LEVERT.

**Hoofdstuk 11**

**Defensie**

**en Veiligheid**





# Hoofdstuk 11

## Defensie en Veiligheid

### Vrede door kracht

Onze wereld wordt instabieler. De dreiging uit het Oosten groeit, cyberaanvallen nemen toe en de controle over grondstoffen, infrastructuur en informatie bepaalt steeds meer de machtsverhoudingen. Tegen deze achtergrond kiest BBB voor een Nederland dat zijn veiligheid serieus neemt: met een afschrikwekkende krijgsmacht, een krachtige economie en een weerbare samenleving. Nederland gaat zijn militaire slagkracht niet alleen herstellen, maar versterken tot een niveau dat past bij een moderne natiestaat in de frontlinie van vrijheid en democratie. Daarvoor zijn mensen, ideeën en machines nodig - in die volgorde.

Onze ambitie is duidelijk: Nederland wordt weer een serieuze en betrouwbare speler binnen de NAVO en wereldwijd. De NAVO blijft de hoeksteen van ons veiligheidsbeleid. We versterken onze Defensie, we vergroten onze veiligheid én we bouwen tegelijkertijd aan onze economie, concurrentiepositie, regio's en onderwijs.

**Realistische plannen en doelen onder NAVO-norm.** Investeren in veiligheid én Nederland. BBB onderschrijft het belang van een sterke en geloofwaardige krijgsmacht die beschermt wat ons Nederland dierbaar is. We steunen daarom het streven naar een versterking van de NAVO en het verhogen van de Nederlandse defensie-uitgaven. In dat kader is BBB bereid om het door het CPB geschetste ingroeipad naar 3,5% BBP in 2035 als uitgangspunt te nemen, waarbij we ons in de komende kabinetsperiode conformeren aan een structurele intensivering van ruim zes miljard euro in 2030. Deze stap maakt de noodzakelijke versterking van de Nederlandse krijgsmacht via een realistisch, planmatig en stapsgewijs proces mogelijk. Voorop staat dat Nederland een krijgsmacht nodig heeft in volume en vorm die de veiligheid en vrijheid, die ons zo dierbaar is in Nederland, beschermt.

Maar: BBB legt zich nu nog niet vast op het bereiken van 3,5% BBP en ruim 19,3 miljard euro in 2035. Zulke bedragen kunnen en mogen niet per definitie ten koste gaan van andere zaken die voor BBB essentieel zijn: de betaalbaarheid en instandhouding van de huidige AOW, ons sociale zekerheidstelsel, goede en toegankelijke gezondheidszorg, een ronkende economie met een sterke mkb-sector, goede infrastructuur en een leefbaar platteland. Defensie-uitgaven zijn nooit een doel op zich. BBB wil een krijgsmacht die werkt en kwaadwillenden afschrikt, niet alleen een begroting die scoort.

#### Investerings moeten bijdragen aan:

-  Operationele slagkracht, gereedheid innovatief vermogen en munitievoorraden;
-  Versterking van de Nederlandse defensie-industrie en strategische autonomie;
-  Infrastructuur die ook civiele weerbaarheid vergroot (zoals spoor en logistiek);
-  Economische kansen in regio's en sectoren waar Nederland zelf sterker van wordt.

Daarom hanteren we als BBB tien duidelijke voorwaarden, waaronder een eerlijke lastenverdeling tussen NAVO-partners, geen financiering via Europese schulden of giften en een groeipad dat aanpasbaar is bij veranderende dreigingen. **BBB kiest voor veiligheid met verstand: investeren in defensie, met als resultaat een sterker Nederland.**

## 11.1 Defensie in de wereld

Binnen Defensie zal de inzet uitsluitend komen te liggen op gevechtskracht. Dit betekent dat politiek getinte trainingen en ideologische boekenlijsten niet meer actief worden aangeboden. BBB stelt onze mannen en vrouwen, de legerschoenen op de grond, in staat om te doen waar ze goed in zijn: vechten als het moet en afschrikken waar het kan.

### BBB wil:

-  **Transatlantische vriendschappen.** Nederland versterkt de militaire samenwerking met de Verenigde Staten. En we bieden actieve steun aan de zelfverdediging van Oekraïne en Israël.
-  **Intensiveren militaire samenwerking Taiwan.** Taiwan staat in de frontlinie tegen een agressief en communistisch China en is belangrijk voor onze eigen chipproductie. Wij intensiveren onze militaire samenwerking en blijven door de Straat van Taiwan varen met marineschepen.
-  **Afschrikken Venezuela.** Nederland heeft een speciale verantwoordelijkheid in het afschrikken van de agressieve socialistische dictatuur in Venezuela, op slechts 65 kilometer van Curaçao.
-  **Brigade in het Oosten.** Om de geoefendheid van onze eenheden en geloofwaardigheid binnen de NAVO te vergroten zal Nederland een volledige brigade permanent in Polen of Litouwen positioneren. Dit verlicht ook de ruimtedruk van Defensie in Nederland.

## 11.2 Sterke krijgsmacht

Om onze gevechtskracht en operationele slagvaardigheid verder te vergroten, zal BBB stevig investeren in modern materieel en de personele groei van de krijgsmacht. Moderne oorlogsvoering is een combinatie van klassieke menselijke capaciteiten en voldoende en goed militair materieel.

### BBB wil:

-  **Tweede tankbataljon.** Nederland zal overgaan op aanschaf van een tweede tankbataljon diep geïntegreerd met onbemande systemen, wezenlijk voor de slagkracht van onze landmacht en onze bijdrage aan de NAVO. We laten technologie zoveel mogelijk van het vechten doen.
-  **Drones van de toekomst.** Daarom wordt geïnvesteerd in geavanceerde drone carriers, die onze maritieme slagkracht en inzetbaarheid over de hele wereld vergroten. Nederland beschikt verder over een volwaardig drone-ecosysteem en investeert in luchtafweermiddelen tegen drones.



-  **Voldoende militairen op het moment dat het nodig is.** Ons doel is een leger bestaande uit een kern van beroepsmilitairen en een grote schil oproepbare capaciteit. We benutten alle middelen om op korte termijn instructeurs en onderofficieren op te leiden en ervoor te zorgen dat ons leger voldoende militairen heeft.
-  **Nationale Garde.** De term ‘reservist’ doet geen recht aan de onmisbare inzet van deze parttime militairen, we vormen dit dan ook om, naar een volwaardige Nationale Garde. Deze wordt georganiseerd in provinciale eenheden waarbij de rechtspositie van reservisten sterk wordt geborgd en de parttime werklocatie dicht bij huis is.
-  **Minor Defensie.** Alle studenten (MBO, HBO, WO) krijgen de mogelijkheid tot een vrijwillig halfjaar in dienst, met vergoeding en erkende studiepunten (ECT's). Het dienstjaar wordt elk jaar stevig uitgebreid.
-  **Dienstplicht.** We handhaven de huidige status van de dienstplicht en activeren de opkomstplicht enkel als er geen realistische alternatieven meer overblijven voor de opschaling van de krijgsmacht bij een dreigend conflict.
-  **Volwaardige veteranen.** Een landelijk zogenoemd “moral injury expertisecentrum” wordt opgericht dat onderzoek, kennis, preventie en behandeling integraal bekijkt. Inloophuizen, veteranencentra en lokale en gemeentelijke initiatieven worden gefaciliteerd en versterkt. De viering van Veteranendag breiden we uit met een volwaardige militaire parade.

## 11.3 Defensie in de samenleving

Defensie heeft fysieke ruimte nodig. Daarom zet BBB het programma Ruimte voor Defensie voort met expliciete aandacht voor voedselzekerheid, aangezien onze vruchtbare grond ons grootste strategische wapen is.

### BBB wil:

-  **Agrarisch oefenterrein.** Waar militairen in realistische omstandigheden kunnen trainen terwijl boeren hun activiteiten kunnen voortzetten, met gegarandeerde compensatie bij schade.
-  **Kleinschalige kazernes.** In de toekomst zal Defensie groeien door de realisatie van kleinschalige kazernes door heel Nederland. Hierbij betrekken we ook onze Navopartnergebieden in het grensgebied van Duitsland. De aanwezigheid van Defensie, zowel in vastgoed als middels oefeningen, moet nadrukkelijk ook worden uitgebreid in de (grote) steden.
-  **Krijgsmacht in de stad.** De krimp van het Marineterrein in Amsterdam wordt dan ook teruggedraaid en het terrein krijgt een volledig militaire functie. Meer militairen in het straatbeeld van de Randstad verhoogt de weerbaarheid van Nederlanders in onze grote steden.
-  **Oefenen in Caribisch Nederland.** Het programma Ruimte voor Defensie krijgt een vervolg in Caribisch Nederland, met een focus op versterking van de verbinding met Europees Nederland

en weerbaarheid tegen de dreiging uit Venezuela.

-  **Veiligheid voor iedereen.** We investeren in een strategisch spoor- en wegennet. Ook verkennen we landaanwinning voor strategische doeleinden, waaronder voedselzekerheid, aan de Zeeuwse en Friese kust. Tegelijkertijd wordt het zorgsysteem versterkt door de oprichting van een nationale medische reserve. Tevens bouwen we huizen voor militairen en hun gezinnen in de buurt van kazernes. Deze kazernes krijgen een toenemende civiel-militaire functie als centra voor rampenbestrijding, EHBO-opleidingen, weerbaarheidstrainingen en burgerparticipatie bij nationale veiligheid.

## 11.4 Krachtige economie

Behalve in Defensie gaan we stap voor stap verantwoord toegroeien naar investeringen die in breed verband bijdragen aan onze veiligheid en weerbaarheid. Deze bredere uitgaven versterken de nationale veerkracht, wat zich uitbetaalt in voordelen voor zowel de krijgsmacht en de economie als de samenleving als geheel. We kiezen ervoor om technologie in te zetten om de efficiëntie van de krijgsmacht te vergroten en onze manschappen zo min mogelijk in gevaar te brengen. We zullen procesmatige barrières en bureaucratie wegnemen om snelle en effectieve innovatie binnen Defensie en de bijbehorende industrie te garanderen. Minder beleid en meer uitvoering.

### BBB wil:

-  **Microractoren en satellieten.** We zetten vol in op de ontwikkeling van kleinschalige kernreactoren voor strategische toepassingen. Tevens onderzoeken we of we een soevereine lanceercapaciteit in het Caribisch deel van het Koninkrijk kunnen realiseren. We versnellen de ontwikkeling van Nederlandse satellieten voor communicatie en verkenning.
-  **Investeren in eigen industrie.** Een Wet Strategische Defensieproductie (WSDP), waarin we vastleggen dat minimaal 50 procent van de Defensiematerieel-uitgaven uiteindelijk in Nederland moet landen. Die bestedingen worden niet willekeurig verdeeld, maar doelgericht: opdrachten worden expliciet ook gegund aan bedrijven in regio's buiten de Randstad. Als we buitenlands aanbesteden, onderhandelen we maximale participatie voor Nederlandse bedrijven in de productie en het onderhoud van materieel.
-  **One-stop-shop.** Om bedrijven hierbij te ondersteunen komt er een 'one-stop-shop' loket voor defensie-industrie. Dit loket begeleidt ondernemingen bij aanbestedingen, subsidietrajecten en partnerschappen en fungeert als centraal aanspreekpunt voor alle praktische, financiële en juridische vragen.

## 11.5 Voedselveiligheid

Nederland is gebouwd op vruchtbare grond. Onze boeren maken ons niet alleen economisch sterk, maar vertegenwoordigen ook een onmisbare strategische waarde. Voedsel is meer dan handel. Het is macht. Zonder voedsel kan geen leger functioneren, kan geen samenleving overeind blijven en hebben we een zwakke positie als internationale spanningen oplopen. Investeren in voedselzekerheid, waarbij de gehele keten in ogenschouw wordt genomen, betekent voor BBB een structurele investering





in onze veiligheid.

We investeren in robuuste, toekomstbestendige voedselsystemen, zodat Nederland altijd goed, voldoende en betaalbaar voedsel heeft, ook bij blokkades, conflicten of internationale schaarste. Dat betekent: bescherming van onze boeren, behoud van vruchtbare landbouwgrond en versterking van de productiecapaciteit. We bouwen op termijn alle afhankelijkheden van Rusland, China en geïsoleerde landen in de voedselketen volledig af. Uiteindelijk streven we naar een zo hoog mogelijke voedselonafhankelijkheid. Dat betekent dat we handel blijven aanmoedigen maar we zorgen dat we in Nederland voldoende voedsel produceren om honger te voorkomen als handel stilvalt.



# BBB LEVERT.

**Hoofdstuk 12**

**Justitie**

**en Veiligheid**



# Hoofdstuk 12

## Justitie en Veiligheid

### Veilig vertrouwen op een overheid met gezag

Een veilige samenleving begint bij een overheid die haar gezag handhaaft, die wetten beslist en rechtvaardig naleeft en die pal staat voor de bescherming van onze burgers. BBB streeft naar een stevig en werkend justitieel systeem waarin slachtoffers centraal staan en daders worden aangepakt. Onze samenleving moet erop kunnen vertrouwen dat in Nederland regels van recht en orde gelden en worden gehandhaafd. Het schrappen van overbodige wetten en regels die de aandacht afleiden van waar het echt om dient te draaien, draagt daaraan bij.

BBB kiest voor een nuchtere en doortastende koers: stevige handhaving, rechtvaardige straffen en een overheid die haar kerntaken serieus neemt. Wij bouwen aan een Nederland waarin iedereen zich veilig voelt, thuis, op straat én in de rechtszaal. Veiligheid is een basisbehoefte. Of je nu in de stad woont of op het platteland, iedereen heeft recht op bescherming en rechtszekerheid.

### 12.1 Hulpdiensten

Of je nu in 's-Hertogenbosch woont of op het Drentse platteland, wanneer je 112 belt, verwacht je dat er snel hulp komt. Of je in Middelburg woont of in de Achterhoek, de hulpdiensten zijn een rots in de branding. Onze veiligheid rust op de schouders van politiemensen, brandweerlieden, ambulancepersoneel, BOA's en andere hulpverleners. Zij verdienen waardering en structurele steun: goede arbeidsvoorwaarden, betrouwbare uitrusting, bescherming én politieke rugdekking. Helaas is de werkelijkheid weerbarstig: politie is niet overal bereikbaar, vrijwillige brandweer staat onder druk en aanrijtijden worden overschreden. BBB wil deze problemen bij de wortel aanpakken. Voor de veiligheid van heel Nederland.

#### BBB wil:

-  **Politie zichtbaar en bereikbaar.** BBB staat voor een sterke, goed uitgeruste en toegankelijke politie die zichtbaar en bereikbaar is in alle wijken en dorpen van Nederland.
-  **Neutrale uniformdragers.** In de uitstraling van de politie en andere publieke uniformberoepen verwachten we een neutrale opstelling. Dat betekent dat er geen ruimte is voor zichtbare uitingen van politieke of religieuze overtuiging.
-  **Vrijwillige brandweer.** We zetten in op het aantrekken van meer vrijwillige brandweermannen en -vrouwen. De vrijwillige brandweer bestaat (vaak) uit jonge gemotiveerde mensen die zich willen inzetten voor de veiligheid van Nederland. Dit moeten wij behouden en versterken.

-  **Bereikbare brandweerkazernes.** Brandweerkazernes en bijbehorend materieel verdwijnen uit de regio. Hierdoor nemen aanrijtijden toe en lopen personeelsaantallen achteruit. We willen het sluiten van brandweerkazernes waar mogelijk voorkomen om de bereikbaarheid op peil te houden.
-  **Verbeterde communicatie meldkamer.** De toegankelijkheid van de meldkamers kan beter. We willen daarom videobellen met alle meldkamers in Nederland mogelijk maken en de 112 app beter onder de aandacht brengen
-  **Verwarde personen problematiek bij de juiste instanties.** We willen de verwarde personen problematiek onderbrengen bij de juiste instanties. Deze problematiek hoort niet primair bij de politie, maar bij de Geestelijke Gezondheidszorg (GGZ).
-  **Selectie op kwaliteit, niet op quota.** We willen diversiteit en quota afschaffen bij de werving van nieuwe politiekrachten en selectie laten plaatsvinden op basis van kwaliteiten en geschiktheid.

## 12.2 Vergroten veiligheid

Tegen georganiseerde (drugs)criminaliteit trekken we heldere, harde grenzen. Door belemmeringen in wet- en regelgeving weg te nemen, de samenwerking tussen diensten te versterken en gebruik te maken van moderne technologie, vergroten we de slagkracht van onze opsporingsdiensten. Drugsbendes misbruiken havens en grensregio's, ronselen jongeren voor crimineel werk en zetten goedwillende burgers onder druk om hun panden af te staan. Dat is onacceptabel en moet krachtig en effectief worden aangepakt. BBB gaat voor doeltreffendheid én uitvoerbaarheid.

### BBB wil:

-  **Gelijke toegang tot recht.** Iedereen moet de mogelijkheid hebben om zich te laten bijstaan door een advocaat ongeacht iemands financiële mogelijkheden en de plaats waar men woont.
-  **Vrijheid en veiligheid voor vrouwen.** In Nederland horen vrouwen zich vrij te kunnen bewegen, ongeacht wat ze dragen of waar ze wonen. Toch neemt het aantal meldingen van intimidatie en geweld tegen vrouwen toe. Femicide (het doden van vrouwen omdat ze vrouw zijn) is een groeiend probleem. Dat kunnen, willen en mogen we niet negeren.
-  **Bescherming van onze Joodse gemeenschap.** Het beschermen van Joodse Nederlanders is urgenter dan ooit. Antisemitisme neemt in alarmerend tempo toe. Intimidatie, bedreiging en zelfs geweld tegen Joden zijn helaas weer realiteit geworden. BBB staat voor onze Joodse gemeenschap en vindt dat deze onvoorwaardelijk beschermd moet worden. Wij zijn er trots op dat erkenning van de Holocaust, mede dankzij onze inzet, is opgenomen in het inburgeringstraject. Omdat vrijheid en veiligheid nooit vanzelfsprekend zijn.
-  **Beperken politieke rechtszaken.** De afweging van belangen bij politieke besluitvorming hoort primair bij de volksvertegenwoordiging. Het ondermijnen van democratische besluiten via de rechter tast het draagvlak en vertrouwen in de democratie aan. BBB wil artikel 3:305a BW wijzigen zodat alleen direct belanghebbenden in recht kunnen opkomen tegen overheidsbesluiten.
-  **Efficiënte gegevensuitwisseling.** We halen barrières in privacywetgeving weg voor informatie-uitwisseling voor die zaken die gerelateerd zijn aan zware criminaliteit en beperken het gebruik van communicatiemiddelen van gedetineerden.





- Anti-maffia wetgeving.** Er komt anti-maffia wetgeving waarbij we naar Italiaans voorbeeld de mogelijkheden om crimineel vermogen van families van criminelen af te pakken, uitbreiden.
- Inzet kroongetuigen.** De inzet van kroongetuigen is cruciaal bij het oprollen van gesloten criminele netwerken. We verbeteren en versterken de inzet van kroongetuigen als opsporingsmiddel.
- Aanpak drugsknooppunten.** We moeten de aanpak op logistieke knooppunten verder intensiveren en de samenwerking tussen betrokken partners verbeteren.
- Drones voor platteland en buitengebied.** In uitgestrekte buitengebieden kan technologie de politie ondersteunen. Daarom willen we meer inzet van drones in het buitengebied mogelijk maken, zodat de zichtbaarheid en slagkracht van de politie, ook op plekken waar afstand een rol speelt, wordt vergroot.
- Inlichtingen.** We geven onze geheime diensten de bevoegdheden om Nederland en haar kennis en kunde te beschermen en vooruit te helpen middels het verwerven van economische (contra-) inlichtingen, zoals bijvoorbeeld Frankrijk dat ook doet.
- Positie van slachtoffers versterken.** Slachtoffers van misdrijven moeten zich meer gesteund voelen. Het moet daarom eenvoudiger worden voor slachtoffers om schadevergoeding van de dader(s) te kunnen ontvangen.
- Wapenbezit tegengaan.** Om het aantal (steek- en vuurwapen) "incidenten" tegen te gaan moet het eenvoudiger worden gemaakt voor de politie om op openbare plaatsen op wapens te controleren. De bevoegdheid preventief fouilleren wordt - met de nodige juridische waarborgen - uitgebreid.

## 12.3 Betekenisvol straffen

Straffen moeten weer betekenis krijgen. BBB wil een einde aan vervroegde vrijlating. Bij ernstige misdrijven voeren we minimumstraffen in en sluiten we taakstraffen uit. Voor geweld tegen hulpverleners zoals brandweer, politie en zorgpersoneel is wat ons betreft altijd vervolging en een onvoorwaardelijke gevangenisstraf op zijn plaats. Zo krijgt straf weer de afschrikwekkende werking die nodig is. De (georganiseerde) misdaad past zich aan, de overheid moet meebewegen.

### BBB wil:

- De rechter bepaalt de straf.** BBB verzet zich tegen verdere verruiming van de mogelijkheid voor het Openbaar Ministerie om zelfstandig strafbeschikkingen op te leggen. De rechter moet het primaat behouden bij het opleggen van straf.
- Zittingen op afstand.** Gevangenen in de zwaarste beveiligingsregimes, zoals de Extra Beveiligde Inrichting (EBI) of Afdelingen Intensief Toezicht (AIT), vormen een structureel risico bij transport naar zittingen. BBB wil dat deze gedetineerden hun rechtszittingen standaard op afstand bijwonen via videoverbinding.
- Ernstige delicten zwaar bestraffen.** Ernstige gewelds- en levensdelicten, terreur en georganiseerde (drugs)criminaliteit en zedenmisdrijven willen we zwaarder bestraffen. Dat is ook van toepassing op geweld tegen politieagenten, boa's, brandweerlieden en zorgpersoneel. Ook willen we een taakstrafverbod invoeren bij geweld tegen hulpverleners. Bij zedenmisdrijven worden veroordeelden verplicht om mee te werken aan tbs-behandeling.

-  **Vervroegde vrijlating voorkomen.** Gedetineerden met een celstraf kunnen onder speciale voorwaarden eerder vrijkomen. BBB wil deze vervroegde invrijheidstelling tegen het licht houden. In ieder geval dienen gevangenen die zijn veroordeeld voor ernstige misdrijven hun straf volledig uit te zitten. Daarom gaan maatregelen zoals het eerder naar huis sturen van gedetineerden direct van tafel.
-  **Enkelband alleen als toezichtmiddel.** BBB is tegen de enkelband als zelfstandige straf. Deze mag alleen worden ingezet als controlemiddel.
-  **Geen voortgezet crimineel handelen.** Gevangenschap mag nooit een commandocentrum worden. Toch blijken criminelen, ook in zwaar beveiligde inrichtingen, hun netwerk vanuit de cel aan te sturen. BBB wil dit strikt tegengaan door het controleren en beperken van communicatie.
-  **Hervorming gevangeniswezen.** Veroordeelde criminelen lopen vrij rond. Hervormingen binnen het gevangeniswezen en afdoende capaciteit zijn hierop het antwoord. Om de personeelstekorten op te lossen, gaan we meer tweepersoonscellen creëren waar dat veilig kan en we gaan dag- en werkprogramma's inkorten.

## 12.4 Demonstreren en betogen

Demonstreren is een fundamenteel recht in onze democratie, maar dat recht mag nooit ontaarden in chaos of onveiligheid. Protesten moeten ordelijk verlopen, binnen duidelijke grenzen en met respect voor de rechtsstaat én voor anderen. Het demonstratierecht brengt ook verantwoordelijkheid met zich mee. Wie dat recht misbruikt door vitale infrastructuur te blokkeren of te vernielen, ondermijnt de samenleving en overschrijdt een grens. Zulke acties moeten snel en doeltreffend worden bestraft.

### BBB wil:

-  **Demonstreren met respect.** Demonstreren is ieders goed recht, maar je moet je houden aan de regels waarbij de openbare orde en veiligheid nooit in het geding mogen komen. Dit dient daadwerkelijk te worden gehandhaafd, ook met betrekking tot vervolgen en straffen.
-  **Verbod gezichtsbedekking bij demonstraties.** We accepteren in het kader van handhaving geen bedekking van het gezicht bij demonstraties.
-  **Schade demonstranten verhalen.** Het kan niet zo zijn dat demonstranten de boel kort en klein slaan en hier zomaar mee weggomen, en we onderzoeken of de opruim- en reinigingskosten kunnen worden verhaald op de organisatie van de demonstratie. Wat je kapot maakt, moet je betalen.
-  **Geen blokkades vitale infrastructuur.** We gaan optreden tegen mensen die hun demonstratierecht gebruiken om de samenleving te ontwrichten.



# BBB LEVERT

**Hoofdstuk 13**

**Innovatie**

**en Digitalisering**



## Hoofdstuk 13

# Innovatie en Digitalisering

## De mens, maatschappij en autonomie centraal

Nederland staat aan de vooravond van een digitale toekomst vol kansen en risico's. Voor BBB staat technologie altijd in dienst van mensen, niet andersom. Echte digitalisering moet ons leven rechtvaardiger, veiliger en meer verbonden maken. Wij geloven in eenvoud, betrouwbare bescherming en autonomie voor Nederland. Helaas raken privacy, zeggenschap en publieke controle te vaak op de achtergrond door buitenlandse afhankelijkheid en een overheid die haar fundamentele regie verliest. BBB erkent ook de noodzaak om de monopoliepositie van big tech te bekritisieren en een strategisch leveranciersbeleid te voeren om afhankelijkheid te verminderen.

### 13.1 Digitale soevereiniteit en eigendom

De digitale ruggengraat van onze samenleving is van levensbelang. Vitale infrastructuren worden razendsnel belangrijker voor onze nationale veiligheid, economie en leefbaarheid. We zijn er gezamenlijk steeds afhankelijker van geworden. Dit kan strategisch kwetsbaar zijn. Daarom moeten we voorkomen dat onze digitale infrastructuur volledig uitgeleverd wordt aan internationale techreuzen of buitenlandse cloudleveranciers.

#### BBB wil:

-  **Vitale infrastructuur in eigen beheer.** Publieke en vitale digitale netwerken blijven zoveel mogelijk in bezit van Nederlandse of Europese bedrijven of samenwerkingsverbanden.
-  **Publieke data nationaal beschermen.** Overheidsdata en privacygevoelige informatie worden opgeslagen bij Nederlandse of Europese partijen die de hoogste beveiligingsnormen hanteren.
-  **Zelfredzaamheid vergroten.** Afhankelijkheid van buitenlandse cloud- en software leveranciers wordt waar mogelijk stap voor stap afgebouwd.
-  **Actieve keuze voor Nederlandse bedrijven bij digitaliseringsprojecten.** De overheid kiest als “launching customer” actief voor innovatieve Nederlandse bedrijven en kennisinstellingen bij digitaliseringsprojecten.
-  **Standaard open source en open standaarden.** Nieuwe overheidsprojecten maken waar mogelijk gebruik van open source-software en open standaarden om kosten te drukken en applicaties inzetbaar te maken op meerdere overheidslagen.





## 13.2 Cybersecurity en digitale weerbaarheid

We zijn in een tijd beland waarin cybercriminaliteit, digitale sabotage en datalekken dagelijkse realiteit zijn. Cyberaanvallen kunnen bedrijven, ziekenhuizen en overheidsdiensten in één klap platleggen en enorme schade veroorzaken. Veiligheid online is daarom een basale voorwaarde voor brede welvaart en het beschermen van onze democratie. Digitale weerbaarheid vraagt om voortdurende bewustwording, vindbare kennis, investeringen in risicobeperking én een proactieve overheid. Alleen zo behouden we de grip op bescherming van onze privacy, economie en nationale veiligheid in de digitale eeuw.

### BBB wil:

-  **Gerichte investeringen in cybersecurity.** Nederlandse cybersecurity bedrijven krijgen voorrang bij veiligheidsprojecten en digitale bewaking van publieke sectoren.
-  **Digitale educatie vanaf de basis.** Voorlichting en onderwijs over cyberveiligheid begint op de basisschool en loopt door tot het beroepsonderwijs en bijscholing voor ondernemers.
-  **Duidelijke wetgeving.** Europese wetgeving zoals de NIS2 wordt zonder nationale koppen omgezet naar Nederlandse wetgeving.
-  **Bewustwording en weerbaarheid bij burgers en bedrijven.** De overheid krijgt een taak om bedrijven, instellingen en burgers bewust te maken van digitale risico's en weerbaarheid.
-  **Versterk de positie van Functionarissen Gegevensbescherming (FG's).** Waarborg de effectieve handhaving van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) om datalekken te voorkomen en de privacy te beschermen.

## 13.3 Bescherming van jongeren en digitale rechten

Onze kinderen en jongeren groeien op in een wereld waarin schermtijd, sociale media en online contacten een groot deel van hun leven vormen. Tegelijk neemt het aantal risico's toe: identiteitsfraude, online pesten, verslaving, misinformatie, deepfakes en ongewenste beïnvloeding zijn reële bedreigingen. Jongeren, maar ook ouderen en kwetsbare groepen, verdienen extra bescherming én voorlichting om weerbaar te blijven.

### BBB wil:

-  **Europese leeftijdsverificatie.** Nederland gaat zich binnen de EU inzetten op een uniform en privacyvriendelijk leeftijdsverificatiesysteem dat apps zoals sociale media binnen de EU moeten hanteren om de veiligheid van persoonlijke data te garanderen.
-  **Aanpak van deepfakes en online fraude.** Nederland moet met de EU aan een uniforme digitale verificatiestandaard werken die leidt tot een consistent kenmerk dat op alle sociale mediaplatforms wordt getoond voor accounts van bedrijven, politici, media en instellingen.

- Illegale deepfakes strafbaar.** Het zonder toestemming maken of verspreiden van deepfakes wordt wettelijk verboden en bestraft.
- Ondersteuning voor mediawijsheid.** Ouders, docenten en jongeren krijgen middelen en voorlichting voor digitale begeleiding en bescherming.
- Veranker digitale grondrechten** in de Grondwet om de privacy, zeggenschap en autonomie van burgers in het digitale domein te waarborgen.
- Beperk of verbied het gebruik van gezichtsherkenning** en andere surveillance in de publieke ruimte zonder expliciete wetgeving en strikt toezicht.

## 13.4. Moderne en toegankelijke digitale overheid

De overheid hoort betrouwbaar, praktisch en laagdrempelig te zijn voor iedereen. Helaas zorgen ondoorzichtige digitale systemen, ingewikkelde regels en verouderde ICT voor frustratie en onbereikbaarheid. Burgers en bedrijven hebben recht op snelle, begrijpelijke en toegankelijke dienstverlening, digitaal én persoonlijk.

### BBB wil:

- Laagdrempelige en duidelijke overheidsdiensten.** Alle digitale loketten zijn begrijpelijk, veilig en toegankelijk voor iedere Nederlander, waarbij publieke en semipublieke digitale diensten 100% toegankelijk zijn voor mensen met een beperking conform de WCAG-richtlijnen.
- 'Burger eerst'-dienstverlening.** De dienstverlening wordt getoetst op eenvoud, bereikbaarheid en passende ondersteuning bij persoonlijke situaties.
- Kennisbehoud in huis.** Kritische kennis over IT en data blijft bij de overheid zelf in plaats van uitbesteed aan externe partijen.
- De Nederlandse Digitalisering Strategie (NDS).** De NDS wordt zo snel mogelijk uitgevoerd binnen de overheid. Om de overheid voor te bereiden op toekomstige digitale vraagstukken.
- Verantwoorde inzet van AI.** De overheid zet AI op een verantwoorde en doelmatige manier in, met nadruk op transparantie, menselijk toezicht en het beperken van risico's.
- Digitale haalbaarheid.** Nieuwe wetgeving moet getoetst worden zodat deze wetgeving aansluit bij de IT systemen van de overheid.
- Digitale en fysieke netwerken als basisvoorziening.** Glasvezel, mobiel internet en energie-infrastructuur moeten in Nederland beschikbaar en betrouwbaar zijn.
- Leer van falende ICT-projecten** binnen de overheid door het structureel evalueren van projecten, het verbeteren van aanbestedingsprocessen en het versterken van interne expertise.



## 13.5 Sturing op innovatie

Digitalisering en technologische innovatie bieden immense kansen voor economische groei, inclusie en het creëren van nieuwe banen. Om deze potentie volledig te benutten, is actieve sturing op brede toegankelijkheid en gelijke kansen essentieel. Het is cruciaal dat Nederlandse bedrijven en kennisinstellingen een eerlijke kans krijgen in publiek-private projecten, zodat innovaties daadwerkelijk bijdragen aan het welzijn en de participatie van alle inwoners. Door regels te toetsen op menselijke maat, eenvoud en begrijpelijkheid, zorgen we ervoor dat de digitale transitie mensen verbindt in plaats van verdeelt.

### BBB wil:

-  **Kansengelijkheid door innovatie.** Nederlandse bedrijven en kennisinstellingen krijgen voorrang bij aanbestedingen van de overheid.
-  **Investeren via een Nationale Investeringsbank.** We stimuleren innovatie door nationale investeringen, BBB wil hiervoor de oprichting van een Nationale Investeringsbank onderzoeken.
-  **Toetsing op werkbaarheid.** Nieuwe wetten en regels worden getoetst op eenvoud, toepasbaarheid en begrijpelijkheid voor iedereen.
-  **Geen nationale koppen.** Er komen geen nationale koppen op Europees beleid om zo het speelveld binnen de EU gelijk te houden.
-  **Nederlandse AI-netwerk.** Nederland investeert via Defensie structureel in de ontwikkeling van het Nederlandse AI-netwerk waaronder de AI-fabriek in Groningen en lokale AI-hubs.





# BBB LEVERT.

**Hoofdstuk 14**

**Onderwijs**

**en Wetenschap**





## Hoofdstuk 14

# Onderwijs en Wetenschap

### Goed onderwijs, dichtbij en voor iedereen

Voor BBB staat één ding voorop: mensen moeten hun talenten kunnen ontwikkelen en samen met anderen hun omgeving leefbaar houden. Goed onderwijs en betrouwbare wetenschap zijn belangrijk voor een samenleving waarin mensen zich thuis voelen, zich ontwikkelen en bijdragen aan hun omgeving. Het bedrijfsleven is de ruggengraat van onze economie. Goed opgeleide (vak)mensen zijn daarbij onmisbaar. BBB kiest voor een nuchtere, praktische benadering: onderwijs dat teruggaat naar de kern en wetenschap die zich richt op wat werkt en nodig is. We willen onderwijs waarin kinderen leren lezen, schrijven, rekenen én doen. Waar jonge mensen gelijke kansen krijgen die passen bij hun talenten, ongeacht hun postcode. En waar volwassenen een ruime keuze hebben om zich om of bij te scholen.

Onderwijsinstellingen hebben, naast verlagen van de regeldruk, een duidelijke structurele financiering nodig voor taken die ertoe doen. Het moet afgelopen zijn met de financiering van onnodige administratieve bezigheden. Uitgaande van de langetermijndoelen. Geld moet zoveel mogelijk landen in de klas. Onderwijs moet weer gaan over wat kinderen echt nodig hebben in hun hoofd, met hun handen en in hun hart.

Nederland kent een rijke traditie van wetenschappelijk onderzoek en innovatie. BBB staat pal voor academische vrijheid, maar ziet ook dat wetenschap steeds verder wordt losgezongen van de praktijk. Voor BBB geldt: wetenschap moet bijdragen aan de samenleving, aan onze kennispositie én aan oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken. Dat vraagt om ruimte voor toegepast onderzoek, vakgericht onderwijs en samenwerking met het midden- en kleinbedrijf, zorg, landbouw en industrie.

Wij willen dat er meer balans komt tussen fundamenteel en praktijkgericht onderzoek. Onderzoekers verdienen ruimte om vrij te denken én om samen te werken met de regio. Daarom zet BBB in op versterking van hogescholen, praktijkgerichte lectoraten en regionale kenniscentra. Universiteiten moeten hun maatschappelijke verantwoordelijkheid serieus nemen en zich niet enkel richten op internationale rankings of abstracte modellen.

Ook binnen wetenschapsfinanciering pleit BBB voor eenvoud, minder bureaucratie en meer langjarige zekerheid. Wetenschappers moeten minder tijd kwijt zijn aan het schrijven van aanvragen en meer tijd kunnen besteden aan hun vak.

Tot slot wil BBB dat er meer aandacht komt voor sociale veiligheid, verschil in opvattingen en de vrijheid van meningsuiting binnen de academische wereld. Universiteiten horen plekken te zijn waar studenten en docenten zich veilig voelen om te spreken, te twijfelen en van mening te verschillen. Wetenschap bloeit niet in een monocultuur, maar in een klimaat van openheid en debat.

**BBB werkt aan vier pijlers:**

1. Terug naar de kern: basisvaardigheden en versterking vakonderwijs
2. Onderwijs dichtbij, voor iedereen
3. Vrijheid en vertrouwen in het klaslokaal
4. HBO en wetenschappelijk onderwijs met wortels in de praktijk

## 14.1 Terug naar de kern: basisvaardigheden en versterking vakonderwijs

Naast een goed primair en voortgezet onderwijs speelt het beroepsonderwijs een belangrijke rol in de regio. Een verticale leerlijn van praktijkonderwijs via VMBO, MBO tot en met HBO, zorgt voor een goed vestigingsklimaat en veel werkgelegenheid. De essentie van goed leren lezen, schrijven, rekenen en praktische vaardigheden opdoen, is ondergesneeuwd. Jongeren moeten worden voorbereid op het leven en dat begint met een stevige basis en zicht op hun talenten. Dat geldt voor zowel praktisch als theoretisch onderwijs. BBB kiest voor een duidelijke koers: minder randzaken, meer vakmanschap en waardering voor onze doeners en denkers in een veilige onderwijs omgeving.

**BBB wil:**

- Lezen, schrijven en rekenen.** Kernvakken horen weer het volle gewicht te krijgen. Dat zijn de vakken die er eerst en vooral toe doen. Er dient daarom meer aandacht te komen voor lezen, schrijven en rekenen op basisscholen en in het voortgezet onderwijs en verankering van digitale vaardigheden in het curriculum.
- Praktijkgericht onderwijs.** Praktijkgericht onderwijs met levensvaardigheden zoals huishoudkunde, financiële zelfredzaamheid en techniek hoort een zwaarder accent te krijgen.
- Waardering voor vakmensen.** Praktisch opgeleiden verdienen extra waardering in taal en beleid. Te lang zijn leerlingen richting het hoogste theoretische niveau gestuurd, terwijl de samenleving juist zit te springen om vakmensen. Tijd voor erkenning en gerichte steun.
- Praktische certificering.** Mensen zonder diploma die wel de nodige kwaliteiten hebben, moeten via praktische certificering gelijkwaardig kunnen worden gekwalificeerd voor werk op basis van verworven kennis, vaardigheden en competenties.
- Versterking van beroepsonderwijs.** Het beroepsonderwijs kan worden versterkt met leermeesters, stages en regionale samenwerking tussen Praktijkonderwijs, VMBO, MBO, werkgevers en gemeenten.
- Verticale leerlijn.** Een verticale leerlijn is een opbouw van leerstof waarbij leerlingen stap voor stap verder leren over hetzelfde onderwerp. Dit gaat van eenvoudiger naar moeilijker door verschillende schooltypen heen. Dit maakt een doorgaande ontwikkeling mogelijk van praktijkonderwijs via VMBO, MBO tot en met HBO.
- Ieder talent telt.** Kinderen moet geleerd worden dat zij meer zijn dan 'het label dat de maatschappij hen opplakt'. Iedereen heeft talenten en draagt bij aan deze maatschappij.



-  **Speciaal onderwijs als toegangspoort.** Speciaal onderwijs moet kinderen dezelfde kansen bieden als regulier onderwijs. Speciaal en gespecialiseerd onderwijs is geen eindstation maar een toegangspoort. Dat kan door ernaar te streven de leerlingen zo goed mogelijk voor te bereiden op een vervolgopleiding, werk of een andere passende toekomst invulling. Dit vergroot hun kans op een goede toekomst.
-  **Passend onderwijs.** Passend onderwijs is nodig voor ieder kind, met ruimte voor maatwerk en ondersteuning die aansluit bij de mogelijkheden van het kind.
-  **Financiering speciaal onderwijs.** Financiering van het speciaal onderwijs binnen een school mag niet automatisch wegvallen wanneer leerlingen in het speciaal onderwijs verklaarbaar meer verzuimen dan 50 procent.
-  **Vakopleidingen voor Defensie en veiligheid.** Vakopleidingen voor Defensie en veiligheid, van Praktijkonderwijs, VMBO, MBO tot en met HBO, krijgen de komende jaren extra aandacht en worden in samenwerking tussen onderwijsinstellingen en Defensie en andere veiligheidsorganisaties aangeboden.
-  **Eerlijke bijdrage langstudeerders.** BBB vindt het belangrijk dat publieke middelen in het hoger onderwijs doelmatig worden ingezet. Daarom willen we een hogere eigen bijdrage gaan vragen van studenten die fors uitlopen in hun studie. Door het collegegeld voor langstudeerders te verhogen, stimuleren we tijdige afronding van opleidingen, maken we ruimte voor investeringen in onderwijskwaliteit en verlagen we de kosten voor de belastingbetaler.

## 14.2 Onderwijs dichtbij, voor iedereen

Een school is meer dan een gebouw: het houdt een dorp of wijk leefbaar. BBB wil onderwijs dichtbij huis houden, juist ook in kleine kernen. Regionale spreiding is cruciaal: elke Nederlander heeft recht op goed onderwijs. Dat vraagt om behoud van scholen, beroepsopleidingen en onderwijsstructuren in de regio en buurten én ruimte voor eigen invulling van de gebouwen vanuit de gemeenschap. Onder aanvoering van BBB is de zogeheten krimpcheck ingevoerd, zodat nieuw onderwijsbeleid voortaan ook wordt getoetst op regionale impact. Want goed onderwijs mag nooit verdwijnen vanwege een postcode.

### BBB wil:

-  **Behoud van basisscholen in kleine kernen.** BBB is voor het behoud van basisscholen in kleine kernen, ook bij dalende leerlingaantallen. De kleinescholentoeslag zetten we om naar dunbevolktheid toeslag, zonder dat de totale kosten stijgen.
-  **Gelijkwaardigheid praktijkonderwijs, VMBO en MBO.** Praktijkonderwijs, VMBO en MBO verdienen meer gelijkwaardigheid en waardering met een sterke regionale spreiding.
-  **Dekkend aanbod.** BBB streeft naar een dekkend aanbod in de regio's voor zowel theoretische als praktische opleidingen.

-  **Onderwijs leerlingen met een beperking.** Leerlingen met beperkingen moeten zoveel mogelijk dichtbij huis onderwijs kunnen volgen, met goed en betrouwbaar leerlingenvervoer als vangnet waar dat niet lukt. De kwaliteit van dit vervoer moet beter. We willen af van de extreem lange reistijd voor deze kinderen.
-  **Behoud gespecialiseerd onderwijs.** Behoud van het gespecialiseerd onderwijs zodat elke leerling onderwijs op maat kan krijgen.

## 14.3 Vrijheid en vertrouwen in het klaslokaal

Onderwijspersoneel staat dagelijks voor de klas en weet wat er speelt. Toch wordt hun vakkennis te vaak overvleugeld door papierwerk, protocollen, controle of ideologische invulling. Dit is mede oorzaak van een structureel lerarentekort en leidt tot lesuitval en verminderde onderwijskwaliteit. Werkdruk speelt hierin een centrale rol: te weinig tijd voor kerntaken, volle klassen en toenemende administratieve lasten maken het vak minder aantrekkelijk en vergroten het verloop. BBB kiest daarom voor vertrouwen in de professional: lesgeven in plaats van afvinken, begeleiden in plaats van besturen. Met ruimte voor eigen onderwijsvisies en schoolidentiteit. BBB staat pal voor de vrijheid van onderwijs, zoals vastgelegd in artikel 23 van de Grondwet. Scholen mogen niet de ruimte krijgen om antidemocratische of haatdragende denkbeelden te verspreiden. De overheid moet deze vrijheid beschermen en bewaken. De komende tijd wordt gezien of dit binnen de grenzen van artikel 23 kan. Indien dat niet zo blijkt te zijn, staat BBB open voor aanpassing om te voorkomen dat deze vrijheid onbedoeld bijdraagt aan radicalisering.

### BBB wil:

-  **Werken in het onderwijs in plaats van aan het onderwijs.** BBB zet zich de komende jaren verder in met het terugdringen van de wildgroei aan functies van mensen die aan het onderwijs werken in plaats van in het onderwijs. Dit betekent in ieder geval een stop op actieprogramma's, beleidsstukken en kwaliteitscontroleurs. De beroepsbevolking krimpt en we hebben iedereen dus nodig om daadwerkelijk onderwijs te geven in plaats van zich met processen eromheen bezig te houden.
-  **Verlaging van de administratielast.** Dit geeft meer tijd voor de basistaak; lesgeven.
-  **Overbodige regels en protocollen schrappen.** We zetten in op de kennis en ervaring van onderwijzend personeel, scheppen vertrouwen en waarderen hun vakmanschap. Dit maakt het vak weer aantrekkelijker.
-  **Doorgroeikansen** voor onderwijsassistenten via deelcertificaten en praktijkroutes via de PABO. Hiermee komen er meer vakdocenten voor het primair onderwijs beschikbaar.
-  **Overdracht van kennis en vaardigheden** is de basistaak voor onderwijsinstellingen.





## 14.4 HBO en wetenschappelijk onderwijs met wortels in de praktijk

Voor BBB staat één ding voorop: mensen moeten hun talenten kunnen ontwikkelen en samen met anderen hun omgeving leefbaar houden. Daarvoor is nabijheid belangrijk. Juist in de regio's buiten het zicht van Den Haag heeft BBB concrete resultaten geboekt. Met de invoering van de krimpcheck wordt nieuw onderwijsbeleid voortaan getoetst op regionale impact. De aan universiteiten en HBO's sterk gestegen instroom van internationale studenten wordt steeds meer afgestemd op het behoud van lokaal en regionaal onderwijsaanbod. Tevens aansluitend op de vraag uit bedrijfsleven, instellingen en maatschappelijke organisaties. BBB wil dat het onderwijs betrouwbaar is, vrij denkt en onafhankelijk bijdraagt aan maatschappelijke opgaven. Vrij van haat en intimidaties. Nuttig voor Nederland en de internationale samenwerking. Waar studenten en medewerkers zich veilig voelen.

### BBB wil:

-  **Geen haatdragende demonstraties en vernielingen.** Bij antisemitische of andere haatdragende demonstraties en vernielingen dienen onderwijsinstellingen onmiddellijk daadkrachtig op te treden. We willen dat de Onderwijsinspectie dit meeneemt in haar beoordeling van onderwijsinstellingen.
-  **Autonomie universiteiten.** De autonomie van vooral de universiteiten moet worden vergroot. Daarbij wordt de rol van organisaties zoals de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek teruggebracht en hun budget en activiteiten aan universiteiten zelf overgeheveld.
-  **Kritische kijken naar het inhuren van consultants en beleidsadviseurs.** De inhuur van allerlei externen zonder directe toegevoegde waarde voor onderwijs of onderzoek moet stoppen.
-  **Betere blik op studieschuld.** Bekeken wordt of het mogelijk is een plafond te stellen aan de studieschuld van studenten uit de pechgeneratie. De studieschuld hoort niet te worden meegenomen bij een hypotheekaanvraag.
-  **Toegankelijkheid voor internationale studenten.** De toegankelijkheid voor internationale studenten moet per onderwijsinstelling worden bekeken. Het belang voor de regio en het bestaan van deze onderwijsinstellingen moet leidend zijn. Wij zien meer in een uitbreiding van 'numerus fixus' en zeker niets in de 'toets anderstalig onderwijs'. We stimuleren grensoverschrijdende samenwerkingen tussen onderwijsinstellingen.
-  **Nederlands als norm.** Hoewel Engels belangrijk is in internationale samenwerking, blijft Nederlands onze voertaal die actief wordt beschermd. Alle academische disciplines bieden Nederlandstalig onderwijs aan op universiteiten en hogescholen. Gebruik van Engels is toegestaan wanneer dit voor de betreffende studie onontkoombaar is.
-  **Wetenschappelijke modellen.** Wetenschappelijke modellen kunnen ter ondersteuning van wetenschappelijk onderzoek en politieke besluitvorming nuttig zijn. Menselijke besluitvorming moet echter altijd leidend zijn en de uitkomsten van modellen moeten altijd door mensen op hun waarde worden getoetst.

-  **Om- en bijscholingprogramma's binnen het HBO.** Om- en bijscholingsprogramma's moeten aangeboden kunnen worden binnen beroepsopleidingen. Ook binnen het HBO moet worden onderzocht wat mogelijk is om programma's voor omscholing en bijscholing te bieden. Daarnaast zorgen meer mogelijkheden voor praktisch onderzoek voor het bedrijfsleven, instellingen en organisaties voor een stimulans van de regionale economie.
-  **Praktijkgerichte onderzoeken.** Praktijkgerichte onderzoeken die zowel op HBO's als universiteiten plaatsvinden, worden bij voorkeur op HBO's voortgezet. De praktijkgerichte onderzoekskosten zijn op HBO's aanzienlijk lager.
-  **De kosten voor HBO's en universiteiten.** De kosten voor HBO's en universiteiten mogen niet meer ongelimiteerd toenemen. Alle verbeteringen dienen in principe te worden bekostigd uit bezuinigingen.
-  **Open Universiteit.** De Open Universiteit vraagt extra aandacht. Dit instituut biedt als enige een herkansing voor iedereen die vroeger geen kans heeft gehad om het reguliere HBO of WO te volgen. BBB wil dat deze mogelijkheid betaalbaar blijft voor de deelnemers.
-  **Samenwerking onderwijs, bedrijfsleven en overheid.** BBB is voorstander van het versterken van regionale samenwerking tussen bedrijven, onderwijsinstellingen en de gemeente om innovatieve kracht en hoogwaardige werkgelegenheid voor de jeugd in hun eigen regio, stad en dorp te behouden en te ontwikkelen.
-  **Dierproeven om menselijk lijden te voorkomen.** Om onderzoek te doen ter voorkoming van menselijk lijden zijn dierproeven noodzakelijk. Dit vraagt om het voortzetten van de subsidiëring van het Biomedical Primate Research Centre (BPRC) in Rijswijk. Het grootste niet-commerciële onderzoeksinstituut van Europa speelt een belangrijke rol bij onderzoek naar ziektes die de menselijke gezondheid bedreigen.





# BBB LEVERT

**Hoofdstuk 15**  
**Kunst, Cultuur**  
**en Media**



## Hoofdstuk 15

# Kunst, Cultuur en Media

## Cultuur en media: geworteld in gemeenschappen, dichtbij mensen

BBB kiest voor kunst, cultuur en media die zijn geworteld in lokale, regionale en landelijke tradities en gemeenschappen. We willen een samenleving waarin verenigingen, musea, dialecten en tradities niet worden weggedrukt door de blik vanuit de Randstad. BBB wil een pluriform omroepbestel, met vitale en onafhankelijke omroepen die voor hun streek of achterban herkenbare programma's maken. Binnen het publieke omroepbestel ligt nu te veel nadruk op 'Hilversum' en zijn de oude wortels in gemeenschappen verwaarloosd. De publieke omroep moet worden hervormd, met minder bestuurslagen, meer focus op journalistieke kwaliteit en betere aansluiting bij hoe mensen vandaag media gebruiken.

Kunst, cultuur en musea zijn toegankelijk voor iedereen, ongeacht waar je woont of hoeveel je verdient. Juist in de regio's buiten het zicht van Den Haag heeft BBB concrete resultaten geboekt. Cultuurgeld wordt eerlijker verdeeld over het land. Regionale en lokale omroepen worden versterkt.

### BBB werkt aan twee pijlers:

1. Kunst en cultuur geworteld en behouden in gemeenschap en streek
2. Vrije media die betrokken zijn bij gemeenschappen

### 15.1 Kunst en cultuur geworteld en behouden in gemeenschap en streek

Cultuur leeft in mensen, gemeenschappen en tradities. Niet in beleidsnota's en Randstedelijke top-down subsidies. BBB zet in op cultuur van onderop: van fanfares tot dialectpoëzie, van bloemencorso's tot streekmusea. We willen jongeren weer in aanraking brengen met ambacht, erfgoed en lokale geschiedenis. Kunst en cultuur moeten inspireren, verbinden en herkenbaar zijn.

### BBB wil:

- Cultuurbudget voor plattelandscultuur.** Minstens 50 procent van het cultuurbudget hoort naar initiatieven buiten de grote steden te gaan, waarbij nadrukkelijk wordt gekeken of de regio's buiten de Randstad voldoende aandacht krijgen.
- Steun streekcultuur.** BBB is voor het verlenen van structurele steun aan streekcultuur zoals fanfares, bloemen- en fruitcorso's, varend erfgoed, trekkertrek en carnaval.





-  **Behoud en stimuleren streektalen.** Fries, streektalen en dialecten klinken ons als muziek in de oren. Het gebruik hiervan dient te worden gestimuleerd. Daar waar streektalen onder druk komen, is extra aandacht nodig. Zo leren kinderen niet langer Limburgs thuis als moedertaal. Unesco kwalificeert het Limburgs daarmee als kwetsbare taal (status 3). Om de taal sterker te beschermen en te bevorderen, is erkenning nodig onder de zogenoemde Hoofdstuk III-status van het Europees Handvest voor regionale talen.
-  **Aandacht voor de streek.** In de bestaande cultuurprogramma's op basis- en middelbare scholen wordt ruime aandacht besteed aan streekgeschiedenis, ambacht en erfgoed
-  **Eenvoudige subsidie toegang.** Regionale cultuur loketten kunnen zorgen voor een eenvoudige toegang tot subsidies voor kleine verenigingen en lokale makers.
-  **Stimuleren immaterieel erfgoed.** Gemeenten en provincies worden gestimuleerd om beleid te maken voor (immaterieel) erfgoed. Zoals streekmarkten en folkloristische evenementen.
-  **Voorrang bij streekbinding.** Musea, podia en festivals die inzetten op laagdrempelige toegang en streekbinding krijgen wat BBB betreft voorrang bij het toekennen van subsidies.
-  **Meerjarige evenementenvergunningen.** Regelmatig terugkerende, laag risico-evenementen. Zoals bloemen- en fruitcorso's hebben een vergunning nodig die zo snel mogelijk kan worden verstrekt, zonder dat het traject keer op keer van meet af aan moet worden doorlopen.
-  **Landelijke status "cultureel erfgoed evenement".** Er moet een landelijke status komen voor evenementen die lokale tradities op het gebied van cultureel erfgoed erkent en extra bescherming biedt tegen overregulering.
-  **Korting op de culturele basisinfrastructuur (BIS).** BBB staat voor cultuur dichtbij mensen. In plaats van grootschalige subsidies voor een klein aantal instellingen in de Randstad, kiezen wij voor versterking van regionale initiatieven, volkscultuur en lokaal erfgoed. De culturele basisinfrastructuur (BIS) wordt hervormd en versoberd. We schrappen dubbele subsidiëring en projecten die onvoldoende publiek trekken of geen maatschappelijke meerwaarde hebben. Zo maken we ruimte voor een cultuurbeleid dat weer geworteld is in de samenleving, met minder afhankelijkheid van Haagse fondsen en adviescommissies. Kunst mag schuren, maar moet niet vervreemden.

## 15.2 Vrije media, betrokken bij gemeenschappen

BBB staat voor het waarborgen van persvrijheid, het stimuleren van regionale perskanalen en de inzet van digitale media. De NPO vraagt wel om een stevige hervorming. Het aantal medewerkers is al tot 600 gegroeid. De organisatie wordt als bureaucratisch en niet effectief betiteld. Het bestaan van de verschillende omroepen vinden wij belangrijk. Zij vertegenwoordigen de pluriformiteit van onze samenleving. BBB kiest voor media waarin persvrijheid, regionale perskanalen en digitale media samenkomen. Vanuit verschillende invalshoeken en perspectieven. Dit is de sleutel tot een levendige, geïnformeerde en betrokken samenleving. Door de verschillende kanalen weten we wat er speelt in de wereld, in Nederland en in de regio. Zo kan iedereen op basis van alle informatie kanalen een mening vormen.

## **BBB wil:**

-  **Persvrijheid en onderzoeksjournalistiek.** Wij staan voor de veiligheid van journalisten en voor onafhankelijke onderzoeksjournalistiek. Indien nodig moeten er maatregelen worden getroffen die de o zo belangrijke persvrijheid en onderzoeksjournalistiek beschermen.
-  **Hervorming Nederlandse Publieke Omroep (NPO).** De publieke omroep is van ons allemaal en hoort dus aan te sluiten bij brede maatschappelijke behoeften in plaats van bij een kleine, culturele bovenlaag. BBB wil de publieke omroep terugbrengen tot zijn kern: neutrale nieuwsvoorziening, informatie, educatie en een bescheiden cultureel aanbod. We gaan kritisch beoordelen welke entertainment programma's bij de publieke omroep thuishoren en door de Rijksoverheid gefinancierd moeten worden en schrappen duplicatie met commerciële zenders en ondoelmatige digitaliseringsuitgaven. Doel is een sobere, breed gedragen publieke voorziening die niet concurreert met marktpartijen, maar publieke waarden dient. Dit levert een structurele besparing op, terwijl de kwaliteit van nieuws en duiding behouden blijft.
-  **Regionale informatie.** De regionale en lokale omroepen zijn belangrijk voor de regionale informatie. Wij zien kansen door versteviging van de samenwerking met de landelijke omroepen. Zij worden tevens ingezet voor het behoud van de streektaal.
-  **Lokale perskanalen.** In gemeenschappen vervullen lokale media een belangrijke rol. Zij horen te worden ondersteund in de nieuwsvoorziening.
-  **Aandacht voor concentratie in mediawereld.** In een levendige democratie worden mensen breed geïnformeerd en krijgen ze duiding van nieuws en ontwikkelingen uit verschillende invalshoeken. BBB is bezorgd over het eigenaarschap van omroepen, kranten en (week) bladen dat in handen is van slechts een paar bedrijven. Deze versmalling doet merkbaar afbreuk aan de onafhankelijkheid en veelkleurigheid van onze media. Er dient beleid te komen om te borgen dat meer media in Nederlandse handen blijven.





# BBB LEVER!



**Hoofdstuk 16**

**EU en**

**Buitenland**



## Hoofdstuk 16

# EU en Buitenland

## Nuchter beleid in het belang van Nederland

BBB komt op internationaal vlak op voor de belangen van de vier landen waaruit het Koninkrijk der Nederlanden (afgekort Nederland) bestaat: Nederland, Aruba, Curaçao en Sint Maarten. Onze welvaart, veiligheid en toekomst hangen voor een groot deel af van de geopolitieke ontwikkelingen om ons heen.

BBB staat voor verstandige samenwerking in de Europese Unie waarbij keuzes die Nederland zelf kan maken niet in Brussel dienen te worden genomen. Dat betekent een nuchter buitenlands beleid zonder paniekvoetbal, waarbij het belang van Nederland voorop staat.

### 16.1 Europese Unie

De belangrijkste rol voor de Europese Unie ligt voor BBB op het vlak van economische samenwerking en regionale ontwikkeling. Dit biedt voor Nederland als handelsland veel voordelen. Denk aan samenwerking op het gebied van voedselzekerheid, handel en (defensie)industrie, interne markt, regionale ontwikkeling, infrastructuur, beheersing van migratie en grensbewaking. Overigens mag Brussel wat BBB betreft een pas op de plaats maken. In plaats van steeds verdergaande politieke eenwording die de nationale soevereiniteit ondermijnt, dient de EU zich te richten op praktische samenwerking zonder bureaucratie op terreinen waarop de lidstaten elkaar kunnen vinden en nodig hebben. In de EU hebben lidstaten ruimte om onderling te verschillen. Tegelijk houdt samenwerking respect in voor waarden en mensenrechten die breed zijn aanvaard in de gehele EU. Lidstaten die deze rechten met voeten treden, worden hierop aangesproken.

### BBB wil:

-  **Geen federaal Europa.** Geen verdere overdracht van Nederlandse bevoegdheden en soevereiniteit aan Brussel. BBB staat voor eenheid in verscheidenheid en voor een strenge subsidiariteitstoets. Dit betekent dat Europa alleen die zaken regelt die strikt noodzakelijk zijn en aantoonbaar beter op Europees niveau werken dan wanneer lidstaten dat zelf doen. Europa beperkt zich tot economie, interne markt, defensie, buitenlandbeleid en migratie.
-  **Europese vertrouwensregel.** Meer controle op individuele Europees Commissarissen door deze voortaan ter verantwoording te kunnen roepen in de Europese Raad.
-  **Vetorecht behouden.** BBB wil het vetorecht niet afschaffen inzake buitenlands beleid en er komt geen Europees leger.





-  **Rem op onuitvoerbare verduurzaming.** BBB wil een rem op de verstikkende en onuitvoerbare EU-richtlijnen ten aanzien van verduurzaming (zoals bijhouden van CO<sub>2</sub>-administratie en plastic-tax) en andere regelgeving. De voorgestelde Omnibus-veroeenvoudigingen inzake de doorgeschoten regels over duurzaamheid gaan BBB niet ver genoeg.
-  **Uitbreidingsmoratorium.** Kritische blik op uitbreiding: pas op de plaats met toelating nieuwe leden. Lidmaatschap van de EU komt pas in zicht na volledige en strikte toetsing aan alle voorwaarden van de zogeheten Kopenhagen Criteria. Eerst moeten we de EU hervormen en pas daarna kunnen we weer uitbreiden. Bovendien komt er geen uitbreiding van de EU voordat het vrije verkeer van personen aan banden gelegd is en de automatische mogelijkheid om onderdeel van de EMU te worden vervalt.
-  **Meer controle over Europese politiek.** Nederlandse ministers stemmen in Brussel over nieuwe EU-wetgeving, maar zijn daarbij niet verplicht te handelen volgens de lijn van de Tweede Kamer. In de afgelopen jaren gebeurde het steeds vaker dat de wil van de Tweede Kamer werd genegeerd. Om die reden pleit BBB voor de invoering van een dwingend onderhandelingsmandaat voor Europese wetgevingsvoorstellen, zoals dat gebruikelijk is in het Deense en het Duitse Parlement. Het door de Tweede Kamer verleende mandaat bepaalt de ruimte van de minister bij onderhandelingen en stemmingen op Europees niveau. Bovendien vindt vroegtijdig afstemming plaats tussen ministeries ten behoeve van een nationaal standpunt richting Brussel.

## 16.2 Europese financiën

BBB wil dat Nederland minder geld naar de EU stuurt en eist streng toezicht op Europese uitgaven. Eerst orde op zaken stellen in Brussel, dan pas praten over uitbreiding en verdere integratie. De EU moet zelf het goede voorbeeld geven door te snijden in de eigen organisatie om kosten te besparen. Budgetdiscipline en transparantie bij EU-uitgaven zijn voor BBB cruciaal.

### BBB wil:

-  **Hand op de knip.** Afbouw van bijdragen aan de EU moet worden voortgezet. Het nieuwe Meerjarig Financieel Kader (MFK) voor de periode 2027-2032 mag niet boven het huidige plafond uitkomen en de korting voor Nederland op de afdracht van 1,9 miljard euro moet worden gehandhaafd en geïndexeerd.
-  **Geen blanco cheque.** Het oordeel van de Europese Rekenkamer over de wantoestanden bij de besteding van honderden miljarden euro uit het Corona Herstelfonds toont aan dat er zuiniger en verantwoordelijker met ons belastinggeld moet worden omgegaan. BBB wil niet meer van dit soort fondsen.
-  **Fondsen helder gescheiden houden.** Cohesiefondsen en landbouwbegroting mogen niet worden samengevoegd tot één Superfonds. Er moet vanuit de EU ook steun voor de ontwikkeling van onze regio's en (agro-)ondernemers blijven.
-  **Euro alleen voor wie zich bewijst.** EU-lidmaatschap geeft nooit automatisch recht op het voeren van de euro als munteenheid. Daarvoor moet niet alleen aan de betreffende voorwaarden voor deelname aan de euro worden voldaan, maar deze moeten ook door alle leden strikt worden nageleefd.

- Geen rekening voor volgende generaties.** BBB wil geen giften, gemeenschappelijke schulden, Eurobonds of soortgelijke gezamenlijke schulden en Europese belastingen om uitgaven mee te financieren zoals voor klimaat of Defensie. BBB wil namelijk niet dat toekomstige generaties opdraaien voor de schulden van landen die het niet zo nauw nemen met hun boekhoudregels en die gewend zijn geraakt om via Brussel hun hand op te houden voor ons belastinggeld.
- Geen programmeerbaar digitaal geld.** BBB wil geen programmeerbare digitale valuta die financiële privacy en bewegingsvrijheid beperkt.

## 16.3 Open houding met Nederlands belang voorop

Nederland moet zich wereldwijd blijven inzetten voor onze strategische en economische belangen, met een scherpe blik op veiligheid en mensenrechten. BBB pleit daarbij voor actieve samenwerking met vertrouwde bondgenoten én nieuwe partners.

### BBB wil:

- Herziening artikel 90 Grondwet.** Artikel 90 van de grondwet ziet op het handhaven van de internationale rechtsorde. BBB pleit voor politiek op basis van realisme en wil daarom dat het nationaal belang voorop staat bij het Nederlandse optreden op internationaal niveau. Aan artikel 90 van de Grondwet, dat opdraagt om de ontwikkeling van de internationale orde te bevorderen, dient daarom te worden toegevoegd 'met inachtneming van het Nederlands belang'.
- Oude vrienden koesteren.** Onze vertrouwde vriendschappelijke trans-Atlantische banden met de Verenigde Staten en landen als Canada acht BBB van groot belang. Dat geldt ook voor landen als Australië, Nieuw-Zeeland, Zuid-Korea en Japan, waarmee Nederland al lang goede relaties onderhoudt.
- Nieuwe kansen verkennen.** BBB staat open voor nieuwe strategische samenwerking met bijvoorbeeld India, Zuid-Afrika en Indonesië. Ook de samenwerking met China en andere landen in Azië staat hoog op de agenda. Naast wederzijdse belangen in handel en economie, is ook waakzaamheid geboden voor (cyber)veiligheid en hybride dreigingen. Bij de samenwerking met landen zoals China en Turkije moet Nederland aandringen op het in acht nemen van mensenrechten.
- Bescherm handelsroutes.** In het belang van onze handel en stabiliteit in de wereld, maar ook voor voedselvoorziening aan ontwikkelingslanden, is het veilig en open houden van internationale handels- en zeevaartroutes van levensbelang. Daarom ondersteunt BBB de periodieke aanwezigheid van onze marine in de Straat van Taiwan en andere gebieden waar Nederland kan bijdragen aan internationale vrede en veiligheid.
- Behoud vooraanstaande positie in ruimte en water.** Ook de samenwerking op het terrein van de verkenning en inrichting van de ruimte wordt steeds belangrijker. Nederland streeft hierin naar een vooraanstaande rol. Dat geldt ook voor de wereldwijde leidende positie die Nederland heeft op het gebied van water: van baggeren tot watermanagement. Deze rol moet behouden blijven én verder uitgebouwd worden.



## 16.4 Handel en recht

BBB wil een actief handelsbeleid om Nederlandse pioniers, starters, ondernemers en innovaties te ondersteunen op de wereldmarkt. De Nederlandse vertegenwoordigingen in het buitenland spelen hierbij een belangrijke rol. Andersom blijft het voor BBB van vitaal belang dat Nederland weer een gunstiger vestigingsklimaat voor ondernemingen krijgt, voor niet alleen onze eigen ondernemingen, maar ook voor buitenlandse bedrijven om zich in Nederland te komen vestigen.

### BBB wil:

-  **Geen verdragen die ons benadelen.** BBB is tegen verdragen die onze nationale belangen onvoldoende beschermen of zelfs tekort doen, zoals Mercosur. Want dit werkt oneerlijke concurrentie in de hand. We gaan geen voedsel voor menselijke consumptie importeren dat we zelf niet mogen produceren. Dat is de omgekeerde wereld. Rondom de discussie over de handelstarieven pleit BBB voor een gezond verstand benadering. Kom tot een overeenkomst op basis van gelijkwaardigheid en rekening houdend met de onderlinge handelsbalans.
-  **Gezonde scepsis bij internationale instituties.** BBB hecht belang aan de internationale rechtsorde maar ziet grote haken en ogen aan het huidige gebrekkige functioneren ervan. We benaderen verschillende instituties - zoals WHO, VN, VN-Mensenrechtenraad en IMF - kritisch, met oog voor hun onafhankelijk opereren, logge structuren en corruptie.
-  **Kritisch blijven, ook in eigen achtertuin.** Het feit dat Nederland gastland is van het Internationaal Gerechtshof en Internationaal Strafhof betekent niet dat Nederland deze instellingen blind moet volgen. Nederland dient juist extra kritisch te blijven als ze hun mandaat overschrijden of politiek handelen. Internationaal recht heeft vaak te maken met vage normstellingen en wordt beïnvloed door internationale machtsverhoudingen. Daardoor is het minder duidelijk en minder krachtig dan nationaal recht.

## 16.5 Oekraïne

BBB blijft zich sterk maken voor een veilig en stabiel Europa, met speciale aandacht voor landen aan de oostflank die grenzen aan (Wit-)Rusland en Oekraïne. BBB blijft achter de steun aan Oekraïne staan, zoals BBB al doet vanaf het eerste uur.

### BBB wil:

-  **Einde aan de oorlog.** BBB stimuleert onderhandelingen tussen partijen om te komen tot een bestand en beëindiging van de oorlog. Hierbij is het voor ons een vereiste dat Oekraïne zelf aan de onderhandelingstafel zit.
-  **Nederland helpt bij wederopbouw.** Nederland is bereid bij te dragen aan wederopbouw en handhaving van de vrede in Oekraïne na beëindiging van de oorlog.

- **Geen automatische lidmaatschappen.** Lidmaatschap van Oekraïne van de NAVO is nu niet aan de orde; het land is in oorlog. Voor eventueel toekomstig lidmaatschap van de Europese Unie na beëindiging van de oorlog moet Oekraïne het reguliere proces (Kopenhagen Criteria) in het normale tempo doorlopen.

## 16.6 Midden-Oosten

Steun voor het (voort)bestaan van Israël staat als een paal boven water. Nederland en Europa hebben hierin een historische verantwoordelijkheid. Israël is een democratie en heeft het recht op zelfverdediging, maar wel proportioneel, waarbij ook Israël zich aan internationaal recht, humanitair en oorlogsrecht moet houden. Zonder een passende oplossing voor de Palestijnen zoals bijvoorbeeld twee staten en vrede met onvoorwaardelijke erkenning van de staat Israël zal er nooit een einde komen aan de vicieuze cirkel van geweld. Ook de haat tegen Joden zal moeten stoppen. BBB staat daarbij voor het streven naar wederzijdse erkenning van grenzen, veiligheidsgaranties voor de lange termijn, gelijke rechten voor alle inwoners en respect voor heiligdommen van Joden, moslims en christenen. Veel nederzettingen op de Westelijke Jordaanoever zijn illegaal, evenals de uitbreiding ervan. Over de toekomst daarvan wordt beslist bij een eventueel wederzijds overeengekomen (vredes)akkoord waarbij landruil een mogelijke bijdrage kan leveren.

### BBB wil:

- **Vrijlating en hulp, geen chantage.** Alle gegijzelden en lichamen van de terreuraanslag van 7 oktober 2023 moeten per direct worden overgedragen aan Israël. Humanitaire hulp en voedselzekerheid moeten te allen tijde worden toegelaten en mogen nooit als wapen worden ingezet.
- **Zero tolerance voor terreur.** Terreurorganisaties als Hamas, Islamic Jihad, Hezbollah, Ansar Allah en Al Qaida mogen geen enkele ruimte krijgen. Ook voor gewelddadige kolonisten op de Westelijke Jordaanoever geldt: geen enkele tolerantie.
- **IS-strijders nooit meer terug.** Strijders met een EU-paspoort die naar het Midden-Oosten afreisden om te vechten voor IS of andere terreurorganisaties mogen nooit meer terugkeren naar de EU, maar moeten ter plaatse worden berecht en daar hun straf uitzitten.
- **Iran mag geen kernwapen krijgen.** Iran moet verantwoordelijk worden gehouden voor haar proxy-oorlogen, terrorisme en steun daaraan. De Republikeinse Garde hoort op de lijst van terreurorganisaties. BBB juicht een vreedzame transformatie naar een vrij en democratisch Iran toe.
- **Geen steun zonder veiligheid voor minderheden.** Nederland moet de nieuwe Syrische regering kritisch volgen. Samenwerking kan pas als minderheden zoals christenen, Alawieten en Druzen aantoonbaar veilig zijn. De vele gewelddadige incidenten staan dat momenteel in de weg.
- **Erkenning Armeense Genocide.** Erkenning recht op terugkeer naar Nagorno Karabach van de etnisch gezuiverde Armeense bevolking en de verplichting van Azerbeidzjan om dit mogelijk te maken (conform uitspraak Internationaal Gerechtshof).
- **Waakzaamheid tegen import van haat.** BBB blijft alert op het overslaan van spanningen uit het Midden-Oosten naar Nederland en vindt dat hard moet worden opgetreden tegen mensen, activisten en groepen die terreur of terreurorganisaties verheerlijken.





## 16.7 Hulp en stabiliteit

BBB ziet het belang van hulp en stabiliteit, maar pleit voor een nuchtere en doelgerichte aanpak. Hulp moet bijdragen aan stabiliteit aan de randen van Europa, het tegengaan van migratiestromen en het ondersteunen van lokale initiatieven. BBB staat dus voor realisme en herprioritering van publieke middelen.

BBB wil daarom de uitgaven aan ontwikkelingshulp aanzienlijk verminderen. Nederland blijft solidair, maar hulp moet gericht, tijdelijk en toetsbaar zijn. We focussen op directe noodhulp en ondersteuning in de regio's zelf, in plaats van grootschalige overdrachten aan multilaterale instellingen zonder zichtbare resultaten. Burgers ervaren dagelijks hoe hard middelen nodig zijn voor woningbouw, zorg, veiligheid en bestaanszekerheid. BBB kiest er daarom voor het hulpprogramma te verkleinen en scherper te richten op de belangen van Nederland en concrete resultaten.

### BBB wil:

- **Noodhulp behouden, dit is noodzakelijk.** BBB vindt noodhulp heel belangrijk. Daar moet altijd ruimte voor blijven. Humanitaire hulp, ook in conflictgebieden als Soedan en Congo, moet te allen tijde doorgang kunnen vinden, waarbij voedselzekerheid nooit als wapen mag worden ingezet.
- **Ontwikkelingshulp richten op stabiliteit aan de grenzen.** Voor ontwikkelingshulp zet BBB met name in op gebieden aan de randen van de EU, zoals de Balkan, de Kaukasus, het Midden-Oosten en Noord-Afrika. Stabilisering en het beperken van migratiestromen staan daarbij centraal. Nederland kan expertise leveren op het gebied van voedselzekerheid, landbouw en watermanagement.
- **Lokale en kleinschalige initiatieven.** De effectiviteit van ontwikkelingshulp, zeker in conflictgebieden, is zwaar teleurstellend gebleken. Zoveel hebben tientallen jaren en honderden miljarden aan hulp wel aangetoond. Die les moet gevolgen hebben. BBB wil dat Nederland zich vooral gaat richten op het bevorderen en ondersteunen van lokale en particuliere initiatieven. Kleinschalige projecten waar de menselijke maat voorop staat, hebben de grootste kans van slagen.
- **Grenzen bewaken om migratie en mensensmokkel te beperken.** We moeten stabiliteit rond de grenzen van Europa bevorderen om migratiestromen, mensensmokkel en sociale onrust te beperken. Strategische samenwerking met landen in de Balkan, Kaukasus, het Midden-Oosten, Noord-Afrika en in het Caribisch gebied helpt lokale ontwikkeling stimuleren en migratie beperken. BBB zet daarbij in op opvang in de eigen regio, buiten de EU.
- **Slim investeren in Afrika voor wederzijds belang.** Strategisch zaken doen met Afrikaanse landen (landbouw, technologie, infrastructuur) draagt bij aan wederzijdse economische groei, voedselzekerheid en toegang tot grondstoffen en vormt een tegenwicht tegen de invloed van China en Rusland. Ook hiermee worden migratiestromen gedempt.
- **Altijd oog houden voor mensenrechten.** BBB wil dat er altijd oog blijft voor het beschermen van mensenrechten, ongeacht waar of met wie Nederland samenwerkt.



# BBB LEVERT.



DE STEM VAN  
T PLATTEL  
BURGERBEWEGING

## Hoofdstuk 17

## Financiën

## en Belastingen





## Hoofdstuk 17

# Financiën en Belastingen

## Van begrotingsboekhouding naar maatschappelijke meerwaarde

De financiële koers van Nederland moet weer gericht zijn op brede welvaart en op welzijn, niet op spreadsheet-efficiëntie alleen. BBB wil een overheid die haar burgers vertrouwt in plaats van alleen controleert. Een overheid die middelen inzet voor leefbaarheid, bestaanszekerheid en gemeenschapszin. Financieel beleid is in onze visie geen doel op zich, maar een middel om mensen kansen en zekerheid te geven, overal in Nederland.

BBB kiest daarom voor een betrouwbaar, houdbaar en robuust financieel kader waarin hervormingen én investeringen hand in hand gaan. Onze aanpak is nuchter: we willen niet dat Nederland kapot bezuinigd wordt, we stellen andere prioriteiten daar waar nodig en stoppen met beleid dat geld kost als dat geen maatschappelijk rendement levert. We versterken de inkomstenbasis met een eerlijker belastingstelsel en verminderen de afhankelijkheid van inefficiënte toeslagen.

We investeren in ons vestigingsklimaat. Daarbij erkennen we de bijdrage die onze bedrijven, zowel multinationals als mkb-bedrijven, leveren aan onze schatkist. Multinationals zijn erg belangrijk, voor de werkgelegenheid, voor innovatie maar ook voor onze mkb-bedrijven. Veel Nederlandse mkb-bedrijven zijn een belangrijke toeleverancier voor onze multinationals. We verlagen de regel-druk en houden hier zo veel als mogelijk rekening mee bij belastingmaatregelen.

### Waarom BBB meedoet aan de CPB-doorrekening

BBB staat voor realistisch, degelijk en toekomstgericht financieel beleid. Daarom kiest BBB er bewust voor om deel te nemen aan de doorrekening van het verkiezingsprogramma door het Centraal Planbureau (CPB).

Wij geloven in de kracht van cijfers, transparantie en financiële onderbouwing. Tegelijkertijd erkennen we dat de CPB-modellen op onderdelen tekortschieten: ze zijn vaak te abstract, houden onvoldoende rekening met uitvoerbaarheid en missen het zicht op bredere maatschappelijke opbrengsten. Maar juist daarom is het belangrijk dat we laten zien: onze plannen houden ook binnen de officiële rekenregels stand.

## **Modellen zijn geen werkelijkheid**

De doorrekening van verkiezingsprogramma's door het CPB is waardevol, maar niet zaligmakend. Het CPB werkt met gestileerde modellen die lang niet alle effecten in beeld brengen. Investerings in onderwijs, ziektepreventie, kinderopvang of sociale zekerheid worden op korte termijn als kosten geboekt, terwijl hun maatschappelijke én economische rendement op de lange termijn juist zeer groot is.

Ook beleidsmaatregelen die pas in de praktijk over meerdere jaren kunnen worden ingevoerd, worden in de modellen verwerkt alsof ze direct ingaan. De impact op uitvoerbaarheid, vertrouwen, gezondheid of regionale ontwikkeling verdwijnt daarmee uit beeld.

## **BBB laat zien: onze koers is financieel houdbaar**

Juist in een tijd waarin sommige partijen de rekenmeesters willen negeren of blind bezuinigen, kiest BBB voor verantwoordelijkheid. Onze koers - gericht op het versterken van bestaanszekerheid, investeren in economische groei, het herstellen van vertrouwen in de overheid en een eerlijke positie voor boeren, ondernemers en werkenden - is financieel solide.

We laten zien dat investeren in de samenleving hand in hand kan gaan met gezonde overheidsfinanciën. Geen luchtftietserij, geen slogans, maar degelijke plannen die ook door de CPB-bril gezien overeenind blijven.

## **Maar cijfers vertellen niet het hele verhaal**

De CPB-doorrekening is een nuttig instrument, maar geen oordeel over de waarde van een verkiezingsprogramma. Het is boekhoudkunde, geen toekomstvisie. De maatschappelijke waarde van beleid, het draagvlak in de regio, de menselijke maat of de lange termijn-doelen die BBB stelt, blijven groten-deels buiten beschouwing.

Daarom blijft BBB zich ook na deze doorrekening inzetten voor betere rekenmodellen, modellen die recht doen aan de realiteit van mensen, gemeenschappen en bedrijven in heel Nederland.





## Verantwoord begrotingsbeleid, gericht op brede welvaart

**BBB zorgt voor een solide meerjarenbegroting met ruimte voor noodzakelijke investeringen in onder meer woningbouw, zorg, infrastructuur en veiligheid.**

**We rangschikken financiële middelen anders door:**

-  Te bezuinigen op inefficiënt beleid en uitgaven die geen sociaal rendement opleveren.
-  Te bezuinigen op uitvoeringskosten buiten wonen, veiligheid, zorg en onderwijs.
-  Structurele invoering van financiering van onze regio's.
-  Het afschaffen van nationale koppen op Europees klimaatbeleid (zoals extra CO<sub>2</sub>-heffing).
-  Het hervormen van EU-bijdragen en beperking van overdrachten zonder hervormingsvoorwaarden.

BBB houdt zich aan de Europese begrotingsnormen, maar Nederland bepaalt wat ons betreft zelfstandig het pad daarbinnen. We verwerpen het idee van een transferunie, waarmee geldstromen en andere middelen worden overgedragen van de ene naar de andere lidstaat.

### 17.1 Een eenvoudiger en rechtvaardiger belastingstelsel voor burgers en bedrijven

**Een ingewikkeld systeem dat mensen vastzet.** Het huidige belasting- en toeslagenstelsel is onnodig complex. Miljoenen Nederlanders zijn afhankelijk van een wirwar aan regelingen, die leiden tot onzekerheid, fouten, terugvorderingen en stress. Werken loont lang niet altijd en de minste wijziging in inkomen of gezinssituatie kan grote gevolgen hebben. De overheid is voor veel mensen eerder een risico dan een steun. BBB wil dat anders. Wij kiezen voor een overheid die mensen ondersteunt in plaats van wantrouwt en voor een stelsel dat zekerheid en eenvoud biedt.

**Stap voor stap naar eenvoud.** Wij streven naar een stelsel zonder inkomensafhankelijke toeslagen. In plaats daarvan willen we werken met vaste, begrijpelijke bedragen en een hoge belastingvrije voet in plaats van heffingskortingen, zodat mensen zelf grip hebben op hun inkomen. In de komende kabinetsperiode wil BBB de **eerste stappen zetten om het stelsel eenvoudiger en rechtvaardiger te maken**. We willen de afhankelijkheid van toeslagen verminderen en de belasting op arbeid vereenvoudigen. Veel regelingen zijn in de praktijk moeilijk toegankelijk en ingewikkeld in gebruik. Sommige regelingen zijn al inkomensafhankelijk, andere kunnen op termijn worden vereenvoudigd of samen-gevoegd.

Ons doel is en blijft: **minder afhankelijkheid van toeslagen, minder bureaucratie, meer duidelijkheid voor burgers.**

**Op weg naar een menselijk systeem.** Uiteindelijk willen we toe naar een belasting- en toeslagenstelsel dat mensen niet vastzet in formulieren en verrekeningen, maar vertrouwen en bestaanszekerheid biedt. Een overheid die uitgaat van eenvoud en redelijkheid, in plaats van wantrouwen en overregulering.

## BBB wil:

- Op korte termijn moet er een **eenvoudiger belasting- en toeslagenstelsel** met vaste bedragen als toelage in plaats van ingewikkelde regelingen komen. Met ook een hogere belastingvrije voet in plaats van heffingskortingen, zodat werken altijd loont. Dit leidt tot minder onzekerheid.
- De sterkste schouders dragen de zwaarste lasten, maar wel op een manier die werken, sparen, investeren en ondernemen stimuleert. We streven naar een progressief, begrijpelijk en fraudebestendig stelsel met een breed draagvlak onder de bevolking. **Werken moet weer gaan lonen en meer werken moet meer gaan lonen.**
- Belastingheffing over vermogensinkomsten in box 3 vindt plaats over daadwerkelijk genoten inkomsten inclusief vermogenswinsten. Dus geen vermogensaanwasbelasting over niet gerealiseerd inkomen, maar vermogenswinstbelasting over daadwerkelijk genoten inkomen.
- De belastingen op sparen in box 3 en op ondernemen in box 2 niet verhogen.
- De erf- en schenkbelasting zeker niet verhogen.
- De **hypotheekrenteaftrek** wordt niet verder beperkt en de (over)waarde van de eigen woning wordt niet belast.
- AOW-uitkeringen** worden niet zwaarder belast.
- Voor bedrijven een stabiel fiscaal beleid** en we handhaven de bedrijfsopvolgingsfaciliteit, deelnemingsvrijstelling, innovatiebox en andere maatregelen die innovatie stimuleren zoals de expat-regeling. De inkoopfaciliteit eigen aandelen voor beursgenoteerde bedrijven en andere fiscale regelingen voor het bedrijfsleven blijven gehandhaafd.
- We vinden het belangrijk **dat de Nederlandse bedrijven niet verder op achterstand komen** ten opzichte van hun concurrenten in Europa en dat er geen verdere nationale koppen op Europese fiscale maatregelen komen. Dus geen verdere beperkingen van de renteaftrek en geen Nederlandse koppen op de Europese CO<sub>2</sub>-heffing.
- Ook bij de invoering van eventuele nieuwe fiscale milieumaatregelen is het voor ons belangrijk dat onze Nederlandse bedrijven daardoor niet in een nadelige concurrentiepositie komen in vergelijking met hun buitenlandse concurrenten.

## 17.2 Minder bureaucratie, meer vertrouwen

Burgers en bedrijven worden overbelast met controles, regels en formulieren. Dit kost miljarden aan uitvoeringskosten én aan productiviteit.

## BBB wil:

- Meer vertrouwen** en dus zijn er minder regels en minder handhaving nodig.
- Hervorming van de Belastingdienst** met focus op automatisering, begrijpelijke communicatie en menselijke maat.
- Beperking van de verplichtingen** vanuit de Wet ter voorkoming van witwassen (Wwft) tot de strikt noodzakelijke wettelijke taken.
- BBB stelt een harde **reductiedoelstelling voor regeldruk** (25% in 4 jaar).



## 17.3 Nationale Investeringsbank

Nederland mist een krachtige publieke investeringsmotor.

### BBB wil:

De oprichting van een Nationale Investeringsbank onderzoeken die:

-  Vermogen van de overheid koppelt aan landelijke en regionale projecten;
-  Investeert in mkb, innovatie en infrastructuur;
-  Marktpartijen co-financiert via garantstellingen en leningen;
-  De rol overneemt van de huidige gefragmenteerde en niet goed werkende fondsen zoals het Groeifonds en InvestNL die daarmee kunnen worden opgeheven.

De investeringen van de Nationale Investeringsbank sluiten indien mogelijk ook aan bij de defensie-clausule van het Stabiliteits- en Groeipact (SGP). Een Nationale Investeringsbank versterkt de regionale economie, maakt Nederland minder afhankelijk van buitenlandse kapitaalstromen en versnelt de energie-transitie en landbouwtransitie zonder bureaucratie.

## 17.4 Regionale rechtvaardigheid

Regio's die economisch minder "rendabel" lijken, leveren grote sociale waarde.

### BBB wil:

-  De mogelijkheid van structurele financiering voor de regio's (in plaats van concurrentiemodellen zoals Regio Deals) onderzoeken.

## 17.5 Europa

Binnen de Europese Unie pleiten we ook voor een financieel beleid gericht op maatschappelijke meerwaarde en met behoud van onze nationale fiscale soevereiniteit. Samenwerken binnen de EU steunen we.

### BBB wil:

-  **BBB wil dat Nederland minder geld naar de EU stuurt en eist streng toezicht op Europese uitgaven.** Eerst orde op zaken stellen in Brussel, dan pas praten over uitbreiding en verdere integratie. De EU moet zelf het goede voorbeeld geven door te snijden in de eigen organisatie om kosten te besparen. Budgetdiscipline en transparantie bij EU-uitgaven zijn voor BBB cruciaal.

-  **Hand op de knip.** Afbouw van bijdragen aan de EU moet worden voortgezet. Het nieuwe Meerjarig Financieel Kader (MFK) voor de periode 2027-2032 mag niet boven het huidige plafond uitkomen en de korting voor Nederland op de afdracht van 1,9 miljard euro moet worden gehandhaafd en geïndexeerd.
-  **Het heffen van belastingen door de Europese Unie is onder de huidige Europese verdragen niet toegestaan.** Dit is een nationale bevoegdheid en dat moet zo blijven. BBB is daarnaast zeer kritisch op de uitbreiding van de 'eigen middelen'. Het gaat hier om heffingen die de Europese Unie kan ontvangen in verband met de bescherming van de interne markt, zoals douanetarieven op geïmporteerde producten. BBB is tegen de ingevoerde Europese plastic-taks en tegen het voorstel voor een Europese belasting op financiële transacties.
-  **Geen blanco cheque.** Het oordeel van de Europese Rekenkamer over de wantoestanden bij de besteding van honderden miljarden euro uit het Corona Herstelfonds toont aan dat er zuiniger en verantwoordelijker met ons belastinggeld moet worden omgegaan. BBB wil niet meer van dit soort fondsen.
-  **Fondsen helder gescheiden houden.** Cohesiefondsen en landbouwbegroting mogen niet worden samengevoegd tot één Superfonds. Er moet vanuit de EU ook steun voor de ontwikkeling van onze regio's en (agro-)ondernemers blijven.
-  **Euro alleen voor wie zich bewijst.** EU-lidmaatschap geeft nooit automatisch recht op het voeren van de euro als munteenheid. Daarvoor moet niet alleen aan de betreffende voorwaarden voor deelname aan de euro worden voldaan, maar deze moeten ook door alle leden strikt worden nageleefd.
-  **Geen rekening voor volgende generaties.** BBB wil geen giften, gemeenschappelijke schulden, Eurobonds en Europese belastingen om uitgaven mee te financieren zoals voor klimaat of Defensie. BBB wil namelijk niet dat toekomstige generaties opdraaien voor de schulden van landen die het niet zo nauw nemen met hun boekhoudregels en die gewend zijn geraakt om via Brussel de hand op te houden voor ons belastinggeld.



**BBB**  
**LEVERT** 

[boerbürgerbeweging.nl](http://boerbürgerbeweging.nl)

